

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Bijdrage tot de studie van de strafbare deelneming in Belgisch Strafrecht

Inleiding.

Het is een gemeenplaats geworden de deelneming aan strafbare feiten als één van de meest netelige leerstukken van het strafrecht te aanzien (1). Terecht wordt het gemis aan een duidelijke lijn, aan een harmonische en logische opbouw betreurd. Met medelijden wordt de toestand van de wetstoepasser besproken voor wie dit leerstuk te vaak een sfeer van onbruikbaarheid en ondoorzichtigheid heeft (2). Maar aan wie de schuld? Aan diegenen onder de auteurs die vergeten dat strafrecht, als publiekrecht, een essentieel praktische taak heeft: de rechtsverhouding tussen de misdadiger en de Staat te regelen; dat strafrecht, als positief recht, uitsluitend in de wetten en verordeningen bevat is en dat aan de termen die in deze wetteksten voorkomen hun gewone en normale betekenis moet gegeven worden (3); dat het dus niet opgaat in een commentaar over een leerstuk van positief strafrecht persoonlijke theorieën op te bouwen die de tekst van de wet geweld aandoen en bij de wets-toepassers verwarring en onzekerheid stichten; dat een positiefrechtelijk commentaar geen andere rechtvaardiging heeft dan zijn bijdrage tot de zekere toepassing van de Strafwet.

In Nederland verschenen in de laatste jaren twee proefschriften over strafbare deelneming: « *Dader-schap* » van J. L. H. Cluysenaer (4) en « *Strafrechtelijke aansprakelijkheid van deelnemers en andere derden* » van E. J. Anneveldt (5). Cluysenaer zoekt naar een buitenwettelijk daderbegrip. Langs een grote omweg komt hij tot het besluit dat het daderbegrip precies alles zou omvatten wat thans onder artikel 47 van het Nederlands Wetboek van Strafrecht valt. Met Langemeyer (6) kan tegen dit werk het bezwaar geopperd worden dat een dergelijk begrip niet te bepalen is los van de techniek van een bepaald wetboek. Anneveldt tracht het deelnemingbegrip in Nederlands strafrecht te bepalen aan de hand van « wat er buiten de deelnemingstitel om geleidelijk aan deelnemingsrecht is ontstaan ». Deze auteur becritiseert het werk van Cluysenaer :

« Het ontgaat mij op grond waarvan zou moeten gezocht worden naar een daderbegrip buiten artikel 47 van het Strafwetboek om » (7). Maar hem treft hetzelfde verwijt. Welk nut kan het hebben de bepaling van het positiefrechtelijk begrip van deelneming buiten de specifieke deelnemingsbepalingen om te zoeken (8) ?

Het leerstuk der deelneming heeft een dringende behoefte aan positiefrechtelijke studie. Er werd reeds te veel *ins blauen hinein* getheoretiseerd. Hoog tijd wordt het terug naar de bron, naar de tekst van de Wet te gaan wil men niet dat de bruikbaarheid van deze rechtsfiguur voor goed verloren gaat in buitenwettelijke begrippen en theorieën.

Onderhavig commentaar van de artikelen 66 en 67 Sr. werd in drie hoofdstukken ingedeeld. Het eerste hoofdstuk handelt over de materiële daders (art. 66 tweede lid Sr.). In het tweede hoofdstuk worden de verschillende andere vormen van materiële deelneming gegroepeerd. Een eerste sectie is gewijd aan de studie van de noodzakelijke en eenvoudige nuttige hulp (artikelen 66 derde lid en 67 vierde lid Sr.). Een tweede sectie handelt over het verschaffen van middelen (art. 67 derde lid Sr.). Het derde hoofdstuk, gewijd aan de zedelijke deelneming, werd in drie secties ingedeeld waarin respectievelijk de individuele aanzetting (art. 66 vierde lid Sr.), de openbare aanzetting (art. 66 vijfde lid Sr.) en het geven van onder-richtingen (art. 67 tweede lid Sr.) behandeld worden. Het eerste hoofdstuk en iedere sectie van het tweede en derde hoofdstuk werden in drie afdelingen onderverdeeld. In de eerste afdeling vindt men de grondbeginselen die, door de meest verspreide mening aangenomen, het geldend recht betreffende de bestudeerde deelnemingsvorm weerspiegelen. In de tweede afdeling wordt deze deelnemingsvorm verder toegelicht, sommige gangbare opvattingen besproken en, waar het past, aan tekstcritiek gedaan. In de derde afdeling wordt een kijkje genomen in het Strafwetboek van onze naaste burens en in het Italiaans en Oostenrijks Strafwetboek, twee recente en op het leerstuk der deelneming revolutionaire wetboeken.

Voorafgaande opmerkingen.

1. « Daders », « mededaders », « medeplichtigen ».

Al de personen in art. 66 Sr. opgesomd zijn daders van een misdrijf of een wanbedrijf. In de praktijk worden die personen ook wel mededaders genoemd. Door die term wil men de klemtoon leggen op de veelheid van de daders. Men vergeet echter nooit dat « daders » en « mededaders » synoniemen zijn (1).

Volstrekt te mijden is het gebruik van de term « medeplichtigen » daar waar de deelnemers in het algemeen ofwel daders of mededaders bedoeld worden. « Medeplichtige » heeft een wel bepaalde technische betekenis (artikelen 67 en 68 Sr.) (2).

2. Het verslag van Haus als interpretatiebron van de Strafwet.

Een Koninklijk Besluit, verschenen in het Staatsblad van 1 mei 1849, richtte een commissie op gelast met de voorbereidende werken van de herziening van het Strafwetboek. De Heren *De Fernelmont* en *Stas*, raadsheren van het Hof van Verbreking, *Delbecque*, advocaat-generaal bij het Hof van Verbreking, *Haus*, professor aan de universiteit van Gent, en *Nypels*, professor aan de universiteit van Luik, werden tot leden van die commissie benoemd.

Haus werd gelast over de genomen beslissingen verslag uit te brengen aan de Minister van Justitie. Zijn taak bestond er in bondig de beslissende redenen ter rechtvaardiging van het voorgestelde ontwerp van Strafwetboek in het licht te stellen. Daarin faalde hij. Het verslag werd een doctrinale uiteenzetting van persoonlijke meningen en theorieën die met de voorgestelde tekst soms weinig of geen uitstaans meer hadden. Vooral in het verslag over het leerstuk der deelneming is zulks merkbaar.

De deelnemingsbepalingen van het Strafwetboek werden, op enkele onbelangrijke tekstwijzigingen na, praktisch zonder discussie door de Wetgevende Kamers aangenomen zoals zij door de commissie werden opgesteld (3). Vele auteurs hebben hieruit besloten dat het verslag van *Haus* de wil van de Wetgever weerspiegelde. Dit doende hebben zij aan dit document een waarde toegekend die het niet heeft. Het verslag van *Haus*, getekend door de voorzitter van de commissie en de verslaggever, werd rechtstreeks aan de Minister van Justitie overgemaakt. *Nypels* getuigt dat de overige leden van de commissie daarvan geen kennis kregen (4). Op de zittingen van 14 december 1848 en 20 maart 1850 werd het Eerste Boek van het Strafwetboek aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers voorgelegd. In zijn inleidende rede verklaarde Minister van Justitie dat de Regering zich, behalve wat de afschaffing der levenslange opsluiting betrof, bij de voorstellen van de commissie aansloot. Van het verslag van *Haus*, dat luidens de memorie van toelichting van de hoofdstukken IV tot IX slechts ten titel van inlichting bij het wetsontwerp gevoegd werd, rept de Minister geen woord (5). Het is dan ook moeilijk aan te nemen dat dit verslag, waarvan men zelfs niet weet dat het de mening van de meerderheid van de leden van de commissie weergeeft, de wil van de Regering of van de Wetgever zou weerspiegelen.

Haus zelf hecht deze waarde aan zijn verslag niet. In zijn « *Principes généraux du droit pénal belge* » wijkt hij meermaals af van de oplossing die hij in het verslag verdedigde.

In het verslag sluit *Haus* de moord uit het toepassingsgebied van de deelnemingsbepalingen. In zijn commentaar verdedigt hij de tegenovergestelde stelling (6). In het verslag oordeelt hij dat de aanzetter strafrechtelijk aansprakelijk is voor de verzwarende omstandigheden voortvloeiende uit het gebruik van zekere middelen, zelfs indien zij tegen zijn wil aangewend werden. In zijn commentaar is hij de tegenovergestelde mening toegedaan (7).

Volgens het verslag zou de uitdrukking « het feit voltooiën » in fine van art. 67 Sr. alleen de diefstal bedoelen. In het commentaar leest men dat het woord « feit » niet alleen de diefstal maar ook de vervalsing van een geschrift omvat (8).

Wij hebben de grootste eerbied voor het werk van *Haus*. Wij weigeren nochtans in zijn verslag meer te zien dan een doctrinale studie die, en dit is betreurenswaardig, in sommige van haar gedeelten meer een uiteenzetting van persoonlijke theorieën is dan een inleidend commentaar over positiefrechtelijke strafbepalingen (9).

Hoofdstuk I

De materiële daders.

Strafwetboek.

Artikel 66,

eerste lid : Worden gestraft als daders van een misdrijf of wanbedrijf :

tweede lid : Zij die ze uitgevoerd of aan de uitvoering er van rechtstreeks medegewerkt hebben;

Afdeling I. Grondbeginselen.

Art. 66 tweede lid Sr. wijst diegenen aan die de als misdrijf omschreven handeling rechtstreeks en persoonlijk gesteld hebben; diegenen waarvan de gedragingen vallen onder de wettelijke omschrijving van het misdrijf (1) (2).

Zij die het misdrijf uitvoeren of aan de uitvoering er van rechtstreeks medewerken zijn daders in de gebruikelijke en restrictieve zin van het woord (3).

Deze categorie van deelnemers noemt men meestal materiële daders in tegenstelling met de zedelijke daders waarvan sprake in artikel 66 vierde en vijfde lid Sr.

Voorbeelden : Wordt bij toepassing van art. 66 tweede lid Sr. als dader beschouwd hij die :

Gedurende maanden kolen uit zijn eigendom laat opdelen en de elektrische stroom verschaft voor de noodwendigheden van het bedrijf (art. 131, Samen-geschakelde wetten op het mijnbouwbedrijf) (4).

Zonder officieel enige functie in een handelsvennootschap te bekleden, er toch een vooraanstaande rol speelt en aldus rechtstreeks deelneemt aan de misdrijven door de beheerders gepleegd (5).

Een voorwerp koopt en in ontvangst neemt wel wetende dat het door de verkoper tegen afbetaling en onder voorbehoud van eigendom tot volledige vereffening van de verkoopprijs aangekocht werd (art. 491 Sr.) (6).

Aan zijn broeder inlichtingen betreffende een landgenoot verschaft, wel wetende dat zij aan de bezettende overheid zullen worden overgemaakt (art. 121 bis Sr.) (7).

Boter koopt aan een producent die, overeenkomstig

het Besluit van 17 augustus 1940, de verplichting had deze waar aan een aangenomen verdeler te leveren (8).

Een speelzaal inricht waarvan de uitbating, door anderen doorgevoerd, hem een gemakkelijke winst verschaft (art. 1, Wet van 24 oktober 1902) (9).

Afdeling II. Verdere studie.

De meest elementaire regels van strafrecht eisen dat als daders gestraft worden zij die een misdrijf hebben gepleegd of aan de uitvoering er van rechtstreeks hebben medegewerkt (10).

Het is in die zin dat baron d'Anethan moet verstaan worden toen hij op de Senaatzitting van 20 februari 1866 verklaarde: «De niet-toepassing van hoofdstuk VII op de inbreuken door de bijzondere wetten of reglementen voorzien zal nochtans niet verhinderen dat de principes van gemeenrecht, in dit hoofdstuk omvat, op alle misdrijven zullen toegepast worden» (11).

Buiten alle deelnemingsbepalingen om heeft de rechtspraak steeds als daders gestraft zij die een inbreuk op een bijzondere wet of reglement (12), een onvrijwillig misdrijf (13), of een overtreding (14) pleegden of aan de uitvoering er van rechtstreeks medewerkten.

Het tweede lid van art. 66 Sr. is overbodig onder de deelnemingsbepalingen.

Afdeling III. Vergelijkend recht.

1. Frankrijk.

In het Franse Strafwetboek (1810) zou tevergeefs naar een tekst gezocht worden die met het tweede lid van art. 66 Sr. te vergelijken is. De materiële daden van uitvoering werden uit de deelnemingsbepalingen geweerd. Deze bepalingen spreken trouwens nooit van «daders», alleen van «medeplichtigen». Worden als dusdanig beschouwd: zij die middelen verschaft hebben die tot het misdrijf gediend hebben (art. 60 tweede lid Fr. Sr.), en zij die hulp of bijstand aan de dader van een misdrijf verleend hebben (art. 60 derde lid Fr. Sr.).

Daders zijn, volgens de Franse rechtsleer, zij die het misdrijf uitvoeren of aan de uitvoering er van rechtstreeks deelnemen (15).

De Franse rechtspraak vertoont echter een duidelijke neiging het begrip «dader» breed te interpreteren (16). Niet alleen zij die het misdrijf uitvoeren of aan de uitvoering er van rechtstreeks medewerken (17), maar ook zij die hulp verlenen bij de uitvoering zijn als daders te beschouwen (18). Hij die buiten de wacht optrekt terwijl zijn vriend in het huis steelt is dader en geen medeplichtige (19). Deze extensieve interpretatie van het begrip «dader» wordt door vooraanstaande Franse penalisten gecritiseerd: Het verlenen van hulp is, volgens art. 60 Fr. Sr., een daad van medeplichtigheid. Zonder een dwingende beschikking van de wet te miskennen kan de medehelper niet als dader beschouwd worden (20).

2. Oostenrijk.

Onder de titel «Medeschuldige en deelnemer aan misdaden» (21) beschikt paragraaf 5, eerste lid, van het Oostenrijks Strafwetboek (1945): «Niet de onmiddellijke dader alleen is aan de misdaad schuldig, maar ook ieder, die door bevel, aanraden, onderricht, lof,

het misdrijf aangebracht heeft, opzettelijk veroorzaakt heeft, tot de uitvoering er van door het opzettelijk verschaffen van middelen, het uitschakelen der hindernissen, of op gelijk welke wijze, bijstand verleend heeft, hulp verstrekt heeft, tot de zekere voltrekking er van bijgedragen heeft; ook hij die vooraf met de dader een overeenkomst trof over de hem te verstrekken hulp of bijstand na volbrachte daad, of over een aandeel in de winst of het voordeel.» (22).

In het Belgisch strafrecht kunnen de deelnemers in drie grote categorieën ingedeeld worden: de daders *lato sensu* (art. 66 derde, vierde en vijfde lid Sr.) en de medeplichtigen (artt. 67 en 68 Sr.).

Het Oostenrijks strafrecht kent slechts de twee eerste categorieën: de daders *stricto sensu* of *unmittelbare Täter* (23) en de daders *lato sensu* (24). Deze laatste groep omvat de *Mitschuldigen* (25), de *Teilnehmers* (26) en alle andere deelnemers die, alhoewel niet genoemd in paragraaf 5 van het Oostenrijkse Strafwetboek, in kausaal verband tot het misdrijf staan (27) (28).

3. Italië.

Het Italiaanse Strafwetboek van 1889 (*Codice Zanardelli*) onderscheidde de daders en de medeplichtigen. Het Strafwetboek van 1930 schaft dit onderscheid af. Onder de titel «Over de deelneming van personen aan een misdrijf» (29) bepaalt art. 110: «Wanneer meerdere personen aan een bepaald misdrijf deelnemen, is ieder van hen aan de daarop gestelde straf onderworpen,...» (30).

Naar luid van de Memorie van Toelichting liggen twee redenen deze hervorming ten grondslag: 1. Ieder die op een of andere wijze tot het plegen van het misdrijf bijgedragen heeft is oorzaak van dit misdrijf en moet er de volle verantwoordelijkheid van dragen. 2. Het oneindig aantal deelnemingsvormen maakt het onmogelijk ze met de gewenste nauwkeurigheid in een wettekst te omschrijven (31).

Het onderscheid tussen de daders *stricto sensu* en de andere deelnemers wordt in de rechtsleer verder besproken. Volgens de meest verspreide mening zijn de daders zij die de strafbare handeling in haar geheel stellen en zij die er rechtstreeks aan medewerken door een daad die slechts *in parte* onder de delictsommschrijving valt. Deelnemers zijn zij wier handeling niet onmiddellijk door de delictsommschrijving strafbaar wordt gesteld (32).

4. Nederland.

Zoals in het Belgisch strafrecht (33) kunnen de deelnemers in drie grote categorieën ingedeeld worden: de daders *stricto sensu*, de daders *lato sensu* (de middeljarige daders en de aanzetters — art. 47, 1, 1° en 2° Ned. Sr.) en de medeplichtigen (de medehelpers en zij die gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen — art. 48 Ned. Sr.).

Onder de titel «Deelneming aan strafbare feiten» wordt de eerste categorie in art. 47, 1, 1° van het Nederlandse Strafwetboek omschreven als: «zij die het feit plegen, ..., of medeplegen».

Art. 66 tweede lid Sr zegt dat als daders zullen gestraft worden zij die het misdrijf uitvoeren of aan de uitvoering er van rechtstreeks medegewerkt hebben. In Nederlands strafrecht is de pleger hij die het misdrijf uitvoert en de medepleger hij die aan de uitvoering er van rechtstreeks medewerkt (34) (35) (36).

5. Duitsland.

Onder de titel « Deelneming » (37) noemt het Duitse Strafwetboek drie soorten van deelnemers op: de mededaders (par. 47), de aanzetters (par. 48) en de medehelpers (par. 49) (38).

De eerste categorie wordt in paragraaf 47 als volgt omschreven: « Wanneer meerdere (personen) een strafbare handeling gemeenschappelijk uitvoeren, dan wordt ieder als dader gestraft » (39). De rechtspraak en een groot gedeelte van de rechtsleer lezen die tekst door de « gekleurde bril van het subjectivisme » (40) alsof er stond: « Wanneer meerdere (personen) *animo auctoris* aan een strafbare handeling deelnemen, dan wordt ieder als dader gestraft. » Het criterium van onderscheid tussen daderschap en de andere deelnemingsvormen is niet het delictsbeeld maar de gemoedsstemming waarin tot het verwezenlijken van het beeld gewerkt wordt. Dader is hij die *animo auctoris* aan een misdrijf deelneemt, ongeacht de objectief gestelde deelnemingsraad (41).

In naam van de rechtszekerheid wordt deze subjectieve interpretatie van de wettekst door *Birkmeyer* (42) en een gedeelte van de jongere rechtsleer streng veroordeeld (43) (44).

Samenvattend:

De Franse, Oostenrijkse en Italiaanse Wetgever gaven er de voorkeur aan de materiële daden van uitvoering uit de deelnemingsbepalingen te weren. In het Nederlands en Duits Strafwetboek worden zij, zoals in het Belgisch Strafwetboek, uitdrukkelijk genoemd.

In het Frans, Nederlands, Oostenrijks, Italiaans en Belgisch strafrecht zijn daders *stricto sensu* zij die de strafbare handeling stellen of aan de uitvoering er van rechtstreeks medewerken. In Duits strafrecht is het niet de gestelde daad maar de wilsrichting van de deelnemer die hem tot (mede)dader maakt.

Hoofdstuk II

De materiële deelnemers.

Strafwetboek.

Artikel 66:

eerste lid: Worden gestraft als daders van een misdaad of wanbedrijf:

derde lid: Zij die, door welke daad ook, tot de uitvoering zodanige hulp verleend hebben dat, zonder hun bijstand, de misdaad of het wanbedrijf niet konden gepleegd worden;

Artikel 67:

eerste lid: Worden gestraft als medeplichtigen aan een misdaad of een wanbedrijf:

derde lid: Zij die wapenen, werktuigen of elk ander middel verschaft hebben, die tot de misdaad of het wanbedrijf hebben gediend, wel wetende dat zij daartoe moesten dienen;

vierde lid: Zij die, buiten het geval bij § 3 van artikel 66 voorzien, met hun weten de dader of de daders van de misdaad of het wanbedrijf geholpen of bijgestaan hebben in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt, ofwel in die welke het voltooid hebben.

Sectie I. De noodzakelijke en eenvoudig nuttige hulp.

Afdeling I. Grondbeginselen.

Art. 66 derde lid Sr. straft als daders zij die tot de uitvoering van een misdaad of wanbedrijf een zodanige hulp verlenen dat zonder hun bijstand het strafbaar feit niet kon gepleegd worden.

De verstrekte hulp moet niet absoluut noodzakelijk zijn. Een relatief noodzakelijke hulp is voldoende. De noodzakelijkheid van de medehulp moet in concreto beschouwd: zij was noodzakelijk om het feit te plegen zoals het in werkelijkheid gepleegd werd (1).

De noodzakelijkheid van de hulp is onafhankelijk van haar quantitatieve belangrijkheid (2).

Deze noodzakelijke hulp kan de meest verscheidene vormen aannemen. Om ze allen te omvatten gebruikt de Wetgever de uitdrukking « door welke daad ook » (3).

De term « uitvoering » in de tekst van het derde lid van art. 66 Sr. wil het toepassingsgebied van die wettekst niet beperken tot de noodzakelijke hulp bij de uitvoering van het misdrijf. Een zulkdanige hulp bij de voorbereiding van het misdrijf verstrekt kan een deelnemer tot dader maken (4).

Voorbeelden (5): Wordt bij de toepassing van art. 66 derde lid Sr. als dader beschouwd hij die:

Door een valse geboortedatum aan de gemeentebediende op te geven een valse geboorteakte laat opstellen om de vader aan vervolgingen wegens laatijdige aangifte van geboorte te onttrekken (6).

Bewerende niet te kunnen schrijven of ondertekenen, onder het opgeven van een valse naam aan de telegraafbediende een telegram dicteert waarin leugenachtig het afsterven van een persoon gemeld wordt (7).

In winkels en herbergen een kansspel, « geographische en historische puzzle » genaamd, plaatst (Wet van 24 oktober 1902) (8).

Met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden het ontwerp van een valse balans opmaakt (9).

Een moordenaar helpt in het vervaardigen en plaatsen van een helse machine (10).

De deur voor de dieven opent (11).

Het slachtoffer in een huis binnenlokt of weerhoudt vóór de aankomst der moordenaars (12).

Buiten de wacht optrekt terwijl zijn vriend in het huis steelt (13).

Met een wagen de schaker opwacht (14).

Art. 67 vierde lid Sr. straft als medeplichtige zij die, buiten het geval bij het derde lid van art. 66 Sr. voorzien, de dader(s) van een misdaad of wanbedrijf geholpen of bijgestaan hebben in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt, of in die welke het voltooid hebben.

De noodzakelijke medehulp van art. 66 derde lid Sr. en de medeplichtigheidsvorm van art. 67 vierde lid Sr. zijn grensgebieden. Is de medehulp bij de voorbereiding of de uitvoering van het misdrijf noodzakelijk dan is de medehelper een dader, zoniet een medeplichtige (15). De rechter beslist souverain tot welke categorie de medehelper behoort (16).

In fine van art. 67 Sr. wordt nochtans een deelnemingsvorm voorzien die steeds een daad van medeplichtigheid is: de hulp bij de voltooiing van het misdrijf (17). Naar luid van het verslag van *Haus* werd deze deelnemingsvorm in de Wet voorzien uitsluitend om als medeplichtige aan diefstal strafbaar te stellen hij die de dief behulpzaam is bij het wegbrengen van

de gestolen zaak naar de plaats waar hij ze bergen wil. De diefstal is begaan wanneer de dief de zaak bedrieglijk wegneemt. Hulp bij het wegdragen er van is dus in beginsel geen deelneming aan diefstal. De bijzondere deelnemingsvorm van art. 67 *in fine* Sr. vult die leemte aan. In de zin van die wettekst is de diefstal slechts begaan op het ogenblik dat de dief de onvreemde zaak weggebracht heeft op de plaats waar hij ze bergen wilde (18). De meest verspreide mening sluit zich bij deze stelling aan (19).

Voorbeelden : Wordt bij toepassing van art. 67 vierde lid Sr. als medeplichtige gestraft, hij die :

Met het doel de bankbreuk uit te stellen een handelaar in een bedrieglijke wisselcirculatie helpt (artt. 438, 573 en 574 Wet van 18 april 1851; art. 489 Sr.) (20).

Een zwangere vrouw helpt in het zoeken naar een aborteur (21).

Akkoord met de dief, voorwerpen verkoopt die nog moeten gestolen worden (22).

Boekhouder van een wisselagent zijnde, aan de cliënten bepaalde financiële verrichtingen afraadt om onregelmatigheden van zijn werkgever te dekken en het welslagen van komende bedrieglijke operaties te verzekeren (23).

Afdeling II. Verdere Studie.

1. Gebrekkige redactie van art. 66 derde lid Sr.

Bij de vergelijking van art. 66 derde lid Sr. en art. 67 vierde lid Sr. valt het op dat de woorden « met hun weten » alleen in art. 67 Sr. voorkomen en weggelaten werden in de redactie van art. 66 Sr. In beide gevallen moet de medehelper nochtans met zijn weten gehandeld hebben. In art. 67 vierde lid Sr. wordt deze vereiste uitdrukkelijk in de tekst gesteld. In het geval van art. 66 derde lid Sr. vloeit zij uit de algemene rechtsprincipes voort.

Waarom dit verschil ?

Haus leert dat het overbodig was de kennisvereiste in het derde lid van art. 66 Sr. te vermelden. In criminele zaken mag de jury slechts antwoorden op de vraag of de bijstand van de beschuldigde noodzakelijk was, nadat zij verklaarde dat de verdachte, *met zijn weten*, de dader van de misdaad geholpen of bijgestaan heeft in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt ofwel in die welke het voltooid hebben. Zo ook, in het geval van deelneming door hulp of bijstand aan een wanbedrijf, moet de rechter deze beide vragen afzonderlijk beslechten. Een veroordeling wegens noodzakelijke medehulp vindt haar grondslag in de gecombineerde redactie van de artt. 66 derde lid en 67 vierde lid Sr. (24).

Verwarde en onaantvaardbare uitleg die om een dubbele reden te verwerpen is :

1. Passen wij het systeem van *Haus* toe op het geval van een niet-gecorrectionaliseerde zware diefstal. Aan de jury moeten de twee volgende vragen gesteld worden : 1. Heeft de beschuldigde met zijn weten de dader van de misdaad geholpen of bijgestaan in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt, ofwel in die welke het voltooid hebben ? 2. Heeft de beschuldigde, door welke daad ook, tot de uitvoering van de misdaad zodanige hulp verleend dat, zonder zijn bijstand, de misdaad niet kon gepleegd worden ? De jury antwoordt bevestigend op beide vragen. De uitspraak van de jury is onzeker. Geen enkele veroordeling kan uitgesproken worden. Er bestaat immers twijfel of de jury de medehelper als dader of mede-

plichtige beschouwt. Zij heeft zich uitgesproken nopens de noodzakelijkheid van de hulp. De vraag blijft echter open of deze hulp verleend werd in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt, ofwel in die welke het voltooid hebben. In de twee eerste gevallen moet de medehelper als dader, in het derde geval als medeplichtige gestraft worden (25).

2. Het is uitgesloten dat een persoonlijke mening, uitgedrukt in een extra-parlementair document, de voorzitter van het assisenhof of de rechter zou verplichten, tegen alle rechtsprincipes in, de vragen aan de jury of de motivering van zijn vonnissen in andere termen dan deze van de wet op te stellen (26).

In werkelijkheid is de tekst van art. 66 derde lid Sr. onvolledig. De vraag gesteld in de termen van die wettekst trekt niet genoegzaam de aandacht van de jury op de noodzakelijkheid van de kennisvereiste (27).

Nog een andere tekstkritiek. De tekst op de letter nemend wordt in art. 66 derde lid Sr. een absoluut noodzakelijke hulp vereist (28). De rechtspraak en de rechtsleer interpreteren deze tekst alsof er stond : « ... de misdaad of het wanbedrijf niet kon gepleegd worden *zoals het feit in werkelijkheid gepleegd werd* » (29). Wij nemen graag aan dat moest een absoluut noodzakelijke hulp vereist worden art. 66 derde lid Sr. slechts zelden zou toegepast worden. Dit neemt niet weg dat er in dit verband aan extensieve interpretatie van de strafwet gedaan wordt. Hetgeen des te meer gewaagd is daar zij in het nadeel van de verdachte uitvalt (30).

2. Alleen de hulp bij de uitvoering van het misdrijf kan een daad van hoofdzakelijke deelneming zijn.

Volgens de meest verspreide mening is de noodzakelijke hulp bij de voorbereiding of de uitvoering van het misdrijf verleend een daad van hoofdzakelijke deelneming (31).

Drie argumenten worden ingeroepen. Geen van hen is doorslaggevend.

1. Art. 66 derde lid Sr. spreekt van hulp *tot* de uitvoering, niet van hulp *bij* de uitvoering.

Om beslissend te zijn moet dit argument zowel voor de Vlaamse als voor de Franse tekst van de wet gelden. Vooral zelfs voor de Franse tekst. Art. 2 van het koninklijk besluit van 14 november 1926 houdende Vlaamse vertaling van het Wetboek van Strafrecht geeft uitdrukkelijk aan de Franse tekst voorrang om interpretatiemoeilijkheden op te lossen.

Getoetst aan de Franse tekst verliest het argument alle bewijskracht. In de Franse tekst staat : « *Pour l'exécution* ». Het is uitgesloten uit het Franse voorzetsel « *pour* » dezelfde besluiten te trekken als uit het Vlaamse « *tot* » (32). « *Pour* » ware trouwens beter vertaald geworden door « *voor* ». Vertaald door « *tot* » heeft dit voorzetsel in de Franse terminologie de betekenis van « *als* » (33).

2. De formulering van art. 67 vierde lid Sr. zegt bijna uitdrukkelijk dat de hulp in de handelingen die het feit voorbereiden onder omstandigheden een daad van hoofdzakelijke deelneming kan zijn.

Daarbij wordt uit het oog verloren dat art. 67 vierde lid Sr. niet alleen van de hulp bij de voorbereiding maar ook van de hulp bij de voltooiing van het misdrijf spreekt. Logisch doorgevoerd zou dit argument tot het besluit leiden dat de hulp bij de voltooiing van het misdrijf onder omstandigheden een daad van hoofdzakelijke deelneming kan zijn.

3. Hulp is een daad van hoofdzakelijke deelneming

wanneer zij noodzakelijk is. Of zij bij de voorbereiding of de uitvoering verleend wordt is dus van generlei belang.

Dit is geen argument meer. Slechts een loutere bewering *ex cathedra* ontleend aan het verslag van Haus (34). Bij gebrek aan elke logische of juridische grondslag mag deze redenering als niet bestaande gehouden worden.

Naar onze mening kan alleen de hulp bij de uitvoering van het misdrijf een daad van hoofdzakelijke deelneming zijn.

Twee argumenten liggen deze stelling ten grondslag :

1. Het is de wil van de Wetgever het geven van onderrichtingen (art. 67 tweede lid Sr.) en het verschaffen van wapenen, werktuigen of elk ander middel (art. 67 derde lid Sr.) als een daad van medeplichtigheid te straffen (35). Beide deelnemingsvormen behoren tot de voorbereidende phase van het misdrijf. Logischer wijze heeft de Wetgever zich door hetzelfde criterium van verwijdering laten leiden wanneer hij in art. 66 alleen de uitvoering en in art. 67 ook de voorbereiding van het misdrijf noemde (36).

2. De gewone interpretatie-methode verzet er zich tegen de uitdrukkingen «hulp tot (voor) de uitvoering» en «hulp in de handelingen die het feit voorbereid of vergemakkelijkt hebben» als synoniem te beschouwen.

De vergelijking van art. 66 derde lid Sr. met art. 67 vierde lid Sr. leidt tot volgend besluit : Hulp bij de voorbereiding van het misdrijf is steeds een daad van medeplichtigheid. Hulp bij de uitvoering is een daad van hoofdzakelijke deelneming of van medeplichtigheid naargelang zij noodzakelijk was of eenvoudig de uitvoering vergemakkelijkt (37).

3. In Belgisch Strafrecht is deelneming na volbrachte daad mogelijk.

Het beste argument wordt door de tegenstanders zelf verschaft. Enerzijds stellen zij als principe voorop dat de deelneming slechts bij de voorbereiding of de uitvoering van het misdrijf denkbaar is (38). Anderzijds nemen zij aan dat hij die de dief helpt bij het wegbrengen van de gestolen zaak naar de plaats waar hij ze bergen wilde een medeplichtige is bij toepassing van art. 67 vierde lid Sr. (39).

Ter rechtvaardiging van deze *contradictio in terminis* wordt beweerd dat in de zin van art. 67 *in fine* Sr. de diefstal slechts begaan is op het ogenblik dat de dief de gestolen zaak weggebracht heeft op de plaats waar hij ze bergen wilde (39).

Onaanvaardbare uitleg. Ons Strafwetboek kent slechts één omschrijving van diefstal. Deze van art. 461 Sr. Bij gebrek aan een uitdrukkelijke beschikking in de Wet moet deze omschrijving steeds op dezelfde wijze geïnterpreteerd en toegepast worden. Ofwel is de diefstal begaan op het ogenblik van de bedrieglijke wegneming. Ofwel duurt de uitvoering voort tot op het ogenblik dat de zaak weggebracht is op de plaats waar de dief ze bergen wilde. Veronderstellen wij zelfs, *quod non*, dat de tweede interpretatie de juiste is. In deze hypothese is de deelnemer die de dief helpt bij het wegbrengen van de gestolen zaak niet noodzakelijkerwijze een medeplichtige. Hij kan ook dader zijn bij de toepassing van het tweede of het derde lid van art. 66 Sr. Hij werkt immers mede aan de uitvoering van het misdrijf.

De diefstal is begaan op het ogenblik van de bedrieglijke wegneming van de zaak. Wat daarna

gebeurt zijn handelingen van voltooiing van een reeds gepleegd feit. Het is volstrekt nutteloos deze evidentie te willen ontkennen.

Volgens de meest verspreide mening moet het laatste zindeel van art. 67 vierde lid Sr. gelezen worden alsof er stond : «...ofwel in die welke de diefstal voltooid hebben» (40).

Wij verwerpen deze interpretatie als ongegrond. Zij steunt op één enkel argument : het Verslag van Haus. Dit is zeker onvoldoende om zulk een uitzonderlijke interpretatie van de Strafwet te rechtvaardigen (41). Haus zelf verwerpt die interpretatie. In zijn «*Principes généraux du droit pénal belge*» breidt hij het toepassingsgebied van het laatste zindeel van art. 67 vierde lid Sr. tot de valsheid in geschriften uit (42). Het is zeker al even ongegrond «diefstal en schriftvervalsing» in plaats van «feit» te lezen (43). Maar deze nieuwe interpretatie van Haus laat de weinige waarde van het besproken argument blijken.

Was het bewezen, *quod non*, dat de Wetgever deze deelnemingsvorm tot de diefstal wilde beperken, dan nog zou de besproken interpretatie te verwerpen zijn.

Volgens de gewone interpretatiemethode komt aan een algemene tekst in het eerste boek van het Strafwetboek een algemene betekenis toe (44). Aan de woorden past het hun gewone en normale betekenis te geven (45). Dit is waar zelfs indien de Wetgever door de uitdrukking «hulp in de handelingen die het feit voltooid hebben» slechts diefstal bedoelde (46). De wil van de Wetgever buiten de tekst zoeken is in strafrecht slechts geldig wanneer de tekst grammaticaal enige onduidelijkheid laat blijken (47). Hetgeen hier niet het geval is. Daarmee is het interpretatiewerk ten einde en blijft er niets anders over dan de wet toe te passen.

Is medeplichtige van om het even welke misdaad of wanbedrijf hij die het voordeel van het strafbaar feit doet voortduren of de straffeloosheid van de dader bevordert (48).

Incasseren van een gestolen cheque, verhandelen van ontvreemde titels, verkopen van goederen aan de massa der schuldeisers onttrokken, camoufleren van motor en koetswerk van een gestolen wagen, zijn daden van medeplichtigheid. Zij voltooien het misdrijf door er het voordeel van te verzekeren (49). Bloedsporen na een moord doen verdwijnen, helen van wapenen of werktuigen die bij het plegen van een misdaad of wanbedrijf gebruikt werden, helen van een nog niet opgespoorde misdadiger of van een persoon schuldig aan een wanbedrijf zijn eveneens daden van medeplichtigheid. Zij bevorderen de straffeloosheid van de dader (50).

Deze en andere daden van medeplichtigheid *a posteriori* strafbaar stellen is een imperatief voor het afsluiten van ons strafrechtstelsel. Art. 67 vierde lid Sr. beantwoordt aan deze vereiste.

4. De hulp bij art. 67 vierde lid Sr. voorzien moet geen daadwerkelijke uitwerking gekend hebben.

De dader van een misdaad of wanbedrijf helpen in de handelingen welke het feit voorbereid of vergemakkelijkt, ofwel in die welke het voltooid hebben is als dusdanig strafbaar, ongeacht de daadwerkelijke uitwerking van deze hulp.

Per hypothese is kwestige hulp niet noodzakelijk. Het bewijs dat zij *in concreto* tot het misdrijf bijdroeg kan dan ook niet geleverd en nog minder gevegd worden.

A houdt B aan de praat in een herberg ten einde C toe te laten ongestoord het huis van B te plunderen. Zelfs had B nooit het inzicht gehad onmiddellijk zijn woning te verwoegen, dan nog zou A als medeplichtige strafbaar zijn.

De boekhouder van een wisselagent raadt aan een cliënt bepaalde financiële verrichtingen af ten einde het welslagen van komende bedrieglijke operaties van zijn werkgever te verzekeren. Hij is medeplichte (51). Of de cliënt werkelijk dergelijke verrichtingen wilde uitvoeren of niet is van generlei belang.

Afdeling III. Vergelijkend recht.

1. Frankrijk.

Art. 60, derde lid, van het Franse Strafwetboek beschikt: « zij die, met hun weten, de dader of de daders van het feit geholpen of bijgestaan hebben, in de handelingen welke het voorbereid of vergemakkelijkt, ofwel in die welke het voltooid hebben... » (52) zijn medeplichtigen van het gepleegde misdrijf.

Een onderscheid tussen noodzakelijke en eenvoudige hulp wordt hier niet gemaakt.

Deelneming na volbrachte daad is in Frans strafrecht uitgesloten. Voltooiing van het feit bedoelt de laatste fase van de eigenlijke uitvoering van het misdrijf (53). Dit is ook waar wat diefstal betreft (54) (55).

2. Oostenrijk.

Deelneming door hulp of bijstand wordt in het Oostenrijkse Strafwetboek omschreven in paragraaf 5, eerste lid: « Niet de onmiddellijke dader alleen is aan de misdaad schuldig, maar ook ieder, die... tot de uitvoering er van door het opzettelijk verschaffen van middelen, het uitschakelen der hindernissen, of op gelijk welke wijze, bijstand verleend heeft, hulp verstrekt heeft, tot de zekere voltrekking er van bijgedragen heeft; ook hij die vooraf met de dader een overeenkomst trof over de hem te verstrekken hulp of bijstand na volbrachte daad, ... » (56).

Een onderscheid tussen noodzakelijke of eenvoudig nuttige hulp wordt hier al evenmin gemaakt.

De deelneming door hulp of bijstand is in Oostenrijks strafrecht niet alleen voorzien bij de voorbereiding of de uitvoering van het misdrijf maar is eveneens strafbaar na volbrachte daad op voorwaarde dat de medehelper vooraf met de dader dienaangaande een overeenkomst trof (57). Op te merken valt dat niet zozeer de verstrekte hulp na volbrachte daad strafbaar wordt gesteld maar wel de belofte hulp te verstrekken (58) (59).

3. Italië.

« Wanneer meerdere personen aan een bepaald misdrijf deelnemen, is ieder van hen aan de daarop gestelde straf onderworpen » bepaalt eenvoudig art. 110 van het Italiaans Strafwetboek (60).

Deelneming door hulp of bijstand wordt in de deelnemingsbepalingen niet uitdrukkelijk genoemd.

De Memorie van Toelichting van het nieuw Italiaanse Strafwetboek stelt als principe voorop dat aan een misdrijf schuldig is al wie in kausaal verband tot het misdrijf staat (61). Hieruit wordt afgeleid dat de deelneming door hulp of bijstand alleen bij de voorbereiding of de uitvoering van het misdrijf mogelijk is (62). De hulp bij de voltooiing van een reeds gepleegd feit kan slechts als misdrijf *sui generis* gestraft

worden. Is nochtans deelnemer hij die de dader na volbrachte daad bijstand verleent op voorwaarde dat hij die hulp vooraf beloofde en aldus tot het misdrijf aanzette of ten minste het reeds bestaande misdadig opzet van de dader versterkte (63).

4. Nederland.

« Zij die opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van een misdrijf » zijn medeplichtigen, aldus art. 48, tweede lid, van het Nederlandse Strafwetboek.

Deze wettekst eist uitdrukkelijk dat de hulp bij het plegen van het misdrijf verschaft wordt. Deelneming door hulp of bijstand na volbrachte daad is uitgesloten (64). Anderzijds is, naar luid van art. 48, derde lid, van het Nederlandse Strafwetboek, bij de voorbereiding van het misdrijf alleen het « opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen » als daad van medeplichtigheid strafbaar (65).

In Nederlands strafrecht is de deelneming door hulp of bijstand, ongeacht of zij noodzakelijk of eenvoudig nuttig is, dus tot de eigenlijke uitvoering van het misdrijf beperkt.

5. Duitsland.

Is medehelper (66), aldus paragraaf 49, eerste lid, van het Duits Strafwetboek, « hij die, met zijn weten, de dader tot het plegen van een als misdaad of wanbedrijf gestraft feit, door raad of daad hulp verleent » (67).

Alhoewel ook hier de twistvraag « noodzakelijke of eenvoudig nuttige hulp » uitgeschakeld werd, laat de zekere toepassing van die tekst veel te wensen over. Principieel slechts medehelper, wordt deze deelnemer dader indien hij de hulp *animo auctoris* verstrekte (68).

Volgens paragraaf 49, eerste lid, hoger vermeld, is deelneming door hulp of bijstand alleen bij de voorbereiding en de uitvoering van het misdrijf mogelijk (69). Deze paragraaf wordt echter aangevuld door paragraaf 257, eerste en derde lid, van het Duitse Strafwetboek (70). Naar luid van deze teksten, is hulp of bijstand na volbrachte daad eveneens als medehulp strafbaar op voorwaarde dat de medehelper vooraf met de dader een overeenkomst trof.

Samenvattend:

Geen enkel van de vijf vergeleken Strafwetboeken maakt een onderscheid tussen noodzakelijke of eenvoudige hulp.

Deelneming door hulp of bijstand bestaat in het Nederlands strafrecht slechts bij de uitvoering van het misdrijf, in het Frans strafrecht bij de voorbereiding en de uitvoering, terwijl in Duits, Oostenrijks en Italiaans strafrecht deze deelnemingsvorm, mits voorafgaand overleg, ook bij de voltooiing van het misdrijf mogelijk is.

Sectie II. Het verschaffen van wapenen, werktuigen of elk ander middel.

Afdeling I. Grondbeginselen.

Art. 67 derde lid Sr. straft als medeplichtigen zij die, met hun weten, wapenen, werktuigen of elk ander middel verschaft hebben, die tot de misdaad of het wanbedrijf gediend hebben.

Aan het woord « wapenen » kan de betekenis gegeven worden dat het in art. 135 Sr. heeft. Deze om-

schrijving is echter van weinig belang. De tekst spreekt ook van «werktuigen of elk ander middel» waardoor, volgens de gangbare mening althans, alle roerende zaken bedoeld worden (71).

Het feit van een middel ter beschikking van de dader te stellen is op zichzelf geen daad van medeplichtigheid. Vereist wordt dat het middel tot de misdaad of het wanbedrijf werkelijk gediend heeft (72).

Voorbeelden: Wordt bij toepassing van art. 67 derde lid Sr. als medeplichtige beschouwd hij die, met kennis van zaken:

Wapenen, vijlen of andere werktuigen, geschikt om een misdaad of een wanbedrijf te plegen, aan een landloper verschaft (art. 344 derde en vierde lid Sr.) (73).

Wapenen verschaft tot het plegen van een zware diefstal (74).

Een waskom ter beschikking van een aborteur stelt (75).

Alcoholhoudende dranken levert aan een herbergier (art. 7, Wet van 20 augustus 1919) (76).

Afdeling II. Verdere studie.

1. De noodzakelijke hulp en het verschaffen van middelen.

De verhouding tussen de deelnemingsvormen in de artt. 66 derde lid en 67 derde lid Sr. omschreven is steeds een twistvraag geweest.

Sommige schrijvers beweren dat de hulp van diegene die een middel verschaft tot het plegen van een misdrijf zo essentieel kan zijn dat zijn daad een vorm van hoofdzakelijke deelneming wordt, strafbaar volgens art. 66 derde lid Sr. (77). Anderen houden voor dat het verschaffen van middelen steeds een daad van medeplichtigheid is (78).

Naar onze mening is het al dan niet essentieel karakter van het verschaft middel geen maatstaf van onderscheid tussen de beide besproken deelnemingsvormen. Het verschaffen van een middel hoe noodzakelijk het ook moge wezen, zal steeds een daad van medeplichtigheid zijn. De tekst van art. 67 derde lid Sr. is dienaangaande duidelijk. Hij maakt geen onderscheid tussen noodzakelijke en eenvoudig nuttige middelen tot het plegen van een misdrijf (79).

Gaat echter de deelnemer met de dader ter plaatse en verschaft hij hem daar de middelen, dan doet hij veel meer dan wat art. 67 derde lid Sr. als medeplichtigheid omschrijft. Hij wordt dader door noodzakelijke hulp (80). In dit geval is het niet zozeer het verschaffen van middelen dat de deelnemer ten laste wordt gelegd, maar het geheel van zijn handelwijze waarvan het verschaffen van een middel slechts een aspect is.

2. Het verschaffen van een onroerend goed als middel tot het plegen van een misdrijf.

Enkele schrijvers oordelen dat het ter beschikking stellen van een onroerend goed, bv. een huis om er iemand heen te lokken en hem te doden of gevangen te houden, steeds een daad van hoofdzakelijke deelneming is, strafbaar bij toepassing van art. 66 derde lid Sr. (81). Argument wordt getrokken uit de vergelijking van art. 341 van het Franse Strafwetboek met art. 434 Sr. Beide artikelen beteugelen de wederrechtelijke gevangenhouding. Het tweede lid van art. 341 van het Franse Strafwetboek beschikt dat hij die een lokaal ter beschikking van de dader van een wederrechtelijke gevangenhouding stelt, dezelfde straf als

de dader zal ondergaan. De Belgische Wetgever liet dit tweede lid uit de tekst van art. 434 Sr. weg. Geoordeeld werd dat deze daad onder de toepassing van de deelnemingsbepalingen viel. Hieruit werd besloten dat het de wil van de Wetgever was het verschaffen van een onroerend goed als een daad van hoofdzakelijke deelneming te straffen.

Volgens de meest verspreide mening is deze regel niet absoluut. Het ter beschikking stellen van een onroerend goed kan, volgens de omstandigheden, soms slechts een eenvoudig nuttige hulp zijn, strafbaar volgens art. 67 vierde lid Sr. (82).

Wij kunnen ons bij geen van beide meningen aansluiten.

Volgens de voorbereidende werken van art. 434 Sr. is het verschaffen van een onroerend goed een daad van medeplichtigheid. «*Ce fait constitue un acte de complicité*» verklaart Lelièvre in zijn verslag opgesteld in naam van de Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers op de zitting van 3 maart 1859 (83). Welke vorm? Deze voorzien door het derde of het vierde lid van 67 Sr.? Het verslag van Lelièvre zegt het niet. Wij menen dat hier alleen het derde lid van art. 67 Sr. in aanmerking kan komen. Weliswaar, gaat het over het verschaffen van een onroerend goed. Dat kan echter geen beletsel zijn voor de toepassing van die wettekst. Daarin wordt niet alleen gesproken van wapenen of werktuigen, die op roerende goederen wijzen, maar ook van «elk ander middel». Deze zeer algemene uitdrukking omvat alle mogelijke middelen, met inbegrip van de onroerende zaken, die voor de uitvoering van het strafbaar feit gediend hebben. Nergens in die tekst worden de onroerende zaken uitgesloten (84).

3. Gebrekkige redactie van art. 67 derde lid Sr.

De huidige redactie van het derde lid van art. 67 Sr. leidt onvermijdelijk tot ongerijmdheden.

Volgens de tekst van de wet moet het verschaft middel werkelijk tot het plegen van het misdrijf gediend hebben. Veronderstellen wij dat A het plan heeft opgevat B te doden. Hij vraagt aan C een dolk en aan D een pistool. C en D verschaffen, met kennis van zaken, het gevraagde wapen. A doodt B met de dolk omdat de omstandigheden hem niet toelieten van het pistool gebruik te maken. Alleen C zal als medeplichtige gestraft worden. D gaat vrij uit.

Voorgesteld werd deze ongerijmdheden uit te schakelen door, in ons voorbeeld, D als medehelper, door het verschaffen van een nuttige hulp bij de voorbereiding van het misdrijf, strafbaar te stellen bij toepassing van art. 67 vierde lid Sr. (85).

Onaanvaardbare oplossing. Het vierde lid van art. 67 Sr. stelt alle vormen van nuttige hulp als medeplichtigheid strafbaar. Alle vormen behalve twee: het geven van onderrichtingen en het verschaffen van middelen die, respectievelijk in het tweede en het derde lid van art. 67 Sr. genoemd, uitdrukkelijk aan eigen voorwaarden van strafbaarheid onderworpen zijn. Trouwens de voorgestelde oplossing schakelt een sociale ongerijmdheid ten koste van een juridische uit. In ons voorbeeld zou C op grond van het derde lid en D op grond van het vierde lid van art. 67 Sr. vervolgd worden, dan wanneer beiden zich aan dezelfde strafbare handeling schuldig gemaakt hebben.

Wij willen geloven dat de Wetgever deze onlogische gevolgen van zijn tekst niet gewild heeft. Daarom ware het beter geweest het derde lid van art. 67 Sr. in dezelfde trant als het tweede lid van hetzelfde artikel

op te stellen. Het feit zelf van met kennis van zaken een middel te verschaffen zou strafbaar zijn, ongeacht of het middel werkelijk tot het plegen van het misdrijf diende.

Afdeling III. Vergelijkend recht.

1. Frankrijk.

Het verschaffen van middelen wordt in het Franse Strafwetboek onder bijna dezelfde bewoordingen als in het Belgische door art. 60, tweede lid, strafbaar gesteld: « Zij die wapenen, werktuigen of elk ander middel zullen verschaft hebben, die tot de daad zullen gediend hebben, wetende dat zij daartoe moesten dienen » (86).

Zoals in België, is de deelnemer slechts strafbaar indien het verschaft middel werkelijk tot het plegen van het misdrijf heeft gediend (87). Maar dat middel kan zowel een roerende als een onroerende zaak zijn (8).

2. Nederland.

Ook in Nederland wordt het verschaffen van « gelegenheid, middelen of inlichtingen » door art. 48, derde lid, van het Nederlandse Strafwetboek als een bijzondere vorm van medeplichtigheid strafbaar gesteld (89).

De aangewende formule « gelegenheid en middelen » omvat zowel roerende als onroerende zaken, terwijl de soepele redactie van die wettekst toelaat het feit zelf van een middel te verschaffen te straffen, ongeacht of het middel werkelijk tot het plegen van het misdrijf diende (90).

3. Oostenrijk, Italië, Duitsland.

Het verschaffen van middelen wordt in paragraaf 5 van het Oostenrijkse Strafwetboek op één lijn met de andere vormen van hulpverlening genoemd, terwijl in het Duitse en Italiaanse Strafwetboek deze deelnemingsvorm niet vermeld wordt. In deze drie landen wordt het verschaffen van middelen met de andere vormen van hulpverlening gelijk behandeld (91).

Samenvattend :

Het verschaffen van middelen wordt in Frankrijk en in Nederland, zoals in België, als een bijzondere deelnemingsvorm genoemd. In Frankrijk en in Nederland omvat het woord « middel » zowel roerende als onroerende goederen. In Nederland wordt bovendien niet vereist dat het verschaft middel werkelijk tot het plegen van het misdrijf diende. In Oostenrijks, Italiaans en Duits strafrecht wordt deze deelnemingsvorm met de andere vormen van hulpverlening gelijk behandeld.

Hoofdstuk III

De zedelijke deelnemers

Strafwetboek.

Artikel 66 :

eerste lid : Worden gestraft als daders van een misdaad of wanbedrijf :

derde lid : Zij die door giften, beloften, bedreigingen, misbruik van gezag of van macht, misdadige kuiperijen of arglistigheden, rechtstreeks tot deze misdaad of dit wanbedrijf aangezet hebben.

vijfde lid : Zij die, hetzij door woorden in openbare bijeenkomsten of plaatsen uitgesproken, hetzij door geschriften, drukwerken, door om 't even welke prenten of zinnebeelden, die werden aangeplakt, rondgedeeld of verkocht, te koop aangeboden of openlijk ten toon gesteld, rechtstreeks aangezet hebben tot het plegen van het feit, onverminderd de straffen bij de wet bepaald tegen de daders van de aanzetting tot misdaden of wanbedrijven, zelfs in het geval dat die aanzetting zonder uitwerking gebleven is.

Artikel 67 :

eerste lid : Worden gestraft als medeplichtigen aan een misdaad of wanbedrijf :

tweede lid : Zij die onderrichtingen gegeven hebben om het feit te plegen ;

Sectie I. De individuele aanzetting.

Afdeling I. Grondbeginselen.

De materiële dader en de aanzetter worden in Belgisch strafrecht gelijk bestraft. De aanzetter heeft immers bij de materiële dader de wil het misdrijf te plegen doen ontstaan (1).

Een eenvoudige lastgeving of raadgeving zou de wil van de dader niet voldoende beïnvloeden, noch het misdadig opzet van de aanzetter afdoende kenmerken. Daarom is de individuele aanzetting slechts strafbaar indien zij gepaard gaat met de in art. 66 vierde lid Sr. limitatief opgesomde middelen (2).

De aanzetting door *giften of beloften* is een vorm van wat men « misdadige lastgeving » pleegt te noemen (3).

Giften of beloften moeten vóór het plegen van het misdrijf gedaan worden. Zoniet ware de wil van de materiële dader niet beïnvloed geworden (4).

Wat beloofd of gegeven werd is van geen tel. Bovendien is het onverschillig of de belofte gehouden werd of niet (5) (6).

Aanzetting door giften of beloften veronderstelt een overeenkomst tussen aanzetter en materiële dader : een uitdrukkelijk voorstel van de aanzetter en een, zelfs stilzwijgende, aanvaarding van de materiële dader. Die overeenkomst moet duidelijk vaststaan. Zij is de grondslag van de tegen de aanzetter ingespannen vervolgingen (7).

De aanzetting door *bedreigingen* bestaat van zodra de materiële dader tot het misdrijf aangezet wordt door de tegen hem of zijn naastbestaanden geuite bedreigingen. Het is een louter feitenkwestie te weten of de bedreigingen voldoende erg waren om de wil van de dader te beïnvloeden. De rechter ten gronde zal moeten rekening houden met het geslacht, de aardoelbaarheid, het verstandelijk peil, de opvoeding, het karakter, in één woord, met de personaliteit van de materiële dader (8).

De aanzetting door *misbruik van gezag of van macht* vereist een gezags- of machtsverhouding tussen de aanzetter en de materiële dader. Deze gezags- of machtsverhouding kan op het recht of op een louter natuurlijk, sociaal of moreel overwicht berusten (9).

Is het onverschillig op welke grondslag de gezags- of machtsverhouding berust, dan is zij niettemin noodzakelijk. Misbruik maken van het volle vertrouwen van iemand om hem tot een misdrijf aan te zetten is niet strafbaar bij gebrek aan enige gezagsverhouding (10).

De rechter ten gronde oordeelt soeverein of er tussen aanzetter en materiële dader een voldoende gezags- of machtsverhouding bestaat (11).

De aanzetting door *misdadige kuiperijen of arglistig-*

heden veronderstelt een aanzetter die de materiële dader door bedrog, list of vermomming in dwaling brengt of die ten minste van een reeds bestaande dwaling gebruik maakt (12).

De dwaling van de materiële dader kan zowel een feitelijke als een rechtswaling zijn (13).

Kuiperijen of arglistigheden aanwenden om iemand tot het plegen van een misdrijf aan te zetten is steeds misdadig. Het adjectief « misdadig » is dus overbodig in de tekst (14).

Om strafbaar te zijn moet de individuele aanzetting niet alleen gepaard gaan met de in de Wet limitatief opgesomde middelen. Zij moet ook rechtstreeks zijn, t.t.z. een wel bepaald misdrijf tot voorwerp hebben (15). Dit wil niet beduiden dat de materiële dader van meet af aan gekend moet zijn. In een privaat gesprek kan de aanzetting gericht worden tot twee en zelfs meerdere personen, waarvan er slechts één tot het plegen van het misdrijf overgaat zonder dat de aanzetter van te voren wist wie van de aanwezigen het zou zijn (16).

De Wet spreekt van aanzetting tot *deze* misdaad of *dit* wanbedrijf. Het woord « rechtstreeks » is dus overbodig in de tekst (17).

Voorbeelden : Wordt bij toepassing van art. 66 vierde lid Sr. als dader beschouwd :

Hij die, door bedreigingen, een minderjarige aanzette een aanranding der eerbaarheid op de persoon van een minderjarig kind van meer dan 16 jaar, dat eveneens bedreigd wordt, te plegen (Art. 373, tweede lid, Sr.) (18).

De burgemeester die de boswachter aanzette een afsluiting te vernielen (Art. 545 Sr.) (19).

De burgemeester die, in strijd met het decreet van 23 prairial, jaar XII, opdracht gaf een doodgeboren kind in een speciaal en afgezonderd perceel van het kerkhof te begraven (Art. 315, derde lid, Sr.) (20).

De vader die zijn kind opdracht gaf een vuur aan te steken op minder dan 100 meters van een bos dat aldus de prooi der vlammen werd (Art. 519 Sr.) (21).

De bevelhebber van een concentratiekamp die aan zijn ondergeschikten het bevel gaf de gevangenen overdreven zwaar werk op te leggen zodat zij er onder bezweken (22).

A die B overtuigde dat C de morele schuld van de dood van zijn vriend draagt en hem er aldus toe bracht C te vermoorden (23).

A die de ziekenoppasser B een vergiftigd drankje ter hand stelt en hem aanzette dit zogezegd geneesmiddel aan de zieke C toe te dienen (24).

A die B tot het plegen van een strafbaar feit aanzette door hem wijs te maken dat de te stellen daad geen misdrijf is, dat zij noodzakelijk is voor een degelijke onderdrukking van het incivisme, en dat hij in elk geval, dank zij zijn tussenkomst niet zal vervolgd worden (25).

Afdeling II. Verdere studie.

1. De aanzetting moet rechtstreeks zijn.

Volgens de gangbare mening wil dit beduiden dat de aanzetting een wel bepaald misdrijf tot voorwerp moet hebben. De Wet spreekt immers van rechtstreeks aanzetten tot *deze* misdaad of *dit* wanbedrijf (26).

Algemeen wordt het woord « rechtstreeks » als overbodig beschouwd (27). Voornoemde stelling steunt dus uitsluitend op het gebruik in de tekst van « *deze* » en « *dit* ». Wij menen dat aan die twee woorden een betekenis gegeven werd die zij niet hebben. In de con-

text van art. 66 Sr. gelezen komt hun werkelijke betekenis tot uiting : « Worden gestraft als daders van een misdaad of een wanbedrijf : zij die, door giften..., rechtstreeks tot deze misdaad of dit wanbedrijf aangezet hebben. » « *Deze* » en « *dit* » zijn aanduidende voornaamwoorden. Zij hebben in de tekst geen andere functie dan te verwijzen naar het strafbaar feit waarvan sprake in het inleidend lid en waarvoor de aanzetter als dader zal gestraft worden. Uit die tekst besluiten dat bij aanzetting het te plegen misdrijf van meet af aan moet gekend zijn komt ons gewaagd voor. Wat niet wil beduiden dat de aanzetting niet rechtstreeks moet zijn. Aanzetting door één der middelen in art. 66 vierde lid Sr. opgesomd is trouwens steeds rechtstreeks; zij strekt er immers onmiddellijk toe een misdrijf te doen plegen (28).

Een gefailleerde handelaar overtuigt zijn boekhouder al het mogelijke te doen om zoveel mogelijk actief aan de schuldeisers te onttrekken. Hij belooft hem een percentage op de geredde goederen. De boekhouder vervalst de boekhouding, maakt valse facturen op, dient fictieve schuldvorderingen in, en dergelijke meer. Alhoewel de te plegen misdrijven niet van meet af aan gekend waren, zal de handelaar toch als dader van die misdrijven moeten gestraft worden. Hij zette immers door beloften de boekhouder rechtstreeks aan die strafbare feiten te plegen (29).

Tevergeefs zou opgeworpen worden dat de Wetgever alleen in het vierde lid van art. 66 Sr. de woorden « *deze* » en « *dit* » gebruikte. Een bepaald lidwoord « *het* feit » vervangt de aanwijzende voornaamwoorden in het vijfde lid van voormeld artikel. Nochtans zal niemand betwisten dat ook de publieke vordering rechtstreeks moet zijn.

Een ander bezwaar gesteund op de opzetvereiste is al evenmin doorslaggevend. Spoort de aanzetter de materiële dader aan misdrijven te plegen zonder deze te bepalen, dan zal het zoniet onmogelijk dan toch zeer moeilijk zijn diens misdadig opzet te bewijzen. Maar opzet is ten slotte niets anders dan de wil een daad te stellen waarvan het misdadig karakter gekend is (31). De aanzetter, die iemand met een taak gelast die noodgedwongen tot misdrijven leiden moet, wil de strafbare feiten die zullen gepleegd worden.

2. De strafrechtelijke aansprakelijkheid van de aanzetter.

Strafbare deelneming bestaat slechts in de mate waarin een strafbaar feit gepleegd werd. De aanzetter blijft dus straffeloos indien de materiële dader, met of zonder zijn toestemming, vrijwillig de uitvoering van het misdrijf staakt. Maakt de materiële dader zich slechts schuldig aan strafbare poging of pleegt hij een minder zwaar misdrijf, dan zal de aanzetter slechts in zoverre aansprakelijk zijn.

Vanzelfsprekend zal de aanzetter, zoals de materiële dader, al de onmiddellijke en natuurlijke gevolgen van de daad moeten dragen. Hij zal aansprakelijk zijn voor de zware vermindering van de persoon aan wie op zijn bevel slagen werden toegediend (art. 400 Sr.), of voor de dood van een kind dat hij te vondeling had doen leggen (artt. 357 en 360 Sr.) (32).

De aanzetter is zoniet de oorzaak dan toch de « gelegenheid » van het misdrijf. Bijgevolg, aldus *Haus* (33), is hij steeds aansprakelijk voor de bij de uitvoering van het misdrijf aangewende middelen, indien hij naliet deze uitdrukkelijk en nauwkeurig te bepalen of het gebruik er van te verbieden.

Onaanvaardbare stelling (34). De wil van de aanzetter moet nagegaan worden. Gebruikt de materiële dader middelen die klaarblijkelijk door de aanzetter niet gewild werden, dan kan deze laatste voor de daaruit voortvloeiende verzwarende omstandigheden niet verantwoordelijk gesteld worden. Bestond er echter enige twijfel nopens de te gebruiken middelen of liet de aanzetter vrijwillig de keus aan de materiële dader over, dan eerst zal de aanzetter mede aansprakelijk zijn voor de aangewende middelen (35).

Dezelfde principes gelden in het geval dat de aanzetter het of de te plegen misdrijven niet uitdrukkelijk bepaalt (36). Pleegt de materiële dader een misdrijf dat klaarblijkelijk door de aanzetter niet gewild werd, dan kan hij daarvoor niet aansprakelijk gesteld worden. In de andere gevallen zal hij voor de gepleegde misdrijven te recht staan.

Voorgehouden wordt dat de aanzetter die de reeds bestaande misdadige wil van de materiële dader slechts stimuleert eerder medeplichtige dan wel dader is. De rechter zou steeds verzachtende omstandigheden moeten toekennen en hem slechts als medeplichtige mogen straffen (37).

Medeplichtigheid door aanzetting bestaat in Belgisch strafrecht niet. De Wetgever maakt geen onderscheid tussen de aanzetter die de misdadige wil van de materiële dader veroorzaakt of slechts eenvoudig stimuleert. Op stelselmatige wijze verzachtende omstandigheden invoeren om dit onderscheid in de Wet in te lassen is te verwerpen (38). Zulk een oplossing ontkent de eigen aard der verzachtende omstandigheden. Het eenvoudig stimuleren van de wil van de materiële dader wordt in dit verband bijna een reden van verschoning. Een reden van verschoning die in de strafwet niet voorzien is... (39).

Brengt de aanzetter uitdrukkelijk zijn wilsverandering ter kennis van de materiële dader, dan is zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid uitgesloten, ongeacht of de materiële dader toch het misdrijf pleegt of de reeds begonnen uitvoering van het misdrijf voltooit. In dit geval, aldus de meest verspreide mening, is het « lastgevingscontract » immers verbroken (40).

Beroep doen op burgerrechtelijke principes om een strafrechtelijk vraagstuk op te lossen is te mijden. Te meer dat er van eigenlijk lastgevingscontract geen sprake kan zijn. De lastgeving, zoals alle andere contracten, veronderstelt dat de partij die zich tot iets verbindt vrijwillig haar toestemming geeft en dat het voorwerp van de overeenkomst wettelijk geoorloofd is (Art. 1108 BW.). Dat het plegen van een misdrijf wettelijk ongeoorloofd is en dus elke lastgeving die zulk een verplichting inhoudt *ab initio* nietig is, hoeft wel geen verder betoog (art. 1133 BW). Tevergeefs zoekt men verder naar de vrijwillige toestemming in het geval van aanzetting door bedreigingen, misbruik van gezag of van macht, kuiperijen of arglistigheden. Het aanwenden van één van die middelen zou de nietigheid van het contract voor gevolg hebben (art. 1109 BW.). Alleen bij de aanzetting door giften of beloften geeft de materiële dader ongedwongen zijn toestemming. Maar dan is de aanzetting, als lastgeving beschouwd, een tweezijdig contract, waarbij de aanzetter zich verplicht de giften uit te keren of zijn belofte na te komen, terwijl de materiële dader er toe gehouden is het misdrijf te plegen. Een zulkdanig contract kan onmogelijk eenzijdig verbroken worden (art. 1134 BW.).

A overtuigt B dat C schuld heeft aan de dood van zijn vriend. Hij zet hem aldus aan C te vermoorden. Vóór B zijn plan ten uitvoer kon brengen, bekend A

hem C valselyk beschuldigd te hebben. B gelooft hem niet. Hij blijft overtuigd dat C schuldig is. Weinige tijd later doodt hij C.

A is een aanzetter in de zin van art. 66 vierde lid Sr. De wilsverandering, na de aanzetting, kan zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid niet uitschakelen, tenzij zij als een beslissende reden van verschoning in de Wet zou voorzien zijn. Hetgeen het geval niet is.

3. De strafrechtelijke aansprakelijkheid van de materiële dader.

Voorgehouden wordt dat bij de aanzetting door bedreigingen de materiële dader in de regel overmacht zal kunnen invoeren (41). Ofwel brengen de bedreigingen de materiële dader er noodgedwongen toe het misdrijf te plegen; ofwel schrikken zij de materiële dader niet af en pleegt hij het strafbaar feit omdat hij het goed vindt van zo te handelen. In het eerste geval is zijn strafrechtelijke verantwoordelijkheid wegens overmacht opgeheven; in het ander geval is er geen aanzetting in de zin van art. 66 vierde lid Sr. daar de bedreigingen als niet bestaande mogen beschouwd worden.

Deze stelling is te radicaal. Overmacht door zedelijke dwang veronderstelt dat het kwaad waarmee bedreigd wordt bijzonder ernstig en actueel zij. Zodanig dat de wilsvrijheid ophoudt te bestaan en dat het plegen van het misdrijf de materiële dader als absoluut onvermijdbaar voorkomt (42). Een zekere beperking van de vrijheid van handelen is nog geen overmacht (43). Tal van bedreigingen zullen, zonder overmacht uit te maken, toch de wil van de materiële dader beïnvloeden en hem tot het misdrijf aanzetten. De materiële dader blijft allsdan voor het gepleegde feit verantwoordelijk. Gebeurlijk kan de rechter hem verzachtende omstandigheden toekennen (44).

Bij aanzetting door misbruik van gezag of van macht is de ongeschiktheid van de materiële dader principieel geen grond van rechtvaardiging (45). Met die omstandigheid kan de rechter gebeurlijk rekening houden en verzachtende omstandigheden toekennen (46).

De artt. 152 en 260 Sr. verschaffen echter een grond van rechtvaardiging aan de materiële dader (47), die « gehandeld heeft op bevel van zijn meerderen, in zaken die binnen hun bevoegdheid liggen en waarin hij hun als ongeschikte gehoorzaamheid verschuldigd was ». Onder voorwaarde nochtans dat het gegeven bevel niet klaarblijkelijk met de Wet strijdig was (48) (49).

Uitzonderlijk kan de weigering een bevel uit te voeren een bijzonder ernstig en actueel kwaad voor gevolg hebben. Een nijverheidsman die weigert op bevel van de bezettende overheid zekere leveringen te doen (artt. 115 en 117 Sr.), loopt het gevaar aangehouden en weggevoerd te worden. Hij zal overmacht kunnen invoeren. Niet wegens zijn toestand van feitelijke ongeschiktheid maar wel om reden van de zekere alhoewel niet uitgedrukte bedreigingen die het bevel vergezellen (50).

De gezags- of machtsverhouding tussen aanzetter en materiële dader kan op een louter natuurlijk, sociaal of moreel overwicht berusten (51). Omstandigheden, eigen aan de materiële dader kunnen deze verhouding ten grondslag liggen en tevens zijn straffeloosheid verzekeren: strafrechtelijke minderjarigheid (52), krankzinnigheid en abnormaliteit (53), hypnotische slaap (54), onvrijwillige dronkenschap en intoxicatie (55).

Wordt bij aanzetting door kuiperijen of arglistig-

heden de materiële dader het slachtoffer van een onoverwinnelijke rechtsdwaling dan blijft hij straffeloos (56). De onoverwinnelijke rechtsdwaling, te weten de dwaling waarin elk redelijk en voorzichtig mens in dezelfde omstandigheden zou gebracht worden (57), schakelt immers de misdadige wil (58) en zelfs de culpa (59) uit.

Ook de onoverwinnelijke feitelijke dwaling zal de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de materiële dader opheffen. Tussen onoverwinnelijke feitelijke en rechtsdwaling moet immers geen onderscheid worden gemaakt. Beide worden gekenmerkt door het onoverwinnelijk karakter van de dwaling (60).

Zelfs een overwinnelijke feitelijke dwaling, indien zij de opzetvereiste uitschakelt, zal de materiële dader van een opzettelijk misdrijf straffeloosheid verzekeren. A, aangezet door B, doet te goeder trouw een lasterlijke aangifte van een onjuist feit (61). Bij niet opzettelijke misdrijven echter vormt de overwinnelijke feitelijke dwaling het schudelement van het misdrijf. A, aangezet door B, dient een vergiftigd drankje toe aan de zieke C in de mening verkerend dat het een geneesmiddel is. De aanzetter B zal wegens vergiftiging (art. 397 Sr.) vervolgd worden; de materiële dader A slechts wegens onvrijwillige doding (artt. 418 en 419 Sr.) (62).

Zonder de materiële dader in onoverwinnelijke feitelijke of rechtsdwaling of nog doelmatige feitelijke dwaling te brengen, zullen tal van kuiperijen of arglistigheden toch voldoende zijn wil beïnvloeden om hem tot het plegen van het misdrijf aan te zetten. Hij is in dit geval voor het misdrijf strafrechtelijk aansprakelijk. Gebeurlijk kan de rechter hem verzachtende omstandigheden toekennen (63) (64).

4. Middellijk ouderschap.

Is middellijke dader hij die een ontoerekenbaar persoon er toe brengt een misdrijf te plegen (65).

Voorgehouden wordt dat er in dit geval van strafbare deelneming geen sprake kan zijn. Strafbare deelneming veronderstelt inderdaad een bewuste samenwerking van ten minste twee personen. Is de materiële dader ontoerekenbaar dan is deze vereiste niet vervuld. In deze hypothese is de aanzetter geen deelnemer maar middellijke dader. Voor het bepalen van zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid gelden dezelfde principes als voor de rechtstreekse dader (66).

Drie grondregels van strafrecht weerleggen deze stelling:

1. Buiten de Wet bestaat er geen positief strafrecht. Het strafrecht is « hermetisch vol » (67).

Middellijk ouderschap is in de Belgische strafwet onbekend.

2. De strafwet mag slechts toegepast worden op de gevallen die binnen haar omschrijving vallen (68).

Middellijk ouderschap valt buiten het positief strafrecht en verschaft dus geen grond van vervolgingen.

3. De strafwet moet toegepast worden op al de gevallen die binnen haar omschrijving vallen (69).

De deelnemingsbepalingen moeten dus toegepast worden op ieder die, op één van de wijzen door de Wet omschreven, aan een als bewezen beschouwde misdaad of wanbedrijf deelgenomen heeft. (70). Ook indien de (materiële) dader wegens krankzinnigheid, overmacht, jeugdige ouderdom of om gelijk welke andere persoonlijke omstandigheid niet vervolgd of vrijgesproken wordt (71).

Afdeling III. Vergelijkend recht.

1. Frankrijk.

Art. 60, eerste lid, van het Franse Strafwetboek stelt de individuele aanzetting strafbaar in bijna dezelfde bewoordingen als ons art. 66 vierde lid Sr.: « Zullen als medeplichtigen van een als misdaad of wanbedrijf omschreven handeling gestraft worden, zij die, door giften, beloften, bedreigingen, misbruik van gezag of van macht, misdadige kuiperijen of arglistigheden, tot deze handeling zullen aangezet hebben » (72).

Eén meldenswaardig verschil in de tekst; het woord « rechtstreeks » is er niet in opgenomen.

In algemene regel wordt deze wettekst in Frankrijk op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden als in België toegepast (73). Om strafbaar te zijn wordt niet vereist dat de aanzetter de materiële dader tot het plegen van een bepaald misdrijf aanzette (74).

Middellijk ouderschap is het Franse Strafwetboek vreemd. De aanzetter die een ontoerekenbaar persoon er toe bracht een misdrijf te plegen zal als deelnemer gestraft worden (75).

2. Oostenrijk.

Paragraaf 5, 1 van het Oostenrijkse Strafwetboek beschikt: « Niet de onmiddellijke dader alleen is aan de misdaad schuldig, maar ook ieder, die door bevel, aanraden, onderricht, lof, het misdrijf aangebracht heeft, opzettelijk veroorzaakt heeft... » (76).

Paragraaf 5 van het Oostenrijks Strafwetboek noemt slechts de bijzonderste vormen van ouderschap *lato sensu*, zonder de overige vormen uit te sluiten (77). Vanzelfsprekend zijn dan ook de aanzettingsmiddelen slechts ten titel van voorbeeld in de Wet opgesomd (78).

Middellijk ouderschap is ook het Oostenrijks Strafwetboek vreemd (79). Dit begrip wordt trouwens door veel Oostenrijkse schrijvers als overbodig beschouwd. De middellijke dader, hetzij dat hij tot het misdrijf aanzette of daartoe zijn hulp verschaft of beloofde, is immers als *Mitschuldige* of *Teilnehmer* strafbaar (80).

3. Italië.

De Italiaanse Wetgever noemt geen enkele deelnemingsvorm. De aanzetter, zoals de andere deelnemers, zal strafbaar zijn in de mate waarin hij tot het misdrijf bijdroeg (81). Welk middel hij daartoe aanwendde is van generlei belang. Betwist wordt zelfs of de aanzetting wel met een middel moet gepaard gaan (82).

Middellijk ouderschap wordt in het Italiaanse Strafwetboek uitdrukkelijk voorzien. Art. 111 beschikt: « Hij die een ontoerekenbaar persoon, of een wegens een persoonlijke omstandigheid of hoedanigheid niet strafbaar persoon, tot het plegen van een misdrijf aanzet, zal voor het gepleegde misdrijf aansprakelijk zijn,... » (83).

4. Nederland.

Art. 47, 1, 2° van het Nederlands Strafwetboek geeft een bepaling van de aanzetting die met deze van ons art. 66 vierde lid Sr. veel gelijkenis vertoont. Zijn aanzetters volgens dit artikel, « zij die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging of misleiding of door het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen het feit opzettelijk uitlokken ».

Zoals in België is de aanzetting slechts strafbaar wanneer zij met één van de in de Wet limitatief opgesomde middelen gepaard gaat (84). Buiten de middelen in ons Strafwetboek opgesomd, vond de Nederlandse

Wetgever ook nog het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen geschikt om de materiële dader tot het misdrijf aan te zetten.

Middellijk daderschap wordt in art. 47, 1, 1° van het Nederlands Strafwetboek kernachtig omschreven met de woorden « Doen plegen ». In de Memorie van Toelichting leest men : « Dader is evenzeer hij die het feit pleegt, niet persoonlijk maar door tussenkomst van een ander, als werktuig in zijne hand, wanneer die andere wegens onwetendheid waarin hij verkeert, de dwaling waarin hij is gebracht of het geweld waarvoor hij zwichet, handelt zonder opzet, schuld of toerekenbaarheid » (85).

Tussen « uitlokking » en « doen plegen » bestaan twee essentiële verschillen : Uitlokking vereist een strafbaar feit en een strafbare materiële dader. Doen plegen integendeel veronderstelt een strafbaar feit en een ontoerekenbare materiële dader (86). Uitlokking is slechts strafbaar wanneer zij met de in de Wet opgesomde middelen gepaard gaat. Doen plegen is niet beperkt t.a.v. de wijze waarop de materiële dader tot de handeling is gebracht (87).

5. Duitsland.

Paragraaf 48, 1 van het Duitse Strafwetboek stelt als aanzetter strafbaar : « hij die een ander door giften of beloften, door bedreiging, door misbruik van gezag of van macht, of door een ander middel opzettelijk tot het plegen van een strafbaar feit aangezet heeft » (88).

De aanzettingsmiddelen worden slechts ten titel van voorbeeld in de Wet opgesomd. De tekst spreekt trouwens uitdrukkelijk van « ... of door een ander middel ». Een eenvoudige raadgeving, zelfs schijnbaar afraden kunnen reeds voldoende zijn (89).

Het aangewende middel mag echter de materiële dader niet ontoerekenbaar maken. In dit geval is de aanzetter geen deelnemer maar middellijke dader (90).

Samenvattend :

Vier van de vijf vergeleken Strafwetboeken noemen de aanzetting als deelnemingsvorm : het Franse, Oostenrijkse, Nederlandse en Duitse Strafwetboek. Van de vier zijn er slechts twee, het Franse en het Nederlandse, die, zoals het Belgische Strafwetboek, de aanzettingsmiddelen limitatief opsommen. In het Italiaanse strafrecht is aanzetting strafbaar op grond van een algemeen principe, vervat in art. 111 van het Italiaanse Strafwetboek, volgens hetwelk ieder die tot een misdrijf bijdraagt de daarop gestelde straf oploopt.

Middellijk daderschap is in het Italiaanse en Nederlandse strafrecht uitdrukkelijk omschreven en strafbaar gesteld. In Duitsland wordt door rechtspraak en rechtsleer aan deze rechtsfiguur een bijzondere plaats naast de deelneming toegekend. In Frankrijk, Oostenrijk en Italië, zoals in België, bestaat er een strekking de middellijke dader als deelnemer te straffen.

Sectie II. De openbare aanzetting.

Afdeling I. Grondbeginselen.

Tot het in voege treden van het Strafwetboek werd de openbare aanzetting strafbaar gesteld door art. 1 van het decreet van 20 juli 1830 op de drukpers. Deze beschikking werd bijna letterlijk in art. 66 vijfde lid Sr. overgenomen. De woorden « redevoeringen uitgesproken in een openbare plaats vóór een vergadering van personen » (91) werden nochtans vervangen door de formule « redevoeringen in openbare bijeenkomsten of

plaatsen gehouden » (92). Door art. 2 van de voorlopige wet van 23 augustus 1887 werd de tekst van art. 66 vijfde lid Sr. aangevuld door de woorden « tekeningen of zinnebeelden » (93). Deze aanvulling werd definitief in de tekst ingelast door art. 2 van de wet van 25 maart 1891. Art. 66 vijfde lid Sr. werd ten slotte nog gewijzigd en aangevuld door art. 1 van de wet van 28 juli 1934. Het woord « tekeningen » werd door « prenten » vervangen en bij « prenten of zinnebeelden » werd « om 't even welke » gevoegd.

Vergeleken met de individuele aanzetting vertoont de openbare aanzetting twee essentiële verschillen : 1. De individuele aanzetting is slechts strafbaar indien zij met één van de in art. 66 vierde lid Sr. limitatief opgesomde middelen gepaard gaat. De openbare aanzetting integendeel is strafbaar ongeacht welk middel de aanzetter aanwendt om de materiële dader tot het plegen van het misdrijf aan te zetten (94). 2. De individuele aanzetting heeft gewoonlijk een privaat karakter. Bij de openbare aanzetting is de publiciteit de essentiële voorwaarde van strafbaarheid (95).

Het aanplakken, ronddelen, verkopen, te koop stellen of openlijk tentoonstellen van geschriften, drukwerken, prenten of zinnebeelden verzekeren aan de aanzetting een onbetwistbare publiciteit (96). In het geval van aanzetting door « woorden in openbare bijeenkomsten of plaatsen uitgesproken » wordt de publiciteitsvereiste vervuld geacht wanneer de rechtbank zeggen kan dat de toespraak tot het publiek gericht is (97). Aanzetting in een privaat gesprek, zelfs in openbare plaatsen of bijeenkomsten gehouden, is dus niet strafbaar (98). Een familievergadering of een vergadering van vrienden beantwoordt al evenmin aan de publiciteitsvereiste van art. 66 vijfde lid Sr. (99). Maar de aanzetting kan « tot het publiek » gericht zijn in een private plaats, die, voor de gelegenheid, voor het publiek toegankelijk is (100).

Niet alleen een toespraak met een zekere oratorische ontwikkeling, maar ook een zin, een woord of zelfs een kreet kunnen de openbare aanzetting uitmaken (101) (102).

Zoals de individuele aanzetting moet ook de openbare aanzetting rechtstreeks zijn, t.t.z., volgens de gangbare opvatting, een wel bepaald misdrijf tot voorwerp hebben (103).

De slotbepaling van art. 66 vijfde lid Sr. herinnert er aan dat andere bepalingen de aanzetting tot misdaden of wanbedrijven strafbaar stellen, ook indien de aanzetting zonder uitwerking is gebleven (104). Die slotbepaling belangt zowel de openbare als de individuele aanzetting aan. Zij had in een afzonderlijk lid van art. 66 Sr. moeten opgenomen worden. Dit werd gedurende de voorbereidende werken van het Strafwetboek uit het oog verloren (105).

Afdeling II. Verdere studie.

1. De aanzetting moet rechtstreeks zijn.

Het woord « rechtstreeks » wordt algemeen als overbodig beschouwd in het vierde lid van art. 66 Sr. Volgens de gangbare opvatting omdat de tekst van de Wet spreekt van aanzetting tot *dese* misdaad of *dit* wanbedrijf; volgens onze mening omdat aanzetting door giften, beloften enz... steeds rechtstreeks is, t.t.z. er steeds onmiddellijk toe strekt een misdrijf te doen plegen (106).

In het vijfde lid van art. 66 Sr. integendeel wordt het woord « rechtstreeks » als noodzakelijk beschouwd. Volgens de heersende mening omdat daardoor de ver-

eiste wordt uitgedrukt dat de openbare aanzetting, zoals de individuele aanzetting, een wel bepaald misdrijf tot voorwerp moet hebben ⁽¹⁰⁷⁾; volgens onze mening omdat de Wetgever door het woord « rechtstreeks » in de tekst in te lassen verhinderen wilde dat als aanzetting zou gestraft worden de uiteenzetting van sommige leerstelsels of opvattingen die onrechtstreeks misdrijven voor gevolg hebben.

Haus ⁽¹⁰⁸⁾ leert dat het woord « rechtstreeks » in de tekst van art. 66 vijfde lid Sr. noodzakelijk is omdat, bij gebrek aan dit woord, het feit van hatelijke gevoelens tegen de bestaande politieke orde op te wekken als aanzetting zou kunnen gestraft worden ⁽¹⁰⁹⁾. In dezelfde zin leest men in de Uiteenzetting der Motieven van de Wet van 23 augustus 1887 ⁽¹¹⁰⁾: « Niet meer dan vroeger zal men de eenvoudige uiteenzetting van zekere gedachten, van zekere leerstellingen als aanzetting mogen bestempelen. Maar er zal rechtstreekse aanzetting zijn van zodra de aanzetter, op een onbetwistbare wijze, zijn wil zal te kennen gegeven hebben degenen op wie hij zijn invloed laat gelden tot het plegen van misdaden of wanbedrijven aan te zetten... » ⁽¹¹¹⁾.

Noch in het verslag van *Haus*, noch in de Uiteenzetting der Motieven van de Wet van 23 augustus 1887 wordt als vereiste voorop gesteld dat de aanzetting, om strafbaar te zijn, een bepaald misdrijf tot voorwerp moet hebben. Met nadruk wordt er echter op gewezen dat zij er onmiddellijk, zonder omwegen, toe strekken moet misdrijven te doen plegen.

2. « Aanzetting door woorden in openbare bijeenkomsten of plaatsen uitgesproken ».

Deze formule laat veel te wensen over. De tekst op de letter nemend zouden een privaat gesprek in een openbare bijeenkomst of woorden in een openbare plaats tot één enkele toehoorder gericht openbare aanzetting kunnen uitmaken ⁽¹¹²⁾. Dat bedoelde de Wetgever zeker niet. Men zou niet kunnen begrijpen dat de individuele aanzetting, restrictief in art. 66 vierde lid Sr. omschreven, zonder meer strafbaar zou zijn eenvoudig omdat zij in een openbare plaats of bijeenkomst doorgevoerd werd. De Wetgever treft nochtans het verwijt nergens duidelijk gezegd te hebben dat om strafbaar te zijn de aanzetting door woorden tot het publiek gericht moet zijn ⁽¹¹³⁾. Verder is het zinsdeel « ... of in openbare plaatsen » overbodig in de tekst. Een plaats is openbaar door het feit zelf dat zij voor het publiek toegankelijk is, hetzij op zekere tijdstippen of onder bepaalde voorwaarden (openbare plaats door bestemming), hetzij op een bestendige wijze (openbare plaats van natuur) ⁽¹¹⁴⁾. Vermits de aanwezigheid van het publiek de essentiële vereiste van strafbaarheid is, kan het niet anders of de aanzetting door woorden moet in een openbare plaats gebeuren.

Het is een feitenkwestie te weten wanneer de aanzetting door woorden « tot het publiek » gericht is. Absoluut geldende regels kunnen dienaangaande niet uitgevaardigd worden. Een criterium van onderscheid tussen openbare en private bijeenkomst kan nochtans in de toegangsvoorwaarden tot de vergadering gezocht worden. Een bijeenkomst is openbaar, ongeacht het doel of de reden der samenkomst, wanneer gelijk wie, gebeurlijk tegen betaling van een toegangsprijs, de vergadering mag bijwonen. Bijeenkomsten op straat, in herbergen, winkels, schouwburgen, sportpaleizen en zo gezegde « private clubs » waar ieder, mits betaling van een lidgeld, toegang heeft, hebben een openbaar karakter. Ook de vergaderingen waarop een bepaalde groep

van burgers (sportliefhebbers, handelaars, werkgevers, werknemers, bedienden enz...) uitgenodigd worden zijn openbaar. Een bijeenkomst is echter privaat wanneer zij samengesteld is uit personen die ten strikt persoonlijke titel uitgenodigd werden, met uitsluiting van anderen die bij voorbeeld dezelfde sociale stand of hetzelfde professioneel belang kunnen laten gelden. De aanzetting door woorden veronderstelt natuurlijk een zeker aantal toehoorders. Maar het aantal aanwezigen is geen maatstaf van onderscheid tussen openbare en private bijeenkomst. Een tiental verbruikers in een herberg tot het plegen van een misdrijf aanzetten valt onder toepassing van art. 66 vijfde lid Sr. Diezelfde aanzetting gericht tot een honderdtal individueel uitgenodigde gasten in dezelfde herberg, gesloten voor het publiek, is slechts strafbaar in de mate waarin zij, als individuele aanzetting, aan de toepassingsvereisten van art. 66 vierde lid Sr. voldoet.

Kunnen woorden door radio of televisie doorgezonden de openbare aanzetting in art. 66 vijfde lid Sr. omschreven uitmaken ?

De bedoeling van de Wetgever was ongetwijfeld de openbare aanzetting onder al zijn vormen strafbaar te stellen ⁽¹¹⁵⁾. De opsomming der publiciteitsmiddelen die bij aanzetting door geschriften, drukwerken, prenten of zinnebeelden kunnen aangewend worden, beantwoordt aan dit opzet. De redactie van die wettekst is soepel en leent zich tot een gezonde evolutieve interpretatie. Prenten op het scherm van een televisietoestel geprojecteerd zijn « openlijk ten toon gesteld » en kunnen dus strafbare openbare aanzetting uitmaken.

Met de aanzetting door woorden is het gans anders gesteld. Volgens de tekst van de Wet moeten de woorden in een openbare bijeenkomst of plaats uitgesproken worden. Dit is niet het geval wanneer de spreker, afgezonderd in een studio, vóór een micro spreekt. Zijn toespraak, door radio of televisie ter kennis van het publiek gebracht, werd niet in een openbare plaats of bijeenkomst uitgesproken. Deze vorm van openbare aanzetting valt buiten de termen van art. 66 vijfde lid Sr. en blijft dus als deelnemingsvorm straffeloos.

Afdeling III. Vergelijkend recht.

1. Frankrijk.

Vóór het in voege treden van het Strafwetboek werd de openbare aanzetting in België strafbaar gesteld door art. 1 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers. Een gelijkaardige toestand bestaat thans nog in Frankrijk. Art. 23 van de Wet van 29 juli 1881 op de drukpers beschikt: « Zullen als medeplichtigen van een als misdaad of wanbedrijf omschreven handeling gestraft worden zij die, hetzij door redevoeringen, kreten of bedreigingen in openbare plaatsen of bijeenkomsten geuit, hetzij door geschriften, drukwerken, verkocht of rondgedeeld, te koop geboden of in openbare plaatsen of bijeenkomsten ten toon gesteld hetzij door openlijk ten toon gestelde plakaten of aanplakbiljetten, de dader of de daders rechtstreeks tot gezegde handeling aangezet hebben, indien de aanzetting door uitwerking gevolgd werd » ⁽¹¹⁶⁾.

Alhoewel fel verschillend in de tekst heeft art. 23 van de Wet van 29 juli 1881 hetzelfde toepassingsgebied als ons art. 66 vijfde lid Sr.

De Franse tekst is vollediger dan ons art. 66 vijfde lid Sr. daar waar hij niet alleen redevoeringen maar ook kreten in het openbaar geuit strafbaar stelt. Anderzijds was het overbodig naast de redevoeringen en

de kreten ook nog de bedreigingen te noemen. Wat strafbaar is, is de redevoering of de kreet die een rechtstreekse aanzetting inhoudt. Of deze aanzetting nu met bedreigingen, kuiperijen of gelijk welk ander middel gepaard gaat is van generlei belang (117). Ook in de Franse tekst wordt de ongelukkige formule « redevoeringen... in openbare plaatsen of bijeenkomsten... » gebruikt. Het werkwoord « *proférer* » - « luide uiten » sluit nochtans een privaat gesprek, zelfs in een openbare plaats of bijeenkomst gehouden, uit het toepassingsgebied van de tekst.

2. Oostenrijk.

Volgens de heersende mening en de rechtspraak komt alleen de individuele aanzetting als deelnemingsvorm in aanmerking. De openbare aanzetting is als misdrijf *sui generis* te straffen in de gevallen en volgens de onderscheidingen uitdrukkelijk door de strafwet voorzien.

Enkele schrijvers verdedigen nochtans de stelling dat niet alleen de individuele maar ook de openbare aanzetting bij toepassing van paragraaf 5 van het Strafwetboek, als strafbare deelneming te beteugelen is (118).

3. Italië.

In Italië valt de openbare aanzetting buiten het toepassingsgebied der deelnemingsbepalingen. Zij wordt door art. 414 van het Strafwetboek als misdrijf *sui generis* strafbaar gesteld (119).

4. Nederland.

Ook in Nederland wordt de openbare aanzetting door art. 131 van het Strafwetboek als misdrijf *sui generis* gestraft.

Betwist wordt of de openbare aanzetting als deelnemingsvorm strafbaar is, wanneer zij, zoals de individuele aanzetting, met één van de in art. 47, 1. 2° van het Strafwetboek opgesomde middelen gepaard gaat (120).

5. Duitsland.

Tussen de openbare aanzetting tot ongehoorzaamheid aan de wet, als misdrijf *sui generis* strafbaar gesteld door paragraaf 110 van het Strafwetboek (121), en de individuele aanzetting door paragraaf 48, 1 van het Strafwetboek beteugeld, wordt een bijzondere plaats voorbehouden aan de « Aansporing tot strafbare handelingen » (122) door paragraaf 111, 1 van het Strafwetboek als volgt omschreven: « Wie op voormelde wijze (t.t.z. de wijze in paragraaf 110 bepaald: openlijk vóór een mensenmenigte, of door verspreiding of openlijk aanplakken of openlijk ten toon stellen van geschriften of andere voorstellingen) tot het plegen van een strafbare handeling aanspoort, is zoals de aanzetter te straffen, wanneer de aansporing die strafbare handeling of diens strafbare poging voor gevolg heeft gehad » (123).

De « Openbare aansporing tot strafbare handelingen » staat zeer dicht bij de openbare aanzetting door art. 66 vijfde lid Sr. beteugeld. Aan die openbare aanzetting wordt nochtans het karakter van deelnemingsvorm ontkend. De aanspoorder is geen aanzetter. Hij wordt slechts zoals (*gleich*) de aanzetter gestraft. Alleen de individuele aanzetting, die zich tot een bepaalde persoon of tot een groep geïndividualiseerde personen richt, kan een vorm van strafbare deelneming zijn (124).

Samenvattend :

Alleen in het Frans strafrecht is de openbare aanzetting door art. 23 van de Wet van 29 juli 1881 als deelnemingsvorm strafbaar gesteld. In Oostenrijk, Italië en Nederland wordt zij als misdrijf *sui generis* beteugeld. Ook in Duitsland wordt aan de openbare aanzetting het karakter van deelnemingsvorm ontkend. Paragraaf 111, 1 van het Duitse Strafwetboek stelt nochtans de « Openbare aansporing tot strafbare handelingen » onder bijna dezelfde voorwaarden strafbaar als de deelnemingsvorm door art. 66 vijfde lid Sr. beteugeld.

Sectie III. Het geven van onderrichtingen.

Afdeling I. Grondbeginselen.

Art. 67 tweede lid Sr. straft als medeplichtigen zij die, met kennis van zaken, onderrichtingen gegeven hebben om de misdaad of het wanbedrijf te plegen.

« Onderrichtingen » wil niet beduiden dat slechts medeplichtige is hij die een volledig uitgewerkt plan voorlegt. Een eenvoudige inlichting, zoals het uur waarop het huis leeg staat, waar zich het geld bevindt of hoe men in de villa kan binnendringen, volstaat reeds (125).

Onder welke vorm de onderrichtingen gegeven worden is van generlei belang. Raadgeving, advies, aanmoediging of aanzetting kunnen voldoende zijn. Maar het hoort de rechter ten gronde toe te beslissen of de onder die vorm gegeven inlichtingen voldoende nauwkeurig zijn om als onderrichting te kunnen gelden (126).

Het feit van onderrichtingen te geven is op zich zelf geen daad van medeplichtigheid. De dader moet de inlichtingen werkelijk gebruikt hebben (127).

Voorbeelden : Wordt bij toepassing van art. 67 tweede lid Sr. als medeplichtige gestraft hij die, met kennis van zaken :

Het adres van een aborteur geeft (128).

Zekere modaliteiten van een diefstal regelt en o.a. aan de dieven de raad geeft slechts twee stukken stof weg te nemen (129).

Afdeling II. Verdere studie.

1. De noodzakelijke hulp en het geven van onderrichtingen.

Mutatis mutandis geldt hier wat betreffende de verhouding « noodzakelijk hulp - verschaffen van middelen » gezegd werd (130).

2. De onderrichtingen moeten gebruikt worden.

Deze vereiste wordt door de Wetgever niet uitdrukkelijk gesteld. Werden echter de onderrichtingen niet gebruikt, aldus de gangbare mening, dan bestaat er geen band tussen hij die ze gaf en het gepleegde feit. Hij kan geen medeplichtige zijn van een misdrijf waaraan hij niet medewerkte (131).

Deze stelling leidt onvermijdelijk tot ongerijmdheden. A vat het plan op een brandkast leeg te plunderen. Op zijn verzoek en met kennis van zaken, verschaft B hem nadere inlichtingen betreffende het grendelingsstelsel van de brandkast terwijl C hem uitlegt hoe hij gebeurlijk de koffer met geweld kan openbreken. Zonder ook maar te pogen het grendelingsstelsel te doen werken, breekt A de koffer open volgens de richtlijnen hem door C verstrekt. Alleen C

zal als medeplichtige gestraft worden. B gaat vrij uit. Voorgesteld werd deze ongerijmdheid uit te schakelen door, in ons voorbeeld, B als medehelper, bij toepassing van art. 67 vierde lid Sr., strafbaar te stellen (132). Onaanvaardbare oplossing en wel om dezelfde redenen als deze ontwikkeld bij de bespreking van de medeplichtigheid door het verschaffen van middelen (133).

Dat vereist is dat de inlichtingen gebruikt wezen, kan echter niet ontkend worden. Volgens het derde lid van art. 67 Sr. moet het verschaft middel tot het plegen van het misdrijf gediend hebben. Wat waar is voor deze deelnemingsvorm blijkt *a fortiori* geldig te zijn voor de gegeven onderrichtingen.

3. De uitdrukking « onderrichtingen geven » is onjuist. De tekst op de letter nemend wordt eenvoudige

aanzetting een daad van medeplichtigheid (134).

Dat bedoelde de Wetgever zeker niet (135). Het groot aantal gevallen van eenvoudige aanzetting in het Tweede Boek Sr. als misdrijf *sui generis* strafbaar gesteld (136), is daarvan wel een bewijs.

Het ware dan ook beter geweest het woord « inlichtingen » liever dan « onderrichtingen » in de tekst op te nemen.

Afdeling III. Vergelijkend recht.

1. Frankrijk.

In *fine* van het eerste lid van art. 60 van het Franse Strafwetboek, onmiddellijk na de omschrijving van de individuele aanzetting en op dezelfde lijn, wordt het geven van inlichtingen strafbaar gesteld onder bijna dezelfde bewoordingen als in het Belgisch Strafwetboek: « ... of onderrichtingen gegeven te hebben om ze (de handeling) te plegen » (137).

Deze wettekst wordt in Frankrijk op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden als in België toegepast.

Opvallend is dat de Franse schrijvers hun lezers er bijzonder attent op maken dat, om strafbaar te zijn, het geven van onderrichtingen niet met giften, beloften, bedreigingen, misbruik van gezag of van macht, misdadige kuiperijen of arglistigheden moet gepaard gaan (138). De reden hiervan is dat de wijze waarop het eerste lid van art. 60 van het Franse Strafwetboek opgesteld is tot verwarring kan leiden en zou kunnen doen geloven dat, zoals de aanzetting, ook de onderrichtingen met één van de middelen in dit artikel opgesomd moeten gepaard gaan.

2. Nederland.

Het geven van « inlichtingen » wordt samen met het verschaffen van « gelegenheid en middelen » door art. 48, derde lid, van het Nederlandse Strafwetboek als een bijzondere vorm van medeplichtigheid strafbaar gesteld (139).

De verschaft middelen moeten tot het plegen van het misdrijf niet gediend hebben (140). Hetzelfde is ook waar wat de gegeven inlichtingen betreft (141).

3. Oostenrijk, Italië, Duitsland.

Het Oostenrijkse en Italiaanse Strafwetboek noemen het geven van onderrichtingen niet, terwijl het, volgens paragraaf 49, 1 van het Duitse Strafwetboek, onverschillig is of men de dader door « raad of daad » helpt.

In deze drie landen worden zedelijke en materiële medehulp gelijk behandeld (142).

Samenvattend :

Alleen in het Franse strafrecht wordt het geven van onderrichtingen afzonderlijk als een bijzondere vorm van medeplichtigheid behandeld. In Nederland wordt deze deelnemingsvorm op één lijn samen met het verschaffen van gelegenheid en middelen genoemd, terwijl in Oostenrijk, Italië en Duitsland het verschaffen van inlichtingen zoals gelijk welke vorm van medehulp en onder dezelfde voorwaarden gestraft wordt.

J. VANHALEWIJN,
Krijgsauditeur te velde,
Licentiaat in de Criminologie.

BELANGRIJKSTE VERWIJZINGEN EN AFKORTINGEN.

- ANTOLISEI: ANTOLISEI (Fr.), *Manuale di diritto penale*, dl. I, 3e druk, Milaan, 1957.
- B.: *Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation* (Frankrijk).
- BELTJENS: BELTJENS (G.), *Encyclopédie du droit criminel*, dl. I, Brussel, 1901.
- BGHst.: *Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen* (Duitsland).
- BIRKMEYER: von BIRKMEYER (K.), *Teilnahme am Verbrechen*, in « *Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts* », dl. II, Berlijn, 1908.
- B.J.: *Belgique Judiciaire*.
- BOUZAT: BOUZAT (P.), *Traité théorique et pratique de droit pénal*, Parijs, 1951.
- Br.: *Arrest van het Hof van Beroep*.
- BRAAS: BRAAS (A.), *Précis de droit pénal*, 3e druk, Brussel, 1946.
- Cass.: *Arrêt de la Cour de Cassation* (Frankrijk).
- COLLIN: COLLIN (F.), *Strafrecht*, Brussel, 1948.
- CONSTANT: CONSTANT (J.), *Manuel de droit pénal*, dl. I, 6e druk, Luik, 1956.
- Dalloz Rép.: *Dalloz, Répertoire de législation, de doctrine et de jurisprudence* (Frankrijk).
- D'HAENENS: D'HAENENS (J.), *Strafbare deelneming*, in « *Algemene Praktische Rechtsverzameling* ».
- DE HOON: DE HOON (H.), *Grondbeginselen van het Belgisch Strafrecht*, Aalst, 1896.
- DONNEDIEU de VABRES: DONNEDIEU de VABRES (H.), *Traité élémentaire de droit criminel et de législation pénale comparée*, 3e druk, Parijs, 1947.
- EvBl.: *Evidenzblatt des Rechtsmittelenentscheidungen*, verschijnt in de « *Oesterreichische Juristen Zeitung* » sedert 1946.
- GARÇON: GARÇON (E.), *Code pénal annoté*, dl. I, nouv. éd. bewerkt door ROUSSELET (M.), PATIN (M.) en ANCEL (M.), Parijs, 1952.
- GARRAUD: GARRAUD (R.), *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, dl. III, 3e druk, Parijs, 1916.
- GOEDSEELS: GOEDSEELS (J.), *Commentaire du Code pénal belge*, dl. I, Brussel, 1928 (2e druk 1948).
- HAUS: HAUS (J.J.), *Principes généraux du droit pénal belge*, dl. I, 3e druk, 1879.
- HAUS, Rapport: HAUS (J.J.), *Rapport fait au nom de la Commission du Gouvernement, in « Législation criminelle de la Belgique »*, Commentaire II.
- HELIE-BROUCHOT: HELIE (F.), *Pratique criminelle des cours et tribunaux*, dl. I, 5e druk, bewerkt door BROUCHOT (J.), Parijs, 1948.
- H.R.: *Arrest van de Hoge Raad* (Nederland).
- Journ. Trib.: *Journal des Tribunaux*.
- Lég. Crim.: NYPELS (J.S.G.), *Législation criminelle de la Belgique*, dl. I, Brussel, 1867.
- MARCHAL-JASPAR: MARCHAL (A.) et JASPAR (J.P.), *Droit criminel*, dl. I, Brussel, 1952.
- MEZGER: MEZGER (E.), *Strafgesetzbuch* (Leipziger Kommentar), dl. I, 8e druk, in samenwerking met JAGUSCH (H.), SCHAEFER (A.) en WERNER (W.), Berlijn, 1957.
- N.J.: *Nederlandse Jurisprudentie*.
- NOYON-LANGEMEYER: NOYON (T.J.), *Het Wetboek van Strafrecht*, dl. I, 6e druk, bewerkt door LANGEMEYER (G.E.), Arnhem, 1954.
- NOWAKOWSKI: NOWAKOWSKI (F.), *Das Oesterreichische Strafrecht in seinen Grundzügen*, Graz, Wenen, Keulen, 1955.
- NYPELS: NYPELS (J.S.G.), *Le code pénal belge interprété*, dl. I, Brussel, 1867.
- NYPELS-SERVAIS: NYPELS (J.S.G.) et SERVAIS (J.), *Le code pénal belge interprété*, dl. I, 3e druk, Brussel, 1938.
- Pand. B.: *Pandectes Belges*.
- Pas.: *Pasicrisie*.

PRINS: PRINS (A.), *Science pénale et droit positif*, Brussel, Parijs, 1899.

Rb.: *Vonnis van de Correctionele Rechtbank*.

Rechtsk. Weekbl.: *Rechtskundig Weekblad*.

Rép. Prat.: *Répertoire pratique du droit belge*, dl. VII, V^o Infraction et répression en général.

Rev. dr. pén.: *Revue de droit pénal et de criminologie*.

Rev. sc. crim.: *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé* (Frankrijk).

RG.: *Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen* (Duitsland).

RIGAUX-TROUSSE: RIGAUX (M.) et TROUSSE (P.E.), *Les crimes et les délits du code pénal*, Brussel, dl. I, 1950; dl. II, 1952; dl. III, 1957.

RITTNER: RITTNER (Th.), *Lehrbuch des Oesterreichischen Strafrechts*, dl. I, 2e druk, Wenen, 1954.

ROUX: ROUX (J.A.), *Cours de droit criminel français*, 2e druk, Parijs, 1927.

RUBBRECHT: RUBBRECHT (J.), *Inleiding tot het Belgisch strafrecht*, Leuven, 1958.

S.: *Recueil Sirey* (Frankrijk).

SCHIKS: SCHIKS (A.), *Beginnelen van strafrecht of uitlegging van het eerste boek van het Strafwetboek*, Leuven, 1892.

SCHUIND: SCHUIND (G.), *Traité pratique de droit criminel*, dl. I, 3e druk, Brussel, 1942.

SIMON: SIMON (J.), *Handboek van het Belgisch strafrecht*, 2e druk, Brussel, 1948.

Sr.: *Wetboek van het Strafrecht*.

Sst.: *Entscheidungen des Oesterreichischen Obersten Gerichtshofes in Strafsachen und Disziplinarangelegenheiten*.

THIRY: THIRY (F.), *Cours de droit criminel*, 3e druk, Luik, 1909.

TROUSSE: TROUSSE (P.E.), *Les principes généraux du droit pénal positif belge*, in *«Les Nouvelles»*, dl. I, Brussel, 1956.

TROUSSE II: TROUSSE (P.E.), *Les principes généraux du droit pénal positif belge*, in *«Les Nouvelles»*, dl. I, vol. II, Brussel, 1962.

T.v.S.: *Tijdschrift voor Strafrecht* (Nederland).

Verbr.: *Arrest van het Hof van Verbreking*.

VIDAL-MAGNOL: VIDAL (G.) et MAGNOL (J.), *Cours de droit criminel et de science pénitentiaire*, dl. I, 9e druk, Parijs, 1949.

VLEBERGH: VLEBERGH (E.), *Beginnelen van Strafrecht*, Leuven, Mechelen, Gent, Leiden, z.d. (1921).

W.: *Weekblad van het recht* (Nederland).

WELZEL: WELZEL (H.), *Das Deutsche Strafrecht*, 6e druk, Berlijn, 1958.

VERWIJZINGEN

INLEIDING.

(1) Birkmeyer, blz. 1; Praeadvies van Heynsbergen (P.), Nederlandse juristenvereniging, 1924; Antolisei, blz. 377.

(2) Anneveldt (E.J.), *Strafrechtelijke verantwoordelijkheid van deelnemers en andere derden*, proefschrift, Groningen, 1953.

(3) Verbr., 21 nov. 1949, Pas., 1950, I, 171; Verbr., 8 juni 1950, Pas., 1950, I, 702.

(4) Groningen, 1939.

(5) Zie voetnoot (2).

(6) Noyon-Langemeyer, blz. 308, voetnoot 1.

(7) Op. cit., blz. 12.

(8) Zie de boekbespreking van Langemeyer, T.v.S., 1954, blz. 141 e.v.

VOORAFGAANDE OPMERKINGEN.

(1) Verbr., 4 juni 1877, Pas., 1877, I, 249; Verbr., 19 dec. 1921, Pas., 1922, I, 111; Verbr., 11 dec. 1933, Pas., 1934, I, 103; Verbr., 5 febr. 1935, Pas., 1935, I, 144; Verbr., 28 febr. 1939, Pas., 1939, I, 106; Verbr., 16 mei 1939, Pas., 1939, I, 253. Trousse II, n° 3888.

(2) Verbr., 6 febr. 1871, Pas., 1871, I, 188; Verbr., 8 juli 1937, Pas., 1937, I, 177; Verbr., 16 mei 1939, Pas., 1939, I, 253; verg. Verbr., 15 maart 1869, Pas., 1869, I, 351.

(3) Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting van 22 nov. 1851, Leg. Crim., Commentaire IV, nr. 83-86; Senaat, zitting van 14 dec. 1852, Leg. Crim., Commentaire VII, nr. 33.

(4) Leg. Crim., blz. V, voetnoot 1.

(5) Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting van 14 dec. 1849 en 20 maart 1850, Parl. hand., 1849-1850, blz. 223, 301, 973, 1066, 1067.

(6) Verg.: Rapport, nr. 308 en Principes généraux, nr. 497.

(7) Verbr. 3 mei 1938, Pas., 1938, I, 151.

(8) Verg.: Rapport, nr. 323 en Principes généraux, nr. 522.

(9) Verg.: Rapport, nr. 355 en Principes généraux, nr. 560.

(10) Verbr., 29 sept. 1871, Pas., 1871, I, 314.

HOOFDSTUK I.

(1) Nypels, blz. 124; Haus, nr. 509; Prins, nr. 554; Collin, blz. 178; Constant, blz. 296; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 433; Rép. Prat., nr. 496; Trousse II, nr. 3940-3941.

(2) Enkele schrijvers onderscheiden de «uitvoerders» van

de «rechtstreekse medewerkers». De eersten zijn zij die de handeling stellen die onmiddellijk onder de delictomschrijving vallen. De tweeden zijn diegenen die weliswaar rechtstreeks medewerkers aan het misdrijf maar zonder dat hun handeling als dusdanig onder de delictomschrijving valt.

Simon, nr. 116; Rubbrecht, blz. 170; D'Haenens, nr. 169-177. (3) Nypels, blz. 124; Rép. Prat., nr. 496; Trousse, verklaring op vergadering van 9 juni 1956 van de Belgisch-Luxemburgse Vereniging voor strafrecht, Rev. dr. pén., 1956, blz. 207 e.v..

(4) Verbr., 22 febr. 1937, Pas., 1937, I, 670.

(5) Verbr., 4 dec. 1939, Pas., 1939, I, 67.

(6) Verbr., 3 mei 1938, Pas., 1938, I, 151.

(7) Verbr., 4 juni 1945, Pas., 1945, I, 178; verg. Verbr.

21 febr. 1949, Pas., 1949, I, 156.

(8) Br. Luik, 10 juli 1941, Pas., 1942, II, 11; verg. Verbr.,

11 mei 1909, Pas., 1909, I, 240 en Verbr., 3 maart 1943, Pas.,

1943, I, 82.

(9) Verbr., 13 maart 1939, Pas., 1939, I, 134.

(10) Verbr., 27 juli 1885, Pas., 1885, I, 243; Verbr., 31 mei

1886, Pas., 1886, I, 249; Verbr., 23 juni 1902, Pas., 1903, I, 289;

Verbr., 2 juli 1909, Pas., 1909, I, 335; Verbr., 24 april 1911,

Pas., 1911, I, 212; Verbr., 28 nov. 1922, Pas., 1923, I, 86;

Verbr., 29 okt. 1928, Pas., 1928, I, 260; Verbr., 10 april 1933,

Pas., 1933, I, 204; Verbr., 18 maart 1935, Pas., 1935, I, 194;

Verbr., 17 juni 1935, Pas., 1935, I, 286; Verbr., 21 febr. 1939,

Pas., 1939, I, 89; Goedseels, nr. 486; Nypels-Servais, blz. 268

en 409; Constant, blz. 918; Trousse, verklaring op de verga-

dering van 9 juni 1936 van de Belgisch-Luxemburgse

Vereniging voor strafrecht, Rev. dr. pén., 1956, blz. 1207

e.v.; verg. D'Haenens, nr. 169-177; Trousse II, nr. 3891.

(11) Lég. Crim., Commentaire XX, nr. 46.

(12) Verbr., 26 febr. 1872, Pas., 1872, I, 181; Verbr., 27

juli 1885, Pas., 1885, I, 243; Verbr., 31 mei 1886, Pas., 1886,

I, 249; Verbr., 23 juni 1902, Pas., 1903, I, 289; Verbr., 24 okt.

1904, Pas., 1905, I, 22; Verbr., 2 juli 1909, Pas., 1909, I, 335;

Verbr., 24 april 1911, Pas., 1911, I, 212; Verbr., 28 nov. 1922,

Pas., 1923, I, 86; Verbr., 21 febr. 1939, Pas., 1939, I, 89;

Br. Brussel, 23 febr. 1871, Pas., 1871, II, 224; Br. Luik,

11 maart 1871, Pas., 1871, II, 213; Br. Gent, 29 jan. 1872,

Pas., 1872, II, 118; Br. Brussel, 25 okt. 1872, B.J., 1872,

blz. 473; Br. Gent, 5 april 1886, Pas., 1886, II, 209; Br.

Brussel, 21 april 1886, Pas., 1886, II, 603; Br. Luik, 28 mei

1935, Rev. dr. pén., 1935, blz. 377; Rb. Neufchâteau, 7 dec.

1872, Pas., 1873, III, 204; Rb. Dendermonde, 3 maart 1884,

Pas., 1884, III, 259.

(13) Verbr., 3 maart 1924, Pas., 1924, II, 229; Verbr. 6 juli

1925, Pas., 1925, I, 329; Br. Brussel, 29 okt. 1895, Pas., 1896,

II, 11; Br. Luik, 17 april 1905, Pas., 1907, II, 31.

(14) Verbr., 19 febr. 1878, Pas., 1878, I, 196; Verbr., 12 okt.

1908, Pas., 1908, I, 327; Verbr., 9 dec. 1912, Pas., 1913, I, 29;

Verbr., 7 okt. 1929, Pas., 1929, I, 319.

(15) Garraud, blz. 381 en 901 e.v.; Roux, par. 100 en 101;

Donnedieu de Vabres, nr. 257; Helie-Brouchet, nr. 186;

Vidal-Magnol, nr. 407; Bouzat, nr. 701 en 724; Garçon,

blz. 156, nr. 24.

(16) Guiphe (P.), *La distinction entre coauteurs et complices*, Rev. sc. crim., 1948, blz. 676-683; Bouzat, nr. 724.

(17) Cass., 17 dec. 1859, S., 1860, I, 298 en nota; Cass.,

9 nov. 1860, S., 1861, I, 296; Cass., 14 dec. 1950, B., 1950,

nr. 285.

(18) Cass., 24 aug. 1827, B., 1827, nr. 224; Cass., 4 aug.

1927, S., 1927, I, 33 en nota getekend Roux.

(19) Cass., 9 april 1813, B., 1813, nr. 72; Cass., 12 aug.

1813, Dalloz rép., V^o Vol, nr. 475.

(20) Garçon, blz. 157, nr. 47.

(21) «Mitschuldige und Teilnehmer an Verbrechen».

(22) «Nicht der unmittelbare Täter allein wird des Ver-

brechens schuldig, sondern auch jeder, der durch Befehl,

Anraten, Unterrichten, Lob, die Uebeltat eingeleitet, vorsätz-

lich veranast, zu ihrer Ausübung durch absichtliche Her-

beischaffung der Mittel, Hinterhaltung der Hindernisse, oder

auf was immer für eine Art, Vorschub gegeben, Hilfe

geleistet, zu ihrer sicheren Vollstreckung beigetragen; auch

wer nur vorläufig sich mit dem Täter über die nach voll-

brachter Tat ihm zu leistende Hilfe und Beistand, oder über

einen Anteil an Gewinn und Vorteil einverstanden hat.»

(23) EvBl., 1947, nr. 370; EvBl., 1948, nr. 863; EvBl. 1949,

nr. 571; Sst., XI, nr. 14; Sst., XIX, nr. 70; Rittler, blz. 274;

Nowakowski, blz. 97 en 99.

(24) Rittler, blz. 104, 271 en 282.

(25) Mitschuldigen zijn de aanzetters en de zedelijke en

materiële medehelpers.

(26) *Teilnehmers* zijn zij die vóór het plegen van het

misdrijf hun bijstand na volbrachte daad aan de onmiddellij-

ke dader beloofden of met hem een overeenkomst troffen

betreffende het verdelen van de winst of het voordeel.

(27) Zie voetnoot (24).

(28) Paragraaf 5 van het Oostenrijkse Strafwetboek noemt

slechts de bijzonderste vormen van daderschap *lato sensu*

zonder de overige vormen uit te sluiten. Rittler, blz. 271.

(29) «Del concorso di persone nel reato».

(30) «Quando piu persone concorrono nel medesimo reato,

ciascuna di esse soggiace alla pena per questo stabilita, ...».

(31) La relatione al progetto definitivo, nr. 134, gec.

door Antolisei, blz. 378-379.

(32) Antolisei, blz. 384-385.

(33) Zie blz. 11.

(34) H.R., 2 nov. 1908, W., 8763; H.R., 25 mei 1914, W.,

9655; H.R., 23 okt. 1916, W., 10.025; H.R., 17 jan. 1912, W.,

10.697; H.R., 21 juni 1926, W., 11.541; H.R., 27 aug. 1932,

N.J., 1933, 157; H.R., 29 okt. 1934, W., 12.851; H.R., 6 mei

1935, N.J., 1935, 1176; H.R., 9 juni 1941, N.J., 1941, 883;

H.R., 16 febr. 1942, N.J., 1942, 670; H.R., 7 dec. 1942, N.J.,

1943, 74; H.R., 8 maart 1943, N.J., 1943, 374; H.R., 2 dec.

1947, N.J., 1948, 65; H.R., 3 mei 1949, N.J., 1949, 447; Noyon-

Langemeyer, blz. 308-309 en 321 e.v..

(35) Zie het onderscheid door sommige Belgische schrijvers gemaakt, blz. 9, voetnota (2).

(36) Art. 47, 1, 1° lokte ook in Nederland critiek uit in de mate waarin het plegen in de deelnemingsbepalingen genoemd wordt. - Anneveldt, op. cit., blz. 10; zie ook Noyon-Langemeyer, blz. 307.

(37) «Teilnahme».

(38) «Mittäter» - «Anstifter» - «Gehilfe».

(39) «When mehrere eine strafbare Handlung gemeinschaftlich ausführen, so wird jeder als Täter bestraft.»

(40) Birkmeyer, blz. 52.

(41) RG., 2, 162; RG., 3, 182; RG., 15, 295; RG., 26, 351; RG., 37, 55; RG., 47, 93; RG., 53, 138; RG., 58, 279; RG., 64, 74; RG., 66, 240; RG., 71, 24; RG., 71, 364; RG., 74, 84; BGHst., 2, 150; BGHst., 4, 20; Mezger, blz. 250-257 met verwijzingen.

(42) Blz. 141-142.

(43) Welzel, blz. 93-94 met verwijzingen.

(44) Schrijver verbleef verschillende jaren in Duitsland. Zijn ambtsverrichtingen lieten hem toe met de gerechtelijke overheden enge betrekkingen aan te knopen. Hij kon er zich persoonlijk van overtuigen hoezeer de subjectieve interpretatie van de strafwet in de praktijk nadelige gevolgen had.

HOOFDSTUK II.

(1) Haus, Rapport, nr. 315; Nypels, blz. 125; Haus, nr. 511; Schiks, nr. 165; Prins, nr. 554; Thiry, nr. 247; Vliebergh, blz. 127; Nypels-Servais, blz. 270; Schuind, blz. 131; Braas, blz. 159; Marchal-Jaspar, nr. 255; Constant, nr. 236; Rubbrecht, blz. 171; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 468-469; Rép. Prat., nr. 502; Trousse II, nr. 3940; Verbr., 11 juli 1911, Pas., 1911, I, 444; Verbr., 7 maart 1949, Pas., 1949, I, 185; Verbr., 15 mei 1950, Pas., 1950, I, 641.

(2) Marchal-Jaspar, nr. 255; Rubbrecht, blz. 172; D'Haenens, nr. 182; Trousse II, nr. 3939; Verbr., 7 maart 1949, Pas., 1949, I, 185; Verbr., 15 mei 1950, Pas., 1950, I, 641.

(3) Nypels, blz. 124; Schiks, nr. 165; Goedseels, nr. 571; Simon, nr. 117; Constant, nr. 236; Rép. Prat., nr. 497; D'Haenens, nr. 190.

(4) Haus, Rapport, nr. 315; Nypels, blz. 125; Haus, nr. 510; Schiks, nr. 165; Thiry, nr. 247; Goedseels, nr. 520; Nypels-Servais, blz. 270; Constant, nr. 236; Rubbrecht, blz. 172; Rép. Prat., nr. 501; D'Haenens, nr. 186.

(5) In dit verband is de studie van de rechtspraak tereustellend. Om een dubbele reden: 1. - De wijze van opstellen van de vonnissen en arresten maakt het dikwijls onmogelijk met de gewenste nauwkeurigheid de feiten te achterhalen die tot de beslissing aanleiding gaven. 2. - Slaagt men er in de feiten te kennen dan blijft er dikwijls twijfel bestaan nopens de deelnemingsvorm die *in casu* toepasselijk geacht wordt. Ieder die op één van de wijzen in art. 66 Sr. omschreven aan een misdrijf deelneemt loopt dezelfde straf op. Op grond daarvan besliste het Hof van Verbreking dat de rechtbanken niet verplicht waren de wijze te bepalen waarop de verdachte aan het misdrijf deelnam. - Verbr., 21 maart 1883, Pas., 1883, I, 72; Verbr., 4 aug. 1913, Pas., 1913, I, 401; Verbr., 14 nov. 1927, Pas., 1928, I, 6; Verbr., 20 april 1931, Pas., 1931, I, 140; Verbr., 31 dec. 1935, Pas., 1936, I, 105; Verbr., 1 april 1946, Pas., 1946, I, 126; Verbr., 31 juli 1947, Pas., 1947, I, 338; Verbr., 8 maart 1948, Pas., 1948, I, 151; Verbr., 7 maart 1949, Pas., 1949, I, 185; Verbr., 19 dec. 1949, Pas., 1950, I, 256. - Dezelfde moeilijkheid laat zich ook bij de studie van de vormen van medeplichtigheid voelen.

(6) Verbr., 21 dec. 1885, Pas., 1886, I, 27; Br. Brussel, 1 aug. 1885, Pas., 1885, II, 384.

(7) Br. Luik, 7 dec. 1892, Pas., 1892, II, 318; verg. Verbr., 20 febr. 1899, Pas., 1899, I, 129.

(8) Verbr., 13 maart 1939, Pas., 1939, I, 134; verg. Verbr., 26 juli 1911, Pas., 1911, I, 331.

(9) Verbr., 14 okt. 1940, Pas., 1940, I, 249; verg. Verbr., 4 febr. 1957, Pas., 1957, I, 660.

(10) Haus, Rapport, nr. 353.

(11) Haus, Rapport, nr. 354; Haus, nr. 511; Prins, nr. 554; Goedseels, nr. 516; Constant, nr. 231; Rubbrecht, blz. 171; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 470; Rép. Prat., nr. 501.

(12) Haus, Rapport, nr. 354; Haus, nr. 511; Goedseels, nr. 516; Rép. Prat., nr. 501; in dezelfde aard: Pand. B., V^o Coauteur, nr. 472.

(13) Haus, Rapport, nr. 354; Haus, nr. 511.

(14) Haus, Rapport, nr. 354; Haus, nr. 511; Thiry, nr. 247.

(15) Haus, Rapport, nr. 352 en 354; Nypels, blz. 138; Prins, nr. 579; Goedseels, nr. 569; Beltjens, blz. 89; Constant, nr. 237 en 251; Rubbrecht, blz. 172 en 177; D'Haenens, nr. 181; Trousse II, nr. 3938.

(16) Haus, Rapport, nr. 315 en 353; Nypels, blz. 125; Haus, nr. 512; Goedseels, nr. 521; Nypels-Servais, blz. 269 en 303; Simon, nr. 177; Marchal-Jaspar, nr. 255; Constant, nr. 237 en 251; Rubbrecht, blz. 172 en 177; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 476; Rép. Prat., nr. 498 en 531; D'Haenens, nr. 184; Trousse II, nr. 3942; Verbr., 7 dec. 1908, Pas., 1909, I, 31; Verbr., 11 mei 1909, Pas., 1909, I, 241; Verbr., 11 juli 1911, Pas., 1911, I, 444; Verbr., 20 april 1914, Pas., 1914, I, 187; Verbr., 3 sept. 1915, Pas., 1915, I, 446; Verbr., 25 sept. 1933, Pas., 1933, I, 317, 6°; Verbr., 22 febr. 1937, Pas., 1937, I, 67; Verbr., 14 mei 1945, Pas., 1945, I, 160; Verbr., 23 jan. 1950, Pas., 1950, I, 341; Verbr., 23 april 1951, Pas., 1951, I, 573; Verbr., 7 mei 1951, Pas., 1951, I, 599.

(17) Haus, Rapport, nr. 355; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 434 en 455-458; Rubbrecht, blz. 176; contra maar alleenstaande: Schuind, blz. 135.

(18) Haus, Rapport, nr. 355 en 384.

(19) Nypels, blz. 138-139; Schiks, nr. 171; De Hoon,

nr. 140; Thiry, nr. 251; Nypels-Servais, blz. 304; Schuind, blz. 134; Simon, nr. 119; Constant, nr. 254; Rép. Prat., nr. 546; Deleixhe (G.) en Franchimont (M.), *Aspect de la participation criminelle en Belgique*, Rev. dr. pén., 1955, blz. 903; Trousse II, nr. 3921-3923.

(20) Verbr., 27 juni 1892, Pas., 1892, I, 308; Verbr., 13 juni 1904, Pas., 1904, I, 259.

(21) Br. Luik, 10 maart 1877, Pas., 1877, II, 161.

(22) Verbr., 3 sept. 1915, Pas., 1915, I, 446.

(23) Rb. Brussel, 10 jan. 1930, Rev. dr. pén., 1930, blz. 1103.

(24) Haus, Rapport, nr. 315; Haus, nr. 513 en 559; in dezelfde zin: Goedseels, nr. 522.

(25) Wij voorzien een opwerping: De tweede vraag betreft de hulp tot de uitvoering van de misdaad, verleend. De jury heeft daarop bevestigend geantwoord. Dit doende heeft zij de hulp bij de voltooiing van het misdrijf uitgesloten. Deze opwerping is ongegrond. Volgens Haus duurt de uitvoering van de diefstal voort tot de dief de gestolen zaak weggebracht heeft op de plaats waar hij ze bergen wilde. - Zie blz. 14 en 18.

(26) Verbr., 10 aug. 1868, Pas., 1869, I, 90; Verbr., 14 april 1874, Pas., 1874, I, 185; Verbr., 22 dec. 1913, Pas., 1914, I, 45; zie ook: Verbr., 6 jan. 1873, Pas., 1873, I, 47; Verbr. 19 april 1875, Pas. 1875, I, 195; Verbr. 1 okt. 1880, B.J., 1881, blz. 59; Verbr., 9 mei 1910, Pas., 1910, I, 229; Verbr., 12 juni 1911, Pas., 1911, I, 331; Verbr., 22 dec. 1913, Pas., 1914, I, 45; Verbr., 3 okt. 1927, Pas., 1927, I, 298, 2°; Verbr., 11 juli 1938, Pas., 1938, I, 226; Verbr., 4 okt. 1943, Pas., 1943, I, 369; Verbr., 1 april 1946, Pas., 1946, I, 126; Verbr. 30 juni 1947, Pas., 1947, I, 303; Verbr., 31 juli 1947, Pas., 1947, I, 338.

(27) Zie ook: Pand. B., V^o Coauteur, nr. 448-454.

(28) Rubbrecht, blz. 171; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 475.

(29) Zie kol. 1528, voetnota (1).

(30) Zie ook: Braas, blz. 159; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 467.

(31) Zie kol. 1528, voetnota (4).

(32) Thiry, nr. 247.

(33) Gallas (K.R.), *Nieuw frans-nederlands woordenboek*, dl. I, 2e druk, Antwerpen, z.d., V^o Pour, 4°.

(34) Zie kol. 1523.

(35) Zie kol. 1534 en kol. 1550 e.v.

(36) Zie ook: Rubbrecht, blz. 177-178.

(37) In dezelfde zin: Pand. B., V^o Complice, nr. 251-265.

(38) Haus, Rapport, nr. 371 e.v.; Haus, nr. 592; Schiks, nr. 164; Prins, nr. 585; Thiry, nr. 254; Deleixhe (G.) et Franchimont (M.), *Les aspects de la participation criminelle en Belgique*, Rev. dr. pén., 1955, blz. 902; Trousse II, nr. 3921; Verbr., 7 juli 1947, Pas., 1947, I, 320 en nota; Verbr., 23 okt. 1950, Pas., 1951, I, 91.

(39) Zie kol. 1528.

(40) Zie kol. 1528.

(41) Zie voorafgaande opmerking nr. 2, *Het verslag van Haus als interpretatiebron van de Strafwet*, kol. 1523.

(42) Haus, nr. 381 en 560. Volgens Haus is het gebruik van het vervalst stuk de voltooiing van de vervalsing. Hij die de vervalsing daarin helpt is medeplichtige door het verlenen van hulp bij de voltooiing van het misdrijf. Haus vergiste zich. Een geschrift vervalsen en het gebruik van dit vervalst stuk zijn twee onderscheiden misdrijven. - Verbr., 13 april 1953, Pas., 1953, I, 611. - Hij die het vervalst stuk gebruikt kan noch medeplichtige noch mededader van de vervalsing zijn. Maar aan het misdrijf van gebruik van een vervalst stuk kunnen verschillende mededaders en medeplichtigen deelnemen. - Rigaux-Trousse, III, nr. 258.

(43) Dit doen nochtans Prins, nr. 579, Goedseels, nr. 572, Vliebergh, blz. 132 en Collin, nr. 178. Zonder veel kritische geest echter. Prins verwijst naar het Verslag van Haus. Van die interpretatie is er in het Verslag echter geen sprake. Goedseels verwijst eenvoudig naar Prins. Vliebergh en Collin beweren dat zulks de wil van de Wetgever is. Tevergeefs zou men in de voorbereidende werken enige bevestiging van deze stelling zoeken.

(44) Rubbrecht, blz. 177.

(45) Trousse, nr. 506; Verbr., 21 nov. 1949, Pas., 1950, I, 171; Verbr., 8 juni 1950, Pas., 1950, I, 702 met verwijzingen; Verbr., 18 jan. 1954, Rev. dr. pén., blz. 613.

(46) Het Hof van Verbreking verwees naar de algemene bewoordingen van art. 100 Sr. toen opgeworpen werd dat de opstellers van die tekst slechts enkele bepaalde gevallen bedoelden. - Verbr., 30 juni 1913, Pas., 1913, I, 362.

(47) Trousse, nr. 536.

(48) In dezelfde zin: Marchal-Jaspar, nr. 264; Rubbrecht, blz. 177; Pand. B., V^o Complice, nr. 276-282; D'Haenens, nr. 187; zie ook het verslag opgesteld door Jimenez de Asua (Argentinië) en de besluiten van de Internationale vereniging voor Strafrecht, Athene, 26 september - 2 oktober 1957, in Rev. dr. pén., 1958, blz. 582-586.

(49) Als misdrijf *sui generis* wordt in dit opzicht alleen de heiling van gestolen goederen strafbaar gesteld (505 Sr.).

(50) In dit verband is slechts strafbaar als misdrijf *sui generis*: Valse getuigenis ten voordele van de verdachte (art. 215, 217, 218, 219, 221, 222, 224 Sr.), Verleiden van getuigen, deskundigen of tolken (art. 223 Sr.), heiling van vervolgte of reeds veroordeelde misdadigers en van misdadige benden (art. 133, 324, 339 Sr.), heiling van het lijk van een gedode persoon (art. 340 Sr.).

(51) Rb. Brussel, 10 jan. 1930, Rev. dr. pén., 1930, blz. 1103.

(52) «Ceux qui auront, avec connaissance, aidé ou assisté l'auteur ou les auteurs de l'action, dans les faits qui l'auront préparée ou facilitée, ou dans ceux qui l'auront consommée...»

(53) Cass., 14 dec. 1809, B., 1809, nr. 188; Cass., 19 okt. 1880, Dalloz pér., 1884, I, 141; Cass., 6 aug. 1945, Rev. sc. crim., 1946, Chron. Magnol, blz. 58; Bouzat, blz. 488; Garçon, blz. 170-171.

(54) Cass., 18 nov. 1880, Dalloz Pér., 1884, I, 141.

(55) Ter rehtvaardiging van hun stelling volgens dewelke de deelnemingsvorm in art. 67 in fine Sr. omschreven uitsluitend de hulp bij het wegbrengen van de gestolen goederen bedoelt, verzekeren Nypels, blz. 138 en 139, en later ook Servais, blz. 364, dat deze interpretatie in Frans strafrecht gebruikelijk was.

(56) «Nicht der unmittelbare Täter allein wird des Verbrechens schuldig, sondern auch jeder, der.... zu ihrer Ausübung durch absichtliche Herbeischaffung der Mittel, Hinterhaltung der Hindernisse, oder auf was immer für eine Art, Vorschub gegeben, Hilfe geleistet, zu ihrer sicheren Vollstreckung beigetragen; auch wer nur vorläufig sich mit dem Täter über die nach vollbrachter Tat ihm zu leistende Hilfe und Beistand.... einverstanden hat.»

(57) Deze laatste categorie van medehelpers draagt in Oostenrijks strafrecht de naam van «deelnemers» - «Teilnehmer». Al de andere deelnemers deze van «medeschuldige» - «Mitschuldige». - Zie kol. 1526, voetnotas (25) en (26).

(58) Rittler, blz. 282; Nowakowski, blz. 94.

(59) Hulp verstrekt na volbrachte daad maar zonder voorafgaande overleg wordt door paragraaf 6 van het Oostenrijks Strafwetboek als misdrijf *sui generis* gestraft.

(60) Zie kol. 1526, voetnota (30).

(61) La relatione al progetto definitivo, nr. 134, gec. door Antolisei, blz. 378-379.

(62) Antolisei, blz. 183 en 392.

(63) Antolisei, blz. 392-393.

(64) H.R., 20 nov. 1916, N.J., 1917, 56.

(65) De deelneming bij de voorbereiding van het misdrijf bepaalt zich tot de middelen die uitdrukkelijk en beperkend door de Wetgever aangegeven werden. - Noyon, blz. 348.

(66) «Gehilfe». Zie kol. 1527, voetnota (38).

(67) «... wer dem Täter zur Begehung einer als Verbrechen oder Vergehen mit Strafe bedrohten Handlung durch Rat oder Tat wesentlich Hilfe geleistet hat.»

(68) Mezger, blz. 271 e.v.; Welzel, blz. 101; zie ook blz. 12.

(69) RG., 30, 300; RG., 38, 419; RG., 45, 253; Mezger, blz. 277; Welzel, blz. 96.

(70) Par. 257, eerste lid, van het Duitse Strafwetboek: «Wie na het plegen van een misdaad of een wanbedrijf de dader of deelnemer, met zijn weten, bijstand verleent ten einde hem aan de bestraffing te onttrekken of hem het voordeel van de misdaad of het wanbedrijf te verzekeren... is wegens begunstiging te straffen...» - «Wer nach Begehung eines Verbrechens oder Vergehens dem Täter oder Teilnehmer wesentlich Beistand leistet, um denselben der Bestrafung zu entziehen oder um ihm die Vorteile des Verbrechens oder Vergehens zu sichern.... ist wegen Begünstigung zu bestrafen...».

Par. 257, derde lid, van het Duitse strafwetboek: «De begunstiging is als medehulp te straffen, indien zij, vóór het plegen van de daad, toegezegd was.» - «Die begunstigung ist als Beihilfe zu bestrafen, wenn sie vor Begehung der Tat zugesagt worden ist...».

(71) Haus, Rapport, nr. 348; Nypels, blz. 136-137; Haus, nr. 557; Schiks, nr. 177; De Hoon, nr. 141; Prins, nr. 578; Goedseels, nr. 556; Vliebergh, blz. 131; Nypels-Servais, blz. 302; Rubbrecht, blz. 176, Rép. Prat., nr. 541; D'Haenens, nr. 257.

(72) Haus, nr. 558; Thiry, nr. 250; Goedseels, nr. 567; Schuind, blz. 134; Marchal-Jaspar, blz. 88; Rép. Prat., nr. 543; D'Haenens, nr. 259.

(73) Verbr., 21 febr., 1877, Pas., 1877, I, 144.

(74) Rb. Dinant, 5 mei 1947, Pas., 1947, III, 68.

(75) Br. Luik, 10 nov. 1948, Pas., 1949, II, 11.

(76) Verbr., 24 juni 1929, Pas., 1929, I, 253.

(77) Prins, nr. 578; Vliebergh, blz. 131; Thiry, nr. 247; Trousse II, nr. 3943.

(78) Beltjens, blz. 89, Pand. B., V° Complice, nr. 200-203; Rép. prat., nr. 531.

(79) Haus, Rapport, nr. 348; Haus, nr. 557.

(80) Arg.: Verbr., 14 mei 1945, Pas., 1945, I, 160.

(81) Nypels, blz. 136-137; Schiks, nr. 171; Rubbrecht, blz. 176.

(82) Haus, Rapport, nr. 348; Haus, Verslag over Titel VIII, Boek II, van het Strafwetboek, Lég. Crim., Commentaire III, blz. 254, nr. 131; Haus, nr. 557; De Hoon, nr. 141; Prins, nr. 578; Thiry, nr. 250; Vliebergh, blz. 131; Nypels-Servais, blz. 302; Pand. B., V° Complice, nr. 206; Trousse II, nr. 3936.

(83) Lég. crim., Commentaire III, blz. 285, nr. 53.

(84) Pand. B., V° Complice, nr. 204.

(85) Pand. B., V° Complice, nr. 220-231; D'Haenens, nr. 260.

(86) «Ceux qui auront procuré des armes, des instruments, ou tout autre moyen qui aura servi à l'action, sachant qu'ils devaient y servir.»

(87) Bouzat, blz. 487.

(88) Bouzat, blz. 487; Garçon, blz. 168.

(89) Zie blz. 21 en voetnota (65).

(90) Noyon, blz. 347 en nota sub 3.

(91) Zie kol. 1532 e.v.

HOOFDSTUK III.

(1) Haus, Rapport, nr. 317 en 319; Nypels, blz. 126; Haus, nr. 515; Prins, nr. 556; Nypels-Servais, blz. 271; Constant, blz. 300; Rubbrecht, blz. 172; Pand. B., V° Coauteur, nr. 477; Rép. Prat., nr. 506; Trousse II, nr. 3946.

(2) Haus, Rapport, nr. 320, 326, 331; Nypels, blz. 129; Haus, nr. 517, 528, 529, 542, 543; Schiks, nr. 166, 167; De Hoon, nr. 134; Prins, nr. 556, 558, 565; Thiry, nr. 243;

Goedseels, nr. 531; Beltjens, blz. 85; Vliebergh, blz. 129; Nypels-Servais, blz. 272, 281, 282; Braas, blz. 160; Simon, nr. 118; Collin, blz. 178; Marchal-Jaspar, blz. 85; Constant, blz. 301; Rubbrecht, blz. 173 en nota sub 12; Pand. B., V° Coauteur, nr. 497-501, 536, 537; Rép. Prat., nr. 505; Trousse II, 3957; Verbr., 5 maart 1928, Pas., 1928, I, 99; Verbr., 4 nov. 1946, Pas., 1946, I, 404; Verbr. 5 dec. 1955, Pas., 1956, I, 319 en nota; Br. Gent, 26 jan. 1869, Pas., 1869, II, 207; Br. Brussel, 30 mei 1917, Pas., 1917, II, 297.

Vergelijk nochtans de artt. 223, 235, 274 tweede lid, 290, 293, 313 tweede lid, 315 tweede lid, 323, 340, 358, 363 tweede lid, 366, 368, 370, 431, 434, 525 tweede lid, 529 tweede lid, 530 derde lid Sr. die de eenvoudige aanzetting strafbaar stellen.

(3) Haus, Rapport, nr. 330; Nypels, blz. 127; Haus, nr. 530; Prins, nr. 560; Nypels-Servais, blz. 272; Rép. Prat., nr. 507.

(4) Haus, Rapport, nr. 328, 330; Haus, nr. 530; Prins, nr. 560; Goedseels, nr. 534; Vliebergh, blz. 128; Constant, blz. 301; Pand. B., V° Coauteur, nr. 510; Rép. Prat., nr. 510; D'Haenens, nr. 233; Trousse II, nr. 3958-3959; Br. Gent, 16 juni 1873, B.J., 1873, blz. 814.

(5) Haus, Rapport, nr. 330; Haus, nr. 530; Prins, nr. 506; Goedseels, nr. 534; Vliebergh, blz. 128; Constant, blz. 301; Pand. B., V° Coauteur, nr. 510; Rép. Prat., nr. 507; Trousse II, nr. 3959.

(6) Vooraf hulp na voltooid feit beloven, indien die hulp op een deontologische verplichting berust, is nochtans geen aanzetting. Gevonnist werd dat een geneesheer, die zijn tussenkomst na deze van de verwekker van abortus beloofde, zich niet aan aanzetting tot vruchtafdrijving schuldig maakte. Een geneesheer kan zijn hulp aan een zieke niet weigeren, zelfs indien de ziekte het gevolg van een misdadige handeling is. - Br. Luik, 10 nov. 1948, Pas., 1949, II, 11.

(7) Haus, Rapport, nr. 330; Nypels, blz. 127; Haus, nr. 531; Nypels-Servais, blz. 272; Schuind, blz. 132; Constant, blz. 301; Rép. Prat., nr. 507.

(8) Haus, Rapport, nr. 335; Nypels, blz. 127; Schiks, nr. 166; Prins, nr. 561; Goedseels, nr. 534; Vliebergh, blz. 128; Nypels-Servais, blz. 279; Schuind, blz. 132; Constant, blz. 302; Pand. B., V° Coauteur, nr. 513; Rép. Prat., nr. 510; D'Haenens, nr. 236; Trousse II, nr. 3960.

(9) Haus, Rapport, nr. 333 en 334; Nypels, blz. 128; Haus, nr. 533 en 534; Prins, nr. 562; Goedseels, nr. 537; Vliebergh, blz. 128; Nypels-Servais, blz. 280; Schuind, blz. 132; Marchal-Jaspar, blz. 85; Constant, blz. 303; Rubbrecht, blz. 173; Pand. B., V° Coauteur, nr. 515-521; Rép. Prat., nr. 511; D'Haenens, nr. 238-239; Trousse II, nr. 3963.

(10) Trousse II, nr. 3966; Verbr., 5 dec. 1955, Pas., 1956, I, 318.

(11) Rép. Prat., nr. 551.

(12) Prins, nr. 563; Schuind, blz. 132; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 304; Pand. B., V° Coauteur, nr. 527.

(13) Haus, Rapport, nr. 338; Nypels, blz. 128; Haus, nr. 537; Nypels-Servais, blz. 337; Schuind, blz. 132; Constant, blz. 304; Rép. Prat., nr. 512.

(14) Haus, Rapport, nr. 338; Nypels, blz. 129; Goedseels, nr. 538-539; Vliebergh, blz. 128; Nypels-Servais, blz. 281; Rubbrecht, blz. 173; Rép. Prat., nr. 513; D'Haenens, nr. 243; Trousse II, nr. 3971; contra maar alleenstaand: Pand. B., V° Coauteur, nr. 531-534.

(15) Nypels, blz. 129; Prins, nr. 558; Thiry, nr. 243; Goedseels, nr. 531; Nypels-Servais, blz. 281-282; Marchal-Jaspar, blz. 85; Constant, blz. 301; Rubbrecht, blz. 173 Pand. B., V° Coauteur, nr. 536-537; Rép. Prat., nr. 505; Trousse II, nr. 3954; Verbr., 4 nov. 1946, Pas., 1946, I, 404; Br. Gent, 26 jan. 1869, Pas., 1869, II, 207; Br. Brussel, 30 mei 1917, Pas., 1917, II, 297; Verg. D'Haenens, nr. 216-222.

(16) Rubbrecht, blz. 173.

(17) Nypels, blz. 129; Goedseels, nr. 531; Vliebergh, blz. 127; Nypels-Servais, blz. 281-282; Rép. Prat., nr. 505.

In het ontwerp van de Commissie gelast met de herziening van het Strafwetboek komt het woord «rechtstreeks» niet voor. Geoordeeld werd dat de aanzetting door giften, beloften, enz... steeds rechtstreeks was. - Haus, Rapport, nr. 320. - De Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers nam het woord in de tekst op. «Zelfs overbodig, zal dit woord toch een waarborg zijn», aldus het verslag van Ad. Roussel. - Verslag uitgebracht op de zitting van 2 juli 1851 in naam van de Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Lég. crim., Commentaire III, nr. 111.

(18) Verbr., 9 jan. 1956, Pas., 1956, I, 438.

(19) Br. Luik, 16 juni 1938, Pas., 1939, II, 28.

(20) Rb. Brussel, 20 nov. 1885, Journ. Trib., 1885, blz. 1410.

(21) Br. Luik, 23 nov. 1928, Pas., 1929, II, 49.

(22) Krijgshof, 20 mei 1950, Rev., dr. pén., 1951-1952, blz. 559.

(23) Verbr., 6 okt. 1947, Pas., 1947, I, 403.

(24) Prins, nr. 563.

(25) Verbr., 14 febr. 1949, Pas., 1949, I, 136.

(26) Zie kol. 1538.

(27) Zie kol. 1539 en voetnota (17).

(28) Haus, Rapport, nr. 320.

(29) Zie ook Haus, Rapport, nr. 324.

(30) Zie kol. 1546, voetnota (103).

(31) Verbr., 10 febr. 1920, Pas., 1920, I, 56.

(32) Haus, Rapport, nr. 322, 324, 325; Haus, nr. 521, 523; Prins, nr. 565; Goedseels, nr. 536; Nypels-Servais, blz. 273; Constant, blz. 301, nota sub 1; Rubbrecht, blz. 173-174; Pand. B., V° Coauteur, nr. 483-491; Verbr., 2 okt. 1933, Pas., 1934, I, 4.

(33) Haus, Rapport, nr. 323; en ook Nypels-Servais, blz. 273; Constant, blz. 301, nota sub 1; Trousse II, nr. 4005.

(34) Haus zelf verwerpt die stelling in zijn «Principes Généraux du droit pénal belge», nr. 522.

- (35) Zie ook Rubbrecht, blz. 174.
- (36) Zie kol. 1539-1540.
- (37) Haus, Rapport, nr. 319, 326, 328; Nypels, blz. 126; Haus, nr. 506, 515, 519, 520, 530, 534; Nypels-Servais, blz. 271; Ook Thiry, nr. 329, en Rubbrecht, blz. 172, sluiten zich, niet zonder critiek echter, bij deze stelling aan.
- (38) Thiry, nr. 249; Haus geeft zulks trouwens zelf toe - Rapport, nr. 361.
- (39) Zie in dezelfde zin: Schiks, nr. 116; Simon, nr. 118; zie ook Trousse II, nr. 3947-3951.
- (40) Haus, Rapport, nr. 321; Haus, nr. 524-526; Schicks, nr. 167; Vliebergh, blz. 129; Nypels-Servais, blz. 273; Constant, blz. 301, nota sub 1; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 543-546; *contra*: Prins, nr. 565; Goedseels, nr. 536; Rép. Prat., nr. 508-509.
- (41) Nypels-Servais, blz. 279.
- (42) Lég. Crim., nr. 120; Prins, nr. 420; Trousse, nr. 2557; Constant, blz. 403; Rubbrecht, blz. 141-142; Rép. Prat., nr. 608; Verbr., 27 dec. 1949, Pas., 1950, I, 284; Verbr., 28 febr. 1955, Rechtsk. Weekbl., 1955-1956, blz. 137.
- (43) Constant, blz. 407; Rubbrecht, blz. 142.
- (44) Haus, Rapport, nr. 336; Haus, nr. 535, 536; Prins, nr. 561; Schuind, blz. 132; Constant, blz. 302; Rubbrecht, blz. 173.
- (45) Verbr., 14 april 1887, Pas., 1887, I, 174; Verbr., 19 mei 1924, Pas., 1924, I, 352; Verbr., 6 okt. 1952, Pas., 1953, I, 238.
- (46) Nypels, blz. 128; Prins, nr. 562; Nypels-Servais, blz. 280; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 523, 524.
- (47) Nypels, blz. 138; Nypels-Servais, blz. 280; Schuind, blz. 132; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 523.
- (48) Nypels-Servais, artt. 151-152, nr. 6; Constant, blz. 340; Rubbrecht, blz. 108; zie ook art. 2 van de Wet van 20 juni 1947 op de oorlogsmisdaden.
- (49) Met opzet laten wij art. 70 Sr. ter zijde. Dit artikel bedoelt een wettelijk geoorloofde daad gesteld door een daartoe bevoegd ambtenaar. Het werd in het Strafwetboek *per abundantiam juris ingelast*. - Trousse, nr. 2608.
- (50) Zie ook Rigaux-Trousse, dl. I, blz. 210-212; Trousse, nr. 2550.
- (51) Zie kol. 1534.
- (52) Wet van 15 mei 1912 en commentaar van Trousse, nr. 2451.
- (53) Art. 71 Sr. en Wet van 9 april 1930.
- (54) Nypels-Servais, blz. 339; Trousse, nr. 2551.
- (55) Haus, nr. 642; Braas, blz. 147; Trousse, nr. 2493; Constant, blz. 389-390, 393; Rubbrecht, blz. 138-139.
- (56) Verbr., 17 nov. 1934, Pas., 1934, I, 380; Verbr., 17 sept. 1940, Pas., 1940, I, 218; Verbr., 20 jan. 1943, Pas., 1943, I, 28; Verbr., 10 juli 1946, Pas., 1946, I, 293; Verbr., 19 dec. 1949, Pas., 1950, I, 263; Verbr., 23 jan. 1950, Pas., 1950, I, 348; Verbr., 6 okt. 1952, Pas., 1953, I, 37; Verbr., 15 febr. 1954, Pas., 1954, I, 530; Verbr., 10 jan. 1955, Journ. Trib., 1955, blz. 348.
- (57) Verbr., 6 okt. 1952, Pas., 1953, I, 37.
- (58) Verbr., 26 april 1948, Pas., 1948, I, 277.
- (59) Verbr., 6 okt. 1952, Pas., 1953, I, 37.
- (60) Verbr., 10 juli 1946, Pas., 1946, I, 293, en besluiten van advocaat-generaal Janssens de Bisthoven.
- (61) Trousse, nr. 2589.
- (62) Haus, Rapport, nr. 341; Haus, nr. 539; Prins, nr. 563; Trousse, nr. 2577, 2578; Constant, blz. 469-471; Rubbrecht, blz. 146-148.
- (63) Pand. B., V^o Coauteur, nr. 529.
- (64) De materiële dader blijft soms straffeloos bij gebrek aan misdadige wil. Het is dus minder gepast te leren dat de aanzetter als dader gestraft wordt omdat hij bij de materiële dader de wil het misdrijf te plegen deed ontstaan - zie kol. 1537 - Juister ware eenvoudig te zeggen dat de aanzetter als dader gestraft wordt omdat hij de materiële dader er toe bracht een misdrijf te plegen.
- (65) Besluit van de VII Internationale Vereniging voor Strafrecht, Athene, 26 september-2 oktober 1957, Rev. dr. pén., 1958, blz. 582-586.
- (66) Vliebergh, blz. 124, 128; Rigaux-Trousse, dl. III, nr. 284; Verklaring van Trousse op de zitting van 9 juni 1956 van de Belgisch-Luxemburgse Vereniging van Strafrecht, Rev. dr. pén., 1956, blz. 1027 e.v.; D'Haenens, nr. 237 en 241; Trousse II, nr. 3879-3882.
- (67) Trousse, nr. 483.
- (68) Trousse, nr. 544.
- (69) Trousse, nr. 544.
- (70) Verbr., 7 okt. 1870, Pas., 1871, I, 64; Verbr., 15 sept. 1871, Pas., 1871, I, 313; Verbr., 21 dec. 1885, Pas., 1886, I, 27; Verbr., 31 mei 1897, Pas., 1897, I, 212; Verbr., 24 maart 1941, Pas., 1941, I, 99; Verbr., 5 nov. 1945, Pas., 1945, I, 264; Br. Luik, 7 dec. 1892, Pas., 1893, II, 318.
- (71) Verbr., 15 sept. 1871, Pas., 1871, I, 313; Verbr., 21 dec. 1885, Pas., 1886, I, 27; Verbr., 31 mei 1897, Pas., 1897, I, 212; Verbr., 12 juni 1911, Pas., 1911, I, 331; Verbr., 26 febr. 1934, Pas., 1934, I, 180; Verbr., 24 maart 1941, Pas., 1941, I, 99; Verbr., 5 nov. 1945, Pas., 1945, I, 264; Verbr., 5 nov. 1951, Pas., 1952, I, 113; Verbr., 9 jan. 1956, Pas., 1956, I, 438; Br. Luik, 7 dec. 1892, Pas., 1893, II, 318; Br. Gent, 17 dec. 1902, Pas., 1903, II, 269; Br. Luik, 28 sept. 1931, Pas., 1932, II, 202.
- (72) «Seront punis comme complices d'une action qualifiée crime ou délit, ceux qui, par dons, promesses, menaces, abus d'autorité ou de pouvoir, machinations ou artifices coupables, auront provoqué à cette action.»
- (73) Bouzat, blz. 484-485; Garçon, blz. 166-168.
- (74) Garçon, blz. 166.
- (75) Bouzat, blz. 481; Garçon, blz. 161-162.
- (76) Zie kol. 1526, voetnota (22).
- (77) Zie kol. 1526, voetnota (28).
- (78) Nowakowski, blz. 100.
- (79) Rittler, blz. 295; Nowakowski, blz. 99.
- (80) Rittler, blz. 295-297 met verwijzingen; Nowakowski, blz. 97-99.
- (81) Zie kol. 1525.
- (82) Antolisei, blz. 391.
- (83) «Chi ha determinato a commettere un reato una persona non imputabile, ovvero non punibile a cagione una condizione o qualità personale, risponde del reato da questa commesso...».
- (84) Noyon, blz. 329.
- (85) Geciteerd door Noyon, blz. 311.
- (86) Noyon, blz. 329; H.R., 19 maart 1906, W., 8352; H.R., 15 jan. 1912, W., 9728; H.R., 14 febr. 1916, W., 9958; H.R., 4 nov. 1918, W., 10.389; H.R., 20 juni 1932, W., 12.563.
- (87) Noyon, blz. 316; H.R., 10 juni 1912, W., 9355; H.R., 25 juni 1917, W., 10.145.
- (88) «Als Anstifter wird bestraft, wer einen anderen zu der von demselben begangenen mit Strafe bedrohten Handlung durch Geschenke oder Versprechen, durch Drohung, durch Misbrauch des Ansehens oder der Gewalt, durch absichtliche Herbeiführung oder Beförderung eines Irrtums oder durch ein ander Mittel vorsätzlich bestimmt hat.»
- (89) Mezger, blz. 226; Welzel, blz. 99; R.G., 15, 304; R.G., 53, 190.
- (90) Mezger, blz. 266; Welzel, blz. 99.
- (91) «discours prononcés dans un lieu public devant une réunion d'individus.»
- (92) «discours tenus dans des réunions ou des lieux publics». In de officiële vertaling van het Strafwetboek werd «discours» door «woorden» en «tenus» door «uitgesproken» vertaald.
- (93) «dessins ou emblèmes.»
- (94) Haus, Rapport, nr. 342; Haus, nr. 545; Nypels-Servais, blz. 282; Constant, blz. 305; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 592; Uiteenzetting der Motieven van de Wet van 23 augustus 1887, Pasinomie, 1887, blz. 388.
- (95) Haus, Rapport, nr. 342; Nypels, blz. 131; Haus, nr. 549; Prins, nr. 567; Goedseels, nr. 544; Nypels-Servais, blz. 282; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 305-306.
- (96) Nypels, blz. 131; Prins, nr. 568; Goedseels, nr. 545; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 305.
- (97) Prins, nr. 569; Goedseels, nr. 547.
- (98) Nypels, blz. 131; Haus, nr. 549; Goedseels, nr. 549-550; Schuind, blz. 133; Nypels-Servais, blz. 283; Constant, blz. 306; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 557; Trousse II, nr. 3980; Woeste, Verslag opgesteld in naam van de Centrale Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Pasinomie, 1887, blz. 391.
- (99) Nypels, blz. 132; Prins, nr. 569; Goedseels, nr. 547; Constant, blz. 306.
- (100) Nypels, blz. 132; Prins, nr. 569; Goedseels, nr. 547; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 306.
- (101) Nypels, blz. 131; Haus, nr. 549; Nypels-Servais, blz. 284; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 306; Trousse II, nr. 3980; Verklaring van Devolder, Minister van Justitie, op de zitting van 6 augustus 1887 van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Pasinomie, 1887, blz. 395; Br. Brussel, 19 dec. 1905, Pas., 1906, II, 142.
- (102) De franse tekst spreekt nochtans van «discours tenus» hetgeen aan een toespraak met een zekere oratorische ontwikkeling doet denken. «Discours tenus» werd in officiële vertaling van het Strafwetboek door «woorden uitgesproken» weergegeven. Blijkbaar hebben de vertalers zich hier meer door de geest dan door de tekst van de Wet laten leiden.
- (103) Prins, nr. 558; Goedseels, nr. 531-533; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 307; Rubbrecht, blz. 175; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 589; Rép. Prat., nr. 505; Trousse II, nr. 3975; Verbr., 5 nov. 1945, Pas., 1945, I, 264.
- (104) Zie namelijk: art. 2 Decreet van 20 juli 1831 op de drukpers; art. 1 Wet van 25 maart 1891, gewijzigd door art. 3 Wet van 28 juli 1934, tot de beteugeling van de aanzetting tot het plegen van misdaden en sommige wanbedrijven; Wet van 20 juni 1923 tot de beteugeling der aanzetting tot vruchtafdrijving; art. 423 Sr.; art. 27 van het Militair Strafwetboek.
- (105) Haus, Rapport, nr. 342; Nypels, blz. 133; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 597.
- (106) Zie kol. 1539-1540.
- (107) Prins, nr. 558; Goedseels, nr. 531, 533; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 307; Rubbrecht, blz. 175; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 589; Rép. Prat., nr. 505.
- (108) Rapport, nr. 320.
- (109) Zie ook: Nypels, blz. 132-133; Haus, nr. 550; Schiks, nr. 168; Nypels-Servais, blz. 288.
- (110) Pasinomie, 1887, blz. 388.
- (111) «... à commettre des crimes ou des délits...» en niet «le crime ou le délit» zoals verkeerdelijk geciteerd door Constant, blz. 307, nota sub 1.
- (112) Zie Pand. B., V^o Coauteur, nr. 556.
- (113) Prins, nr. 569; Woeste, Verslag opgesteld in naam van de Centrale Commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Pasinomie, 1887, blz. 391.
- (114) Nypels, blz. 131-132; Haus, nr. 549; Prins, nr. 569; Thiry, nr. 244; Goedseels, nr. 548; Nypels-Servais, blz. 286; Marchal-Jaspar, blz. 86; Constant, blz. 306; Pand. B., V^o Coauteur, nr. 662-666.
- (115) Uiteenzetting der Motieven van de Wet van 23 augustus 1887, Pasinomie, 1887, blz. 388; Verklaring van Devolder, Minister van Justitie, op de zitting van 6 augustus 1887 van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Pasinomie, 187, blz. 395.

(116) «Seront punis comme complices d'une action qualifiée crime ou délit ceux qui, soit par des discours, cris ou menaces proférés dans les lieux ou réunions publics, soit par des écrits, des imprimés, vendus ou distribués, soit par des placards ou affiches exposés aux regards du public, auront directement provoqué l'auteur ou les auteurs à commettre ladite action, si la provocation a été suivie d'effet».

(117) Bouzat, blz. 485; Garçon, blz. 189-190.

(118) Rittler, blz. 292 met verwijzingen; Nowakowski, blz. 100 met verwijzingen.

(119) Antolisei, Parte Speciale, II, blz. 570.

(120) Noyon, blz. 331-333.

(121) Vgl. art. 2 Decreet 20 juli 1831.

(122) «Aufforderung zu strafbare Handlungen».

(123) «Wer auf die vorbezeichnete Weise (öffentlich vor einer Menschenmenge, oder durch Verbreitung oder öffentlichen Anschlag oder öffentliche Ausstellung von Schriften oder anderen Darstellungen zur Begehung einer strafbaren Handlung auffordert, ist gleich dem Anstifter zu bestrafen, wenn die Aufforderung die strafbare Handlung oder eine strafbare Versuch derselben zur Folge gehabt hat.».

(124) Mezger, blz. 265; Welzel, blz. 100 en 407.

(125) Nypels, blz. 135; Haus, nr. 551; Schiks, nr. 171; Prins, nr. 577; Thiry, nr. 248; Goedseels, nr. 560; Vliebergh, blz. 131; Nypels-Servais, blz. 300; Schuind, blz. 134; Marchal-Jaspar, blz. 87; Constant, blz. 311; Rubbrecht, blz. 175;

Pand. B., V° Complice, nr. 184; Rép. Prat., nr. 535; Trousse II, nr. 3930-3932.

(126) D'Haenens, nr. 267; Verbr., 6 okt. 1947, Pas., 1947, I, 403.

(127) Haus, Rapport, nr. 344; Nypels, blz. 135; Haus, nr. 552; Prins, nr. 577; Thiry, nr. 248; Goedseels, nr. 562; Nypels-Servais, blz. 301; Schuind, blz. 134; Marchal-Jaspar, blz. 89; Constant, blz. 312; Rubbrecht, blz. 175; Rép. Prat., nr. 535; D'Haenens, nr. 267; Br. Luik, 10 nov. 1948, Pas., 1949, II, 11.

(128) Br. Luik, 10 nov. 1948, Pas., 1949, II, 11.

(129) Verbr., 23 mei 1949, Pas., 1949, I, 388.

(130) Zie blz. 22-23 en ook Haus, Rapport, nr. 346, en D'Haenens, nr. 269-270.

(131) Zie b.v. Nypels, blz. 135; Prins, nr. 577; Goedseels, nr. 562; Nypels-Servais, blz. 301; Constant, blz. 312.

(132) Pand. B., V° Complice, nr. 165-170; D'Haenens, nr. 268.

(133) Zie kol. 1536.

(134) Verg. Pand. B., V° Complice, nr. 180-181.

(135) Contra maar alleenstaand: Rép. Prat., nr. 540.

(136) Zie kol. 1538, voetnota (2).

(137) «...ou donné des instructions pour la commettre».

(138) Bouzat, blz. 487; Garçon, blz. 168.

(139) Zie kol. 1536 en 1537.

(140) Zie kol. 1537.

(141) Arg., Noyon, blz. 347 en nota sub 3.

(142) Zie kol. 1533.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 18 mei 1961.

Eerste voorzitter: M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever: M. Moriamé.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten: Mrs. Simont en Van Leynseele.

Aanneming van bouwwerken. — Werking van de aanvaarding van de uitgevoerde werken ten aanzien van de aansprakelijkheid van de aannemer jegens de bouwheer, ook wat betreft de aan derden toebehorende eigendommen toegebrachte beschadigingen.

Zo in geval van een contract van aanneming tot het bouwen van een gebouw de aanvaarding van de werken door de besteller van het werk tot gevolg heeft de aannemer, onder voorbehoud van verborgen gebreken en van art. 1792 B.W., te ontheffen van iedere aansprakelijkheid jegens de besteller van het werk wat betreft de in bedoeld gebouw gemaakte bouwfouten — behoudens andersluidende stipulatie in het contract van aanneming — ontheft zij hem niet van zijn verantwoordelijkheden, zelfs jegens, de besteller van het werk, ten aanzien van de beschadigingen, die hij bij de uitvoering van de werken aan de aan derden toebehorende eigendommen heeft kunnen veroorzaken.

Stad Luik t./ Schlosser, Bailly en Zangerlé.

Gelet op het bestreden arrest op 23 december 1959 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

I. In zover de voorziening tegen Zangerlé gericht is:

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door het openbaar ministerie aangevoerd en waarvan het overeenkomstig artikel 17 ter van de wet van 25 februari 1925 kennis gegeven heeft (wet van 20 juni 1953, artikel 2):

Overwegende dat de voorziening geen enkel middel aanvoert tegen de bestreden beslissing, in zover zij over de ten verzoeken van Zangerlé ingestelde hoofdvordering uitspraak doet;

Dat zij dienvolgens jegens hem niet ontvankelijk is; II. In zover de voorziening tegen Schlosser en Bailly gericht is:

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1135, 1214, 1319, 1320, 1322, 1382, 1383, 1788, 1790, 1791 en 1792 van het burgerlijk wetboek,

doordat, om aanlegster haar vorderingen tot vrijwaring te ontzeggen en het middel te verwerpen dat door haar hieruit afgeleid is dat verweerders Schlosser en Bailly gehouden waren tot het herstellen van de aangevoerde beschadigingen krachtens artikel 1, c, van het algemeen lastenkohier van 18 mei 1933, waarnaar het bijzonder lastenkohier van de stad Luik betreffende de litigieuze aannemingen, verwijst, en dat de door aannemers, overeenkomstig gezegd algemeen lastenkohier, aangegane verbintenissen, de integriteit van de naburige eigendommen te waarborgen, een beding uitmaakt dat vreemd is aan de gevolgen van de oplevering van de werken tussen de besteller van het werk en de aannemers, het bestreden arrest verklaart, «dat de stad Luik, door, op 27 juni 1956, de definitieve aanvaarding van de door aannemer Bailly uitgevoerde werken en, op 12 augustus 1958, de definitieve oplevering van de door aannemer Schlosser uitgevoerde werken te doen, gezegde aannemers voorgoed ontheven heeft van hun contractuele verbintenissen jegens haar, daarin begrepen de in artikel 1 van het algemeen lastenkohier bepaalde verbintenis», alle nodige schikkingen te treffen om te vermijden de huidige toestand van om het even welke gebouwen, bouwwerken, beplantingen of inrichtingen, welke aan de zone der hoe dan ook te wijzigen werken palen»; dat het des te meer zo is daar, wanneer de stad Luik tot de definitieve aanvaardingen overgegaan is, zij reeds klachten uitgaande van beroepene Zangerlé ontvangen had (brief van 15 maart 1955) en zelfs, in het geval van Schlosser, zij reeds door gezegde Zangerlé gedagvaard was (het exploit van 10 april 1958); dat het dus met volledige kennis van zaken is dat de stad Luik de aannemers van de uit het contract van aanneming voortvloeiende verbintenissen ontheven heeft», dan wanneer artikel 27 van het algemeen lastenkohier van 18 mei 1933, dat de regeling van de contracten van aanneming en de aanvaarding van de werken beheerst, slechts betrekking heeft op de vaststelling van de be-

eindiging van de werken, na de bepaalde verificaties en proeven, dan wanneer de stipulaties van dat kohier vreemd zijn aan de schikkingen, welke de aannemer, zowel krachtens het artikel 1, c, van het algemeen lastenkohier als krachtens de artikelen 1382 en 1383 van het burgerlijk wetboek, treffen moet, om te vermijden de belendende eigendommen te beschadigen; waaruit volgt dat de feitenrechters de bewijskracht geschonden hebben van de vermeldingen van de artikelen 1, c, en 27 van het algemeen lastenkohier (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het burgerlijk wetboek) en de gevolgen miskend hebben die gezegd artikel 27 en de wet aan de aanvaarding van de werken verbindt (schending van de artikelen 1134, 1135, 1788, 1790, 1791 van het burgerlijk wetboek) en tevens de aard en de inhoud van de aquiliaanse verantwoordelijkheid welke op de aannemer, eventueel met de besteller van het werk, jegens de naburige eigenaars rust (schending van de artikelen 1214, 1382 en 1383 van het burgerlijk wetboek) :

Overwegende dat, om te beslissen dat verweerders Schlosser en Bailly, aannemers, ontheven zijn van de verbintenissen aanlegster te vrijwaren tegen de veroordelingen welke zij kan oplopen wegens beschadigingen door gezegde verweerders aan belendende gebouwen toegebracht, in de loop van de door hen uitgevoerde bouwwerken, het bestreden arrest steunt, enerzijds, hierop dat artikel 1 van het in de contracten van aanneming opgenomen algemeen lastenkohier bepaalt, dat de aannemers zullen moeten « alle noodzakelijke schikkingen treffen om te vermijden... de huidige toestand van de gebouwen... welke aan de zone van de werken palen te wijzigen » en, anderzijds, hierop dat, door de definitieve aanvaarding van de uitgevoerde werken, aanlegster de aannemers voorgoed van al hun contractuele verbintenissen ontheven heeft;

Overwegende dat, zo in geval van een contract van aanneming tot het bouwen van een gebouw, de aanvaarding van de werken door de besteller van het werk tot gevolg heeft de aannemer, onder voorbehoud van de verborgen gebreken en van artikel 172 van het Burgerlijk Wetboek, te ontheffen van iedere verantwoordelijkheid jegens de besteller van het werk wat betreft de in gezegd gebouw gemaakte bouwfouten, zij hem niet onthef van zijn verantwoordelijkheid, zelfs jegens de besteller van het werk, ten aanzien van de beschadigingen welke hij, in de uitvoering van de werken aan eigendommen die aan derden toebehoren heeft kunnen veroorzaken;

Dat het arrest geen enkele stipulatie van het contract van aanneming aanduidt die de verantwoordelijkheid van verweerders beperkt wat betreft de verhalen, welke, om reden van de door hen gepleegde fouten, tegen aanlegster door de naburige eigenaars kunnen uitgeoefend worden; dat de omstandigheid dat in artikel 1 van het algemeen lastenkohier herinnerd is aan de verbintenis de rechten van deze eigenaars niet te krenken, dit wil zeggen de artikelen 1382 en 1383 van het burgerlijk wetboek na te komen, niet als gevolg heeft de aard van deze wettelijke verbintenissen te wijzigen om slechts een conventioneel karakter eraan toe te kennen;

Dat het arrest dienvolgens de in het middel aangeuide artikelen 1382 en 1383 van het burgerlijk wetboek schendt;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening in zover zij tegen Zangerlé gericht is;

Verbreekt het bestreden arrest in zover het bij be-

vestiging van het beroepen vonnis aanlegster haar tegen verweerders Schlosser en Bailly ingestelde oproepingen tot vrijwaring ontzegt en haar veroordeelt tot de kosten van beroep welke op gezegde oproepingen tot vrijwaring zijn gevallen;

Beveelt dat melding van dit arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal gemaakt worden;

Veroordeelt aanlegster tot een vijfde en ieder van de verweerders Schlosser en Bailly tot twee vijfden van de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 25 oktober 1961.

Voorzitter : M. Vauthier.

Raadsheren : M.M. Declaire en Cayette.

Substituut-auditeur-generaal : M. Duchâtelet.

Advokaat : Mr. Wynants.

Wet op het rust- en overlevingspensioen. — Cumul van rustpensioen en overlevingspensioen.

Uit de parlementaire voorbereidingen van de W. 21 mei 1955 en de W. 12 juli 1957 betreffende het rust- en overlevingspensioen blijkt dat het recht op een rustpensioen, dat een weduwe wegens haar werkprestaties heeft verkregen, kan gecumuleerd worden met het recht op een overlevingspensioen.

De Belgische Staat (Minister van Sociale Voorzorg) t./ Backaert Julie.

Arrest nr. 881.

Gezien het op 18 februari 1961 ingediende verzoekschrift, waarbij de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Minister van Sociale Voorzorg, de nietigverklaring vordert van de beslissing van 21 december 1960 van de Hoge Commissie voor pensioenen, 3de kamer voor arbeiders, die met afwijzing van het beroep van de Staat de beslissing bevestigt, waarbij de Commissie van beroep van Brussel van 4 november 1958, de tegenpartij een rustpensioen overeenstemmend met een loopbaan van 23/31 toekent en dit doet zonder rekening te houden met een overlevingspensioen dat zij als weduwe van een brievenbesteller geniet;

Overwegende dat Julie Backaert, arbeidster, in 1957 de pensioenleeftijd heeft bereikt; dat zij op 22 oktober 1957 om een rustpensioen heeft verzocht; dat de Commissie van beroep van Brussel haar op 4 november 1958 een rustpensioen heeft verleend overeenstemmend met een onvolledige loopbaan van 23/31, bij toepassing van artikel 9, § 3, van de wet van 21 mei 1955;

Overwegende dat de Staat, uitgaande van het feit dat de tegenpartij, weduwe van een brievenbesteller, op grond daarvan een overlevingspensioen geniet, bij de Hoge Commissie voor pensioenen beroep tegen deze beslissing heeft ingesteld, onder aanvoering dat de Commissie van beroep artikel 10, § 2, van de wet van 21 mei 1955 had geschonden toen zij de in die bepaling bedoelde aftrek niet toepaste; dat de Hoge Commissie van beroep op 21 december 1960 de bestreden beslissing heeft bevestigd door te beslissen, dat « het overlijden van de man niets verandert aan de rechten welke zijn

weduwe persoonlijk wegens haar loopbaan als arbeidster heeft verkregen, en dat de wet van 21 mei 1955 generlei beperking stelt ten aanzien van de mogelijkheid om een rustpensioen voor arbeiders met een weduwnpensioen ten bezware van een andere pensioenregeling te cumuleren »;

Overwegende dat de Staat tegen de bestreden beslissing een middel, ontleend aan de schending van artikel 10, § 2, van de wet van 21 mei 1955, aanvoert, in zover de Commissie van beroep geweigerd heeft van de jaren op grond waarvan de tegenpartij een rustpensioen kan genieten, de jaren dienst van de overledene af te trekken, die als grondslag hebben gediend voor het vaststellen van het overlevingspensioen dat zij ten bezware van de openbare besturen geniet;

Overwegende dat de parlementaire voorbereiding én van de wet van 21 mei 1955 én van de wet van 12 juli 1957 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor bedienden, waarin een soortgelijke bepaling als in artikel 10, § 2, van de wet van 21 mei 1955 voorkomt, uitwijst dat deze bepalingen zo dienen te worden uitgelegd, dat zij generlei beperking stellen op het cumuleren van een rustpensioen en van een overlevingspensioen; dat het ingeroepen middel in rechte faalt,

Besluit :

Artikel 1.

Het beroep is verworpen.

NOOT : cfr. in dezelfde zin de arresten nrs. 8882 en 8887.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 22 februari 1962.

Voorzitter : M. Hodüm,

Raadsheren : M.M. Liard en Roevens.

Advokaat-generaal : M. Cerckel.

Advokaten : Mrs. Tytgat, Dauwe, G. Franck, J. Collard en E. Boonen.

Binnenvaart. — Samenstelling en leiding van een sleep berusten in principe bij de kapitein van de sleepboot.

In de binnenvaart berusten de samenstelling en de leiding van een sleep in principe bij de kapitein van de sleepboot, derhalve ook de verantwoordelijkheid voor de door zijn schuld aan derden berokkende schade. De gesleepte schepen gaan evenwel tegenover derden niet vrij uit, zo het bewijs geleverd wordt, hetzij van een eigen fout, hetzij van enige deelneming aan de fout (en) van de sleepboot.

P.V.B.A. Asterie, Hellebosch en N.V. Herbosch tt/
Cs. Wijkmans en Verschelden.

Gezien, in behoorlijke uitgifte overgelegd, het vonnis der Rechbank van Koophandel te Antwerpen dd. 24 november 1960, ten verzoeken van de consoorten Wijkmans betekend op 28 december 1960, waartegen op 30 december 1960 en 2 januari 1961 ten verzoeken van de P.V.B.A. Asterie op 12 en 14 januari 1961 ten

verzoeken van partij Hellebosch, op 20, 21 en 22 februari 1961 ten verzoeken van partij Van Strijdonck, en op 25 januari, 28 januari en 7 februari 1961 ten verzoeken van partij Herbosch, binnen de wettelijke termijn, een naar de vorm regelmatig beroep werd aangetekend ;

Gezien de beroepen, ingeschreven onder de nummers 41.673, 41.839, 42.013 en 42.181, verknocht zijn en in het belang van een goede rechtsbedeling dienen samengevoegd te worden;

Aangezien de oorspronkelijke eisen, respectievelijk ingeleid door de partijen Asterie, Hellebosch en Van Strijdonck, ertoe strekken consoorten Verschelden, Wijkmans en Herbosch te horen veroordelen om in solidum te betalen 77.508 frank, 89.892 frank en 40.618 frank met de vergoedende intresten sedert 16 augustus 1958, de gerechtelijke intresten en de kosten des gedings, eisen gesteund op de schade opgelopen door de schepen Asterie, Chilosa en Eben Haezer, bij de aanvaring op 16 augustus 1958 aan de kaai Inter-Escout waarvoor de schepen « Maria » en « Jofra » uit hoofd van zogenaamde foutieve manoeuvres, mede verantwoordelijk gesteld worden door oorspronkelijke eisers, consoorten Asterie, Hellebosch en Van Strijdonck;

Aangezien de eerste rechter, zich steunende op de getuigenissen opgenomen in het deskundig verslag en de hersamenstelling der feiten door de expert, een nauwkeurig relaas der feiten weergaf, en het Hof deze uiteenzetting bijtreedt;

Aangezien verder, in tegenstelling met de expert die de oorzaak van de door Asterie, Chilosa en Jofra geleden schade, toeschreef aan de sleep in haar geheel « met te vroegtijdig de bakboordwal aan te houden, terwijl voor een sterke vloedstroom de Schelde opgevaren werd, om de Rupelmonding tijdig te kunnen binnenvaren, » de eerste rechter de mening toegedaan was dat de foutieve manoeuvres enkel te wijten waren aan beide slepers « E.H.21 » en « E.H. 39 »;

Aangezien in de binnenvaart de leiding van de sleep in principe op de sleper berust en dus ook de verantwoordelijkheid voor de schade, ingevolge deze fout, aan derde(n) berokkend;

Aangezien nochtans ook de gesleepte boten tegenover derde(n) niet vrij uitgaan, zo het bewijs geleverd wordt hetzij van eigen fout, hetzij van enige deelneming aan de fout(en) van de sleper(s);

Aangezien ter zake door partijen Van Strijdonck, Asterie en Hellebosch aan de schippers van de gesleepte boten, de « Maria » en de « Jofra », verweten wordt niet enkel zich niet te hebben verzet tegen de koppeling hunner schepen ondanks de heersende zware vloedstroom, doch tevens dat gedurende gans de tijd dat de sleep te dicht onder de bakboordwal koers stuurde, de schippers van de gesleepte boten niet de minste opmerking zouden gemaakt hebben aan de sleepbootkapiteins en tevens verzuimd tijdig de roeren naar bakboord over te leggen om de achterschepen uit de rechteroever, het is te zeggen de bakboordwal, op te werken, waardoor het litigieuze ongeval had kunnen voorkomen worden ;

Aangezien deze verwijten terecht door de eerste rechter werden verworpen;

Aangezien inderdaad, de samenstelling van de sleep in de binnenvaart, alsmede de leiding ervan berust bij de kapitein(s) van de sleepboot(en) en men niet inziet waarom in huidig geval de schippers van de gesleepte boten aan de bekwaamheid van de sleepbootkapitein(s) moeten twijfelen, of op zulke grond de schippers zou-

den moeten verondersteld hebben dat, na de aaneenkoppeling der schepen, de sleepboten de sleep niet op voldoende afstand van de aan de rechter Scheldeoever gemeerde schepen zouden afhouden;

Aangezien de verdere bewering, als zouden de gesleepte boten ten anker moeten komen om een andere sleepboot te herstellen, niet opgaat, daar er zware vloedstroom liep en het gevaar niet denkbeeldig was op drift te geraken;

Aangezien de bemanning van de gesleepte boten, bij het bemerken van het gevaar van aanvaring, onmiddellijk het roer naar bakboord overlegden, de kapitein van de sleper « E.H. 39 » verwittigden dat hij moest losgooien en de kapitein van de sleper « E.H. 21 » dat hij meer naar middenvaarwater moest afrekken (zie deskundig verslag blz. 6, 9, 14, 16 en 19);

Aangezien men zich tevergeefs afvraagt wat zij meer hadden kunnen doen en het mitsdien duidelijk blijkt dat geen enkele fout lastens de schippers van de gesleepte boten kan weerhouden worden;

Aangezien partij Herbosch alle verantwoordelijkheid ter zake de aanvaring ontkent, ten laste van de kapitein van de « E.H. 39 » vermits de koerslijn uitsluitend bepaald werd door de sleepboot « E.H. 21 »;

Aangezien weliswaar de sleepboot « E.H. 39 » tot bijzondere taak had, bij het binnenvaren van de monding van de Rupel, de achterschepen van de « Jofra » en de « Maria » op te houden, nochtans het geheel der manœuvres, die de sleep te dicht onder de bakboordoevers brachten, werd uitgevoerd bij gemeen overleg tussen de kapitein van de « E.H. 21 » en deze van de « E.H. 39 »; dat derhalve de eerste rechter ook terecht besliste dat de beide sleepbootkapiteins zich moeten verantwoorden voor de opgelopen schade;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Rechtdoende op tegenspraak;

Alle verdere of strijdige besluiten verwerpend;

Voegt samen als verkocht de beroepen ingeschreven onder de nummers 41.673, 41.838, 42.015 en 42.181;

Ontvangt de beroepen, verklaart ze ongegrond;

Dienvolgens bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

Veroordeelt appellanten tot de kosten van het beroep.

NOOT: Verg. o.a. in de zelfde zin Hof Gent 10 april 1961, R. W. 1961/62, 272.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

Rechtskundig Weekblad

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 15 juni 1961.

Voorzitter: M. Bossaert.

Raadsheren: M.M. Santenaire en Beeckman.

Advokaat-generaal: J. M. Matthijs.

Advokaten: Mrs. A. Haus en J. M. Kluyskens (Gent).

Koop-verkoop. — Verbintenis van verkoper: verschaffing van volle eigendom van het goed voor zijn geheel tegen bepaalde prijs. — Verkoper onverdeelde eigenaar met een ander. — Openbaar verkoop op verzoek van onverdeelde eigenaars aan derden tegen hogere prijs. — Niet naleving door verkoper van zijn verbintenis tot eigendomsverschaffing. — Verbreking van eerste koop-verkoop met schadeloosstelling.

Is een loutere verbintenisscheppende overeenkomst, de koop-verkoop waarbij de ene partij zich ertoe heeft verbonden de volle eigendom van een bepaald onroerend eigendom, voor zijn geheel, tegen een bepaalde prijs aan de andere partij te verschaffen, zelfs indien het goed eventueel openbaar te koop zou dienen te worden gesteld.

Nu gebleken is dat, op het ogenblik van die overeenkomst, het onroerend goed in onverdeeldheid toebehorende voor 7/8 in volle eigendom en 1/8 in vruchtgebruik aan de verkoper, en voor 1/8 in naakte eigendom aan een ander persoon, en verder, na de overeenkomst, het goed, op gezamenlijk verzoek van de onverdeelde eigenaars, openbaar aan derden, en tegen een hogere prijs, verkocht werd, terwijl intussen de eerste koper, toen hij de onverdeeldheid vernam, zijn overeenkomst met verkoper, mits zelfde aanvankelijk bedongen koopprijs, had bekrachtigd, staat het vast dat verkoper, die nagelaten heeft de volle eigendom over het gehele goed voor zich zelf of voor rekening van de eerste koper aan te werven, zijn verbintenis tot eigendomsverschaffing niet naleeft, noch aanbiedt deze uit te voeren; de overeenkomst dient derhalve te zijnen nadele te worden verbroken met schadeloosstelling van koper.

Vermeulen t./ Pieters.

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten; Gezien de stukken, o.m. in eensluidende uitgifte overgelegd, het vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Veurne, eerste Kamer, wijzende in burgerlijke zaken, de dato 19 maart 1900 negen en vijftig;

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar de vorm en tijdig werd ingesteld;

Overwegende dat de partijen akkoord gaan dat in juni, juli of augustus 1956, tussen hen een overeenkomst in twee delen werd afgesloten als volgt:

eerste deel: « Entre les soussignés Monsieur Geor- » ges Pieters, demeurant à Gand, rue des deux Ponts, » 17, d'une part, et Monsieur Richard Vermeulen, ha- » bitant à Hooglede, d'autre part, il a été convenu » ce qui suit: Mr G. Pieters vend à Mr R. Vermeulen, » qui accepte, la maison située Avenue Léopold, n° 10, » pour la somme de 500.000 F (cinq cent mille francs). » Le loyer reste acquis à Mr Pieters jusqu'au 31 dé- » cembre »;

tweede deel: « Misschien zal M. Pieters het huis » moeten in openbare verkoping moeten laten komen, » maar deze verkoping blijft ongewijzigd »;

Overwegende dat het onroerend goed, (gelegen te

Middelkerke Sie B 180/L/8) in onverdeeldheid toebehoorde voor 7/8 in volle eigendom en 1/8 in vruchtgebruik aan de geïntimeerde, en voor 1/8 in naakte eigendom aan Martha Van Straeten, echtgenote Riet-saert;

dat op 31 oktober 1956 wijlen Meester Boudolf, advocaat te Oostende, als raadsman van de appellant naar de geïntimeerde schreef: « Naar het thans blijkt zijt » U slechts eigenaar voor 7/8 en wordt het goed openbaarder verkocht — Zo mijn cliënt het goed niet kan » kopen voor 500.000 F zal hij U aansprakelijk stellen » en schadevergoeding vragen, zijnde het verschil tussen 500.000 F en de werkelijke verkoopprijs aan derden — Wil er dus goed nota van nemen » ;

dat enkele dagen later (6-11-56) het onroerend goed — op het gezamenlijk verzoek van de onverdeelde eigenaars — mits het beding dat de koper de stofferende meubelen tegen de prijs van 100.000 F moest overnemen — openbaar werd te koop gesteld en aan derden verkocht voor 460.000 F (akte van 6 november 1956 van notaris Muylle te Middelkerke);

Overwegende dat appellant, voorhoudende zijn overeenkomst met de geïntimeerde te hebben bevestigd, aan de geïntimeerde verwijt de eigendom over het onroerend goed niet te verschaffen, en deswege vordert dat, mits schadevergoeding, die overeenkomst te nadele van de geïntimeerde zou worden verbroken en nietig verklaard;

dat tegen deze uiteindelijke vorm van de eis geen verzet vanwege de geïntimeerde opkomt;

dat uit appellant's beroepsgrievens blijkt dat hij, naast de verbreking, de vernietiging van de litigieuze overeenkomst vordert;

dat immers appellant's stelling gesteund is op de niet uitvoering van de overeenkomst door de geïntimeerde;

Overwegende dat het feit dat de appellant nagenoeg twee jaar heeft gewacht vooraleer te dagvaarden, geenszins de eis doet laattijdig voorkomen;

dat overigens de appellant reeds voor de openbare verkoping zijn belangen had toevertrouwd aan Meester Boudolf die bij voorbaat met een eventuele eis tot schadevergoeding had gedreigd;

Overwegende dat, naar de letter, het eerste deel van de overeenkomst een verkoop is van andermans zaak nu zij gaat tegen een prijs voor de volle eigendom van het gehele goed waar de geïntimeerde slechts onverdeelde eigenaar is en voor zijn onverdeeld aandeel geen prijs werd bedongen;

dat het tweede deel aantoonde ofwel dat de appellant bij het afsluiten van het eerste deel de onverdeeldheid kende, ofwel dat hij achteraf de onverdeeldheid heeft vernomen en deswege in het tweede deel het eerste heeft willen bekrachtigen;

dat immers de appellant aldaar aanstipt dat, spijs de mogelijkheid van een openbare verkoping, het eerste deel ongewijzigd blijft;

dat ook de niet betwiste brief van 31 oktober 1956 van Meester Boudolf, welke de appellant nu voor zich neemt, de litigieuze overeenkomst bekrachtigt;

dat bijgevolg de overeenkomst van meet af aan is geweest, of achteraf is geworden een loutere verbintenis-scheppende overeenkomst waarin de geïntimeerde zich ertoe heeft verbonden de volle eigendom van het gehele onroerend goed tegen de prijs van 500.000 F te verschaffen;

dat de geïntimeerde niet betwist van meet af aan geweten te hebben dat hij slechts onverdeelde mede-eigenaar was;

dat hij, in samenwerking met de mede-eigenares, het

goed openbaar aan derden heeft verkocht en nagelaten heeft de volle eigendom over het gehele goed voor zich zelf of voor rekening van de appellant aan te werven;

dat hij evenmin de toestemming van de vroegere mede-eigenares of van de opvolgende eigenaars in de eigendomsverdracht aan de appellant aanbrengt;

dat geïntimeerde bijgevolg zijn verbintenis tot eigendomsverschaffing niet naleeft noch aanbiedt ze uit te voeren; dat hij ook niet zinnens is ze na te leven gezien het goed met zijn toestemming aan een derde verkocht werd;

Overwegende dat tussen partijen noch overeengekomen was dat de appellant de stofferende meubelen tegen de prijs van honderd duizend frank zou overnemen, noch dat de geïntimeerde zich ertoe zou verbonden hebben hoe dan ook in geval van inkoop door de appellant, de stofferende meubelen voor zich te nemen;

dat de appellant bijgevolg niet gehouden was het onroerend goed ter gelegenheid van de openbare verkoping aan te werven vermits hij hierdoor koper van de meubelen zou worden en niets toeliet de overname of het behoud van de meubelen door de geïntimeerde te voorzien of voor zeker te beschouwen;

Overwegende dat, waar de geïntimeerde zijn verbintenis tot eigendomsverschaffing niet naleeft, de overeenkomst ab initio ten zijnen nadele dient verbroken en te niet gedaan;

Overwegende dat de appellant een schadevergoeding vordert van 150.000 F terwijl de geïntimeerde die schade betwist en voorhoudt dat die eis op niets is gesteund;

dat de prijs van 460.000 F van de openbare verkoping geen aanwijzing is vermits die prijs door de verplichte overname van de stofferende meubelen was bezwaard;

dat de appellant niet bewijst dat in de omgeving een ander huis werd verkocht voor 710.000 F en evenmin bewijst dat dit huis evenwaardig was met het litigieuze, noch wanneer, noch in welke omstandigheden, noch onder welke voorwaarden het is verkocht geworden;

dat, waar geen nauwe schattingsmiddelen worden verschaft en toch moet aanvaard worden dat de niet naleving van de overeenkomst met contractverbreking aan de appellant schade heeft berokkend, deze naar billijkheid dient geschat op tien duizend frank;

Overwegende dat het Hof geen acht neemt op appellant's nota waarvan niet blijkt dat zij aan de geïntimeerde werd betekend of medegedeeld;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935,

Ontvangt het beroep, verklaart het gegrond, doet de aangevochten beslissing te niet, en, opnieuw wijzende, ontvangt de eis, verklaart hem gegrond behalve wat aangaat het bedrag van de schadevergoeding;

Verbreekt en vernietigt « ab initio » de litigieuze en hierboven aangehaalde overeenkomst van juni, juli of augustus 1956, dit ten nadele van de geïntimeerde;

Veroordeelt de geïntimeerde om ten titel van schadevergoeding aan de appellant te betalen de som van 10.000 F met de gerechtelijke intresten;

En veroordeelt de geïntimeerde tot de kosten van beide aanleggen;

Beveelt de afscheiding der kosten op het beroep gevallen ten behoeve van Mter P. Cruyt, pleitbezorger die ter terechtzitting bevestigde de voorschotten te hebben gedaan.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 16 februari 1962.

Voorzitter : M. J. Wildiers.
 Advokaten : Mrs. Impens en Debergh.

Vordering ex artikel 340b B.W. — Bevoegdheid van de rechter van de woonplaats van het onecht kind bij toepassing van art. 42 van de wet op de bevoegdheid.

De bij art. 340 b B.W. aan het onecht kind toegekende aanspraak op een jaarlijks pensioen tegen hem, die gedurende het wettelijk tijdperk der bevruchting in gemeenschap met zijn moeder heeft geleefd, ontstaat ter woonplaats van het onecht kind, zodat de rechtsvordering bij toepassing van art. 42 van de wet op de bevoegdheid voor de rechter van zijn woonplaats mag gebracht worden.

C. t./ L.

Gezien de stukken van het geding en o.m. :

— het verzoekschrift aan de heer Voorzitter der rechtbank dd. 30 augustus 1960,

— het P.V. van de heer Voorzitter dezer rechtbank dd. 12 september 1960 vaststellend dat geen overeenkomst tussen partijen tot stand gekomen is,

— de dagvaarding betekend op 16 januari 1961 door exploit van deurwaarder M. Wagemans te Tongeren;

Gelet op artikelen 2, 34, 35, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Overwegende dat op grond van artikel 340 b B.W.B. aanlegster uit naam van haar minderjarige kinderen Myriam en Iris, voor hun onderhoud en opvoeding steungeld eist van verweerder, waarvan zij beweert dat hij met haar omgang gehad heeft in de wettelijke tijd der verwekking;

Overwegende dat verweerder de territoriale onbevoegdheid van deze rechtbank opwerpt;

Overwegende dat, in afwijking van de algemene regel van de territoriale bevoegdheid bepaald door de woonplaats van de gedaagde (art. 39 wet 1876), de roerende vorderingen kunnen gebracht ook voor de rechtbank van de plaats waar de verbintenis ontstaan is (art. 42 wet 1876); dat ter zake het recht op steungeld ontstaat ter woonst van de kinderen, nl. te Wijnegem; dat derhalve de rechtbank van Antwerpen bevoegd is om over deze roerende vordering te oordelen;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Gehoord de heer Ch. Lens, Eerste Substituut van de Prokureur des Konings in zijn eensluidend advies gegeven in de nederlandse taal ter openbare zitting van 2 februari 1962;

Rechtdoende op tegenspraak;

Na erover beraadslaagd te hebben;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;

Verklaart zich bevoegd om over de eis te oordelen;

Verleent akte aan verweerder dat hij zich het recht voorbehoudt alle middelen betreffende de grond van de zaak te doen gelden ten gepasten tijde, hetzij bij de voortzetting van het huidige geding, hetzij bij ieder nieuw in te leiden geding, zo voor dezelfde als voor een andere rechtbank;

Beveelt aan partijen te besluiten over de ontvanke-lijkheid en over de grond, en stelt te dien einde de zaak in voortzetting op donderdag 8 maart aanstaande;

Kosten voorbehouden.

Verklaart dat de lezing van dit vonnis in aanwezigheid van de pleitbezorgers der partijen, geldt als betekening.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

2e Kamer. — 5 mei 1961.

Voorzitter : M. Lefèvre.
 Rechters : M.M. De Vriendt en Dhaenens.
 Advokaten : Mrs. Bové en Martens.

Arbeidsongeval. — Gasintoxicatie tijdens aan een tankwagen verrichte laswerken. — Ongewone gebeurtenis, die niet behoort tot de normale omstandigheden, waarin een lasser zijn beroepsbedrijvigheid heeft uit te oefenen.

Een arbeidsongeval is een plotselinge ongewone gebeurtenis, die zich voordoet in de loop en wegens de uitvoering van het arbeidscontract en te wijten is aan de plotselinge werking van een van buiten inwerkende kracht.

Tijdens laswerken aan een tankwagen, die caustische soda had bevat, wordt een arbeider door gasintoxicatie ziek. Een lastoestel scheidt normaal geen giftige dampen af en de inhalatie van giftige dampen of gassen behoort zeker niet tot het normaal risico, waaraan het beroep van lasser blootgesteld is. Het gebeurde moet derhalve als een arbeidsongeval in de zin der wet worden beschouwd.

N.V. Belgische Maatschappij van algemene verzeker-ingen dotale fondsen en Overlevingen t./ De Witte.

Gezien de stukken, onder meer de uitgifte van een vonnis op 14 september 1960 door het Vredegerecht van het derde kanton Gent uitgesproken;

Overwegende dat het beroep regelmatig en tijdig werd ingesteld;

Overwegende dat, wijl hij in uitvoering van zijn arbeidscontract met de firma Beauval op 15 april 1959 laswerken verrichtte in een tankwagen die caustische soda had bevat, de geïntimeerde plots onwel werd en twaalf dagen volstreekte rust diende te nemen;

Overwegende dat het als uitgemaakt moet worden aangezien dat de gezegde werkongeschiktheid is toe te schrijven aan gasintoxicatie;

Dat de juiste oorzaak van deze intoxicatie evenwel niet met volstreekte zekerheid kan worden bepaald;

Overwegende dat zij hoogstwaarschijnlijk te wijten is aan het feit dat er zich nog natriumhydroxide in de kwestieuze tankwagen bevond, al is het nochtans niet helemaal uitgesloten dat zij werd veroorzaakt door de accumulatie der gassen (geaccumuleelus) in de gesloten ruimte van de bedoelde tank voortkomende van het lassen zelf;

Overwegende dat het blijkt dat de geïntimeerde rond 8 uur 45 met het uitvoeren van de laswerken was begonnen en dat hij rond 14 uur onwel werd;

Overwegende dat een arbeidsongeval een plotselinge ongewone gebeurtenis is die zich voordoet in de loop en wegens de uitvoering van het arbeidscontract en te wijten is aan de plotselinge werking van een van buiten inwerkende kracht (vaste rechtspraak van het

Hof van Cassatie, zie o.m. de arresten van 15 januari 1955, Pas. I-494 en 4 juni 1959, Pas. I-1959, 1012);

Overwegende dat een lastoestel op zichzelf normaal geen giftige dampen afscheidt, en de inhalatie van giftige dampen of gassen zeker niet tot het normaal risico behoort waaraan het beroep van lasser is blootgesteld;

Overwegende dat de kwetsieuzen gebeurtenis derhalve als ongewoon is te beschouwen, daar zij niet behoort tot de normale omstandigheden waarin de geïntimeerde zijn beroepsbedrijvigheid heeft uit te oefenen (zie in die zin: De Leye O., De vergoedingen van arbeidsongevallen, 1960, nr. 36, blz. 23 en 24);

Overwegende dat de meervermelde lichamelijke stoornis waaruit de aangehaalde werkongeschiktheid is ontstaan niet veroorzaakt werd door een langzame en geleidelijke intoxicatie, te wijten aan de dagelijkse inhalatie van giftige dampen of gassen, maar door de plotse schadelijke inwerking van giftige gassen waaraan de getroffene toevallig gedurende enkele uren werd blootgesteld en waarvan hij, in de gegeven omstandigheden niet eens de aanwezigheid kon vermoeden voor hij onwel werd (zie nopens de intoxicatie: Delarivière et Namèche, La réparation des dommages résultant des accidents du travail, tweede uitgave, 1947, nr. 38, blz. 66; en het Complément de jurisprudence et de législation 1961, nrs. 34 en 37);

Overwegende dat, nu die plotselinge en ongewone gebeurtenis zich heeft voorgedaan in de loop en wegens de uitvoering van het arbeidscontract en te wijten is aan de plotselinge inwerking van een van buiten inwerkende kracht, namelijk van de giftige gassen, al de wezenlijke bestanddelen van het juridisch begrip arbeidsongeval ter zake aanwezig zijn;

Op die gronden,

De Rechtbank, gelet op de artikelen 2, 24, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken, alle andere en strijdige besluiten van de hand wijzend als niet gegrond;

Ontvangt het beroep;

Verklaart het niet gegrond;

Bevestigt het aangevochten vonnis in al zijn beschikkingen;

Veroordeelt de appellante in de kosten van deze instantie.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

Kortgeding. — 23 november 1961.

Voorzitter: M. Kesteloot.

Advokaten: Mrs. D'Hont en Weyts.

Bezoekrecht van grootouders. — Vereisten voor het verzet van de ouders daartegen. — Geschillen hierover vallen alleen bij dringende noodzakelijkheid onder de bevoegdheid van de rechter in kortgeding.

De grootouders kunnen krachtens het natuurrecht aanspraak maken op een bezoekrecht, waartegen de ouders zich kunnen verzetten, indien daardoor hun gezag en het belang van de kinderen in het gedrang zouden komen. Bij geschil hierover is de rechtbank van eerste aanleg bevoegd. De rechter in kortgeding kan slechts optreden bij dringende noodzakelijkheid,

wanneer bij uitstel onmiddellijk dreigend gevaar aanwezig zou zijn.

Van Hamme - Van Thournout t./ Van Hamme-Rolly.

Gelet op art. 2 en volgende van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Overwegende dat de vordering strekt tot toekenning en regeling van het bezoekrecht van eisers over hun kleinkinderen. Roland, Philippe, Johan en Ghislain Vanhamme, kinderen van verweerster, weduwe van hun op 7 mei 1960 overleden zoon, Marcel Vanhamme;

Overwegende dat de grootouders aanspraak kunnen maken op bezoekrecht krachtens het natuurrecht; dat het verzet vanwege de ouders tegen het bezoekrecht van de grootouders enkel gerechtvaardigd is, in zover bewezen wordt dat dit bezoek schade toebrengt aan het gezag van de ouders of het welbegrepen belang van de kinderen (A.P.R., bezoekrecht, W. De Groote, Nrs 41 en volg.);

Overwegende dat, bij betwisting daarover, de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is;

dat de rechter in kortgeding alleen bevoegd is bij dringende noodzakelijkheid; enkel wanneer er risico bestaat van een onmiddellijk dreigend gevaar bij verwijl (op. cit. Nr 91);

Overwegende dat er in het onderhavige geval geen dringende noodzakelijkheid is noch in hoofde van de kleinkinderen, noch zelfs in hoofde van hun grootouders, eisers ter zaak;

Om deze redenen,

Wijzend op tegenspraak;

Verklaren Ons niet bevoegd;

Verwijzen eisers tot de kosten van het geding.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST-NIKLAAS

1e Kamer. — 4 april 1960.

Voorzitter: M. Dirix.

Referendaris: M. Cloquet.

Advokaten: Mrs. Van Hulse en Heynderickx.

Ongeoorloofde mededinging. — Uitgave van een publiciteitsblad, waarin het « Reclaamblad » voorkomt.

Het gebruik van het woord « reclaamblad » kan niet verboden worden. De eerste gebruiker zou echter wel kunnen verlangen, dat zijn latere mededingers o.a. op grafisch gebied elke verwarring vermijden.

N.V. Electra t./ Van Hoyer

Overwegende dat eiseres sedert meer dan 30 jaar, luidens de dagvaarding, een publiciteitsweekblad uitgeeft met titel: « Reclaamblad van St Niklaas en omliggende »;

Overwegende dat verweerder thans te Stekene een publiciteits- en nieuwsblad uitgeeft met naam: « Nieuws- en Reklameblad »;

Overwegende dat de vordering ertoe strekt te horen zeggen voor recht dat verweerder niet langer een publiciteitsweekblad mag uitgeven onder de naam waarin het woord « Reclaamblad » of « Reklameblad » zou voorkomen;

Overwegende dat de eis niet gegrond voorkomt; dat het woord « Reklameblad » inderdaad een van de

onvermijdelijke benamingen is welke eenieder genoopt is te gebruiken om een verschijning aan te duiden waarin aan publiciteit wordt gedaan;

dat het gebruik van het woord derhalve niet kan verboden worden;

Overwegende dat waar twee personen dezelfde niet originele benaming voor hun handelsdoeleinden gebruiken, de eerste gebruiker wel gerechtigd is te verlangen dat zijn toekomstige mededingers o.a. op grafisch gebied elke verwarring zouden vermijden met het grafisch origineel voorkomen dat hij zelf aan het woord zou gegeven hebben of met de originele benamingen die hij aan de « generieke » benaming zou toegevoegd hebben;

doch dat de vordering dit aspect van de zaken niet beoogt;

Om deze redenen,

Verklaren de vordering ontvankelijk doch niet grond, dienvolgens wijst ze van de hand;

Verwijst eiseres in de kosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

8 februari 1962

Voorzitter : M. Van Lerberghe
Referendaris : M. Vandekerckhove
Advokaten : Mrs. Gevaert en Halsberge

Niet-mededingingsverplichting aangegaan bij de verkoop van een handelszaak en verhuring van een handelshuis op verbeurte van een vooraf bepaalde schadevergoeding. — Wanprestatie na gedeeltelijke uitvoering. — Toepassing door de rechter van art. 1231 B.W. — Geen ingebrekestelling vereist voor de niet-nakoming van een verbintenis om iets te doen.

De exploitatie van een friture en een snack- en expressbar ongeveer naast de deur van zijn overgedragen vleeshouwerij en spekslagerij door de overlater tijdens de duur van de handelshuurovereenkomst, waarbij hij zich een zelfde of gelijkaardige bedrijvigheid ontzegt heeft binnen een straal van 12 Km op straf van 500.000 F schadevergoeding, is een wanprestatie uit overeenkomst.

Het strafbeding bij deze contractuele niet-mededingingsverplichting, die door de schuldenaar aldus geschonden werd, moet door de Rechtbank worden toegepast. Indien de verbintenis om iets niet te doen gedeeltelijk — hier in de tijd — werd uitgevoerd, kan de Rechtbank de straf evenwel wijzigen (Art. 1231 B.W.).

Een ingebrekestelling van de schuldenaar, die normaal door art. 1230 B.W. vereist is, kan bij de niet nakoming van een verbintenis om iets niet te doen achterwege gelaten worden.

Sobry t/ Hollebeke.

Toepassende art. 2, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Gezien de daging van 22 februari 1961, waarbij eiser jegens verweerder de toepassing vraagt van een strafbeding wegens overtreding van een niet-mededingingsverplichting en dienvolgens de betaling vordert van 500.000 F schadevergoeding met de rechterlijke rente en de kosten van het geding, alsmede ophouding van de inbreuk;

Gehoord de beide partijen in hun middelen en besluiten, uiteengezet in het Nederlands;

Overwegende dat eiser op 10 april 1952 het slagersmaterieel en de klandizie van verweerder overnam voor 300.000 F en een negenjarige huur sloot omtrent verweerdslagers vleeshouwerij en spekslagerij gelegen aan de Rijselstraat 265, te Menen, tegen 100.000 F per jaar; dat de huur begon op 1 juni 1952 en een einde nam op 31 mei 1961, na de opzegging van 18 maanden door verweerder aan eiser gegeven ten einde zelf-exploitatie opnieuw;

Overwegende dat in de overeenkomst volgende bedingen voorkomen :

« art. 2 : De verhuurders ontzeggen zich uitdrukkelijk het recht om eenzelfde of gelijkaardige bedrijvigheid te vestigen of te bevorderen als de verhuurde onderneming, of enig belang te hebben als stille of werkend vennoot in een gelijkaardige zaak, gevestigd of te vestigen, op het grondgebied der stad Menen of binnen een straal van twaalf kilometer van den verhuurden eigendom, zulks gedurende de ganse duur van de tegenwoordige pachtovereenkomst, op straf van vijfhonderdduizend franken schadeloosstelling te betalen aan den huurder, onverminderd het recht van de huurder elke overtrekking van dat verbod te doen ophouden...

art. 3: ...Bijzondere bepaling :

Er wordt hiermede overeengekomen dat de pachtprijs van honderdduizend franken in den loop der pachtperiode van negen jaar kan herzien worden volgens onderstaande aanwijzingen.

De pacht wordt op honderdduizend frank gesteld door partijen, rekening houdend met de tegenwoordige door hem gekende wekelijkse afzet van de producten der beenhouwerij-spekslagerij, charcuterie en bijkomstigheden aan de verbruikers-grensarbeiders der autobus-transporten. De eigenaars wetende dat de bedrijvigheid in hunne inrichting in hoofdzaak afhangt van deze afzet zijn akkoord de pachtprijs van honderdduizend franken te verminderen, in geval van vermindering van deze verbruikerstransporten of vermindering van afzetmogelijkheid.

De vermindering van verbruikerstransporten zal echter minstens 30 % moeten bedragen van de huidige intensiteit, en dit over een periode van minstens drie maanden, om een aanvraag tot pachtvermindering te wetten. In geen geval zal de pachtvermindering méér dan 40.000 F (veertig duizend) kunnen bedragen per jaar of 10.000 F (tienduizend) per trimester »;

Overwegende dat vaststaat en niet wordt ontkend dat verweerder sinds begin september 1959, op 2 huizen van eisers slagerij na een snack- of expressbar opende waar hij ononderbroken o.m. verkocht : brood met hesp, filet américain, varkensrib en -côtelet, rumsteack en beefsteack, met-vlees-belegde broodjes, hespenslade, kleine worstjes;

dat verweerder zijn exploitatie van de expressbar, restaurant en friture binnen het gewaakte straal als geoorloofd aanziet en niet in strijd met voormeld art. 2 der overeenkomst, verder betogend dat eiser uit wrok op reedt en dat verweerder, die thans zelf opnieuw de vleeshouwerij sinds 1 juni 1961 uitbaat, geen verbod aan zijn huurder van de expressbar tot verkoop van voormelde waren heeft gedaan;

dat verweerder door wedereis (hij is ingeschreven in het handelsregister te Kortrijk onder nr. 66.963) 30 000 F schadevergoeding vordert uit hoofde van roekeloos en tergend geding;

Overwegende dat de wettelijk gesloten overeenkomsten als wet gelden voor wie ze hebben aangegaan (art. 1134 B.W.), hetgeen niet enkel betekent dat de contractant zijn woord moet gestand doen en goed- of kwaadschiks de nakoming van zijn verbintenissen moet ondergaan maar veel meer dat de vrije en gelijke partners, d.e. zelf de inhoud, betekenis, omvang en risico's hebben bepaald en aanvaard, voortaan aan deze factoren gebonden zijn als aan een wet door de overheid uitgevaardigd (De Page, T. II, nr. 466) zodat de billijkheid geen wijziging aan de inhoud mag aanbrengen en de rechter de strengheid van de bedingen niet mag verzachten (eodem loco, nr. 467 1°);

Overwegende dat de uitvoering van de overeenkomst « te goedertrouw » medebrengt dat de overlater (hier verweerder) zich strikt van elke mededinging bij de verkoop van vleeswaren binnen de ruimte en de tijd, door de overeenkomst gesteld, moet onthouden ten einde de overnemer de volle vrucht te laten van zijn handelszaak (eodem loco nr. 469, twee laatste leden);

Overwegende dat de inhoud van de overeenkomst derhalve geldt met de kracht die een wettekst zou hebben;

Overwegende dat de inhoud van de niet-mededings-clausule duidelijk is; dat beenhouwerij (vleeshouwerij-slagerij) betekent dat winkelbedrijf waar vlees van allerhande geslachte dieren wordt verkocht, spekslagerij betekent een winkel voor vleeswaren, in hoofdzaak varkensvlees;

dat degene, die heden een friture en een snack- of expressbar openhoudt, o.m. een winkel van bepaalde vleeswaren exploiteert en ten minste een gelijkaardige bedrijvigheid als het verhuurde bedrijf vestigt of bevordert, in elk geval gedeeltelijk;

dat verweerder, d.e. zijn verbintenissen van non-concurrentie moet nakomen, duidelijk deze verbintenissen overtreedt en de overnemer van zijn slagerij benadeelt door voor een deel, naast de deur, identieke waren te verkopen;

dat de charcuterie voor een slager een groot deel van zijn inkomen uitmaakt en verweerder dit hier, in strijd met zijn duidelijke verplichting, komt aantasten;

dat het hier door verweerder overgelaten bedrijf, gevestigd in de straat van het tolkantoor (voor goederen en personen) Menen-Halluin grotendeels rekt op de klandizie van autochauffeurs, grensarbeiders en personen die tijdelijk door de grens worden opgehouden zodat de charcuterie of spekslagerij het belangrijkste onderdeel van het bedrijf is;

dat verweerder precies dit onderdeel ernstig en grondig aantast wegens en wilens;

dat verweerder voor zich de uitvoering te goeder trouw inroept waar hijzelf klaarblijkelijk te kwader trouw is;

Overwegende dat de strengheid van het strafbepaling niets aflost aan de elementaire duidelijkheid van verweerdere wanprestatie;

dat verweerder ze wellicht niet zou ontkennen, moest het strafbepaling van 10.000 F spreken, maar dat de hoogte van het beding niets aan de waarheid wijzigt;

Overwegende dat eiser, die verweerder wederrechtelijk zag optreden sinds september 1959, tot 22 febr. 1961 heeft gewacht op te dagen, waaruit men geneigd is te besluiten tot stille verzaking aan rechten; dat dit terzake niet opgaat omdat:

1) verzaking aan rechten niet wordt vermoed en duidelijk moet vaststaan (wat ter zake niet het geval is),

2) eiser redenen kon hebben om te wachten en zijn onderhandelingspositie op het einde van de handels-huur te verstevigen,

3) de verjaringstermijn veel verder ligt,

4) verweerder van zijn verkoop geprofiteerd heeft zodat de straf nog zinrijker wordt;

Overwegende dat volgens art. 1145 B.W. geen voorafgaande ingebrekestelling (normaal door art. 1230 B.W. vereist) nodig is; dat de daging overigens een ingebrekestelling uitmaakt;

Overwegende dat het strafbepaling hier tot doel heeft de uitvoering van verweerdere verbintenis om iets te doen te waarborgen en, bij wanprestatie, elke discussie over het schadebedrag uit te sluiten door als forfaitaire schadevergoeding een hoge som te bedingen;

Overwegende dat de hoogte en zwaarte van het strafbepaling door partijen bedoeld is als een drukkmiddel opdat verweerder in geen geval, binnen een straal van 12 km., een gelijkaardige exploitatie zou beginnen;

Overwegende dat verweerdere houding: 2 huizen naast de overgelaten spekslagerij een eigen bedrijf beginnen berekend op zijn vroegere klandizie aldus het belangrijkste onderdeel van eisers bedrijf weze de spekslagerij van in de zomer 1959 tot 1 juni 1961 gedurende 2 jaar aantasten, bijzonder verwerpelijk is en schadeberokkenend;

Overwegende dat verweerder de verbintenis gedurende 7 jaar is nagekomen en eiser lang met zijn vordering heeft gewacht zodat de Rechtbank bij toepassing van art. 1231 B.W. het bedrag matigt en als een billijke en rechmatige vergoeding voor de niettemin zware fout van verweerder aan eiser 200.000 F toekent;

Overwegende dat de inbreuk op een verbintenis om iets niet te doen volgens een bepaalde rechtspraak (Hof Gent, 22 april 1911, Pas. II, 168), uit haar aard elke gedeeltelijke uitvoering uitsluit;

dat echter andere rechtspraak deze idee niet huldigt (H.R. der Nederl. 2 februari 1922, M.J. 379, W. 10892, H. nr. 67);

Overwegende dat de eis tot ophouding sinds juni 1961 geen voorwerp meer heeft;

Overwegende dat de wedereis gezien de voormelde motieven klaarblijkelijk ongegrond is;

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle andere besluiten afwijzend, Veroordeelt verweerder om aan eiser te betalen de som van 200.000 F met de rechterlijke rente;

Verwijst verweerder tot de kosten van het geding tot heden begroot op de som van 1080 F, alsmede tot de registratierechten en alle de gebeurlijke uitvoeringskosten;

Ontzegt de wedereis aan verweerder;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-teenstaande alle voorziening en zonder borgstelling.

ARBEIDSGERECHT TE LEUVEN

Kamer voor Bedienden.

17 april 1959

Voorzitter : M. Mathys.

Leden : M.M. Du Jardin J. en Van Laer J.

Rechtskundige bijzitter : M. F. Pels.

Advokaat : Mr. De Vis.

1. Publieke en administratieve zaken, Openbare instelling en instelling van openbaar nut. — Onderscheid.
2. N.M.B.S. — Juridische raad. — Openbare instelling.

3. Sociale zaken. — Werkrechersraad. — Onbevoegdheid om te beslissen nopens betwistingen tussen de N.M.B.S. en haar personeel.

1. *Tussen de « openbare instelling » en de « instelling van openbaar nut » bestaat er grondig onderscheid dat voortvloeit uit het feit dat de « openbare instelling » opgericht werd door een wet, dat zij door deze wet met een bestuursorgaan begiftigd is, en dat, alhoewel zij van een organische en technische onafhankelijkheid geniet, zij aan de voogdij en het toezicht van de Staat onderworpen blijft, terwijl de « instelling van openbaar nut » door privaaf initiatief ontstaat en door regels van privaaf recht beheerd werd.*

2. *De N.M.B.S. is een openbare instelling.*

3. *Vermits N.M.B.S. een openbare instelling is, verklaart het Arbeidsgerecht zich onbevoegd.*

Maja L. t/ N.M.B.S.

Aangezien de eis strekt tot het maximum loonbedrag van aanlegger te horen brengen op vier en zestig duizend driehonderd vier en zestig frank in stede van twee en zestig duizend vierhonderd zes en dertig frank.

Aangezien verweerster « in limine litis » de onbevoegdheid « ratione personae » van het Arbeidsgerecht opwerpt om reden zij een « openbare instelling » zou zijn (art. 5 organieke wet van het Arbeidsgerecht van 9 juli 1926) ;

Dat zij zich daaromtrent naar een arrest van de Raad van Staat verwijst (6e Kamer - 3 februari 1955 Pas. 1956 - IV-bl. 50) en naar een op 27 november 1957 gevelde arrest van het Hof van Verbreking, beslissend alle Kamers verenigd, waaruit blijkt dat de N.M.B.S. als een « openbare instelling » moet aangezien worden ;

Aangezien aanlegger van zijn kant, ondanks deze recente rechtspraak, volhoudt te verklaren dat het Arbeidsgerecht bevoegd is en zich daaromtrent naar een tegenovergesteld luidende rechtspraak verwijst, namelijk naar een arrest van cassatie van 8 februari 1952 (Pas. 1952-I-bl. 322) voorafgegaan van een zeer ingestudeerd advies van de heer Léon Cornil, thans ere-Prokureur Generaal, waaruit blijkt dat de N.M.B.S. als een « instelling van openbaar nut » zou moeten aangezien worden.

Aangezien het blijkt uit de confrontatie van deze tegenstrijdige rechtspraken, uit verschillende andere rechterlijke beslissingen en uit verscheidene doctrinale studiën die de aandacht van de Raad weerhouden hebben, dat alhoewel de « openbare instelling » eveneens als de « instelling van openbaar nut » beide opgericht zijn met een doel van openbaar belang, beide van een afzonderlijke rechtspersoonlijkheid genieten en eigenmachtig kunnen beslissen, er nochtans tussen hen grondig onderscheid bestaat ;

Dat deze, in het bijzonder voorkomt in het feit dat de « openbare instelling » opgericht werd door een wet, dat zij door deze wet met een bestuursorgaan begiftigd is en dat, alhoewel zij van een organische en technische onafhankelijkheid geniet, zij aan de voogdij en het toezicht van de Staat onderworpen blijft, terwijl de « instelling van openbaar nut » door « privaaf initiatief » ontstaat en door regels van « privaaf recht » beheerd wordt (Répertoire Pratique de Droit Belge, T. IV bl. 782) ;

Aangezien het te dien opzichte blijkt uit de tekst zelf van de wet van 23 juli 1926 en van het organiek

Koninklijk Besluit van 7 augustus 1926, die de N.M.B.S. oprichtten, dat deze Maatschappij door de Belgische Staat ingesteld werd ;

Dat haar statuten, het is te zeggen de regels die haar organisatie en haar werking beheren, alleenlijk vastgelegd en eventueel gewijzigd kunnen worden door de Staat (art. 1 al. 2 wet 23.7.1926) ;

Dat de artikels 9, 12, 16, 18 en 19 van dezelfde wet aanwijzen dat de Staat op de N.M.B.S. rechten, machten en toezichten uitoefent die alleenlijk op een « openbare instelling » mogen toegepast worden ;

Dat het daarenboven blijkt dat de N.M.B.S. gelijk gesteld is met de Staat, wat betreft de toepassing der wetten op taksen en belastingen (art. 14 wet 23.7.1926) ;

Dat deze voordelen eigen zijn aan openbare instellingen (cfr Yves Delacroix-Taxes Communales Edit. Larcier 1941 - bl. 14 nr 7 en bl. 108, nr 112) en dat, in deze toestand, een reden te meer te vinden is om aan de N.M.B.S. het statuut van « openbare instelling » te erkennen.

Om deze redenen :

en gelet op artikels 2, 34, 37, 41 en 64 van de wet van 15 juni 1935 ;

Het Arbeidsgerecht van Leuven, Kamer voor Werklieden, na beraadslaging volgens de wet, en alle verdere besluiten verwerpende als zijnde ongegrond ;

Beslist dat de N.M.B.S. een « openbare instelling » is ;
Verklaart zich onbevoegd, verzendt de partijen om zich te voorzien vóór de bevoegde rechter en verwijst aanlegger in al de kosten van het geding.

Bericht.

De omvang van het hoofdartikel, gepubliceerd in tegenwoordig nummer, verplicht ons verschillende rubrieken, o.a. Boekbespreking en Balieleven, naar volgend nummer te verschuiven.

MEDEDELINGEN

Verslag van de vergadering der Conferentie van de Notarissen van het Arrondissement Antwerpen gehouden op 2 februari 1962.

De vergadering werd gehouden in Zaal 4 van het Notarishuis.

In zijn openingswoord brengt de Voorzitter, Meester André De Boungne een welkomgroet aan de heer Willem Janssens, Voorzitter der Federatie en aan Meester Istas, Voorzitter der Tuchtkamer alsook aan Meester Leclef, Ere-Voorzitter der Federatie.

Hij verwelkomt ook Meester J. Marck, Voorzitter der Vlaamse Conferentie der Balie, en Meester Kreglinger-Van Santen, Voorzitster van de « Conférence du Jeune Barreau ».

Hij heet ook de Licenciaten in het Notariaat welkom en wenst dat zij binnen afzienbare tijd een definitieve bestemming zouden mogen vinden en intussen tot meer samenhangigheid en groepering zouden komen, waardoor de betrekkingen met het Notariaat gediend zouden zijn.

Hij begroet ook de heer Maes, griffier van de Tucht-kamer.

Daarna richt hij zich tot de vergadering om Professor Dekkers voor te stellen.

Deze is vooral bekend als medewerker van Mijnheer De Page en door de uitgave van een standaardwerk over het Burgerlijk Recht.

Professor Dekkers is lid van de Vlaamse Akademie, bovendien is hij een bereisd man, een verdienstelijk

actief muziek liefhebber, een bekwaam cellist en een sportman.

De Voorzitter meent dat het notariaat niet genoeg wordt aangesproken om ten dienste te staan van de wetgeving en dat het meer actief zou moeten geconsultereerd worden op de gebieden waarmede het meer dan wie ook vertrouwd is.

Een dezer gebieden wordt door de Professor betreden waar deze handelt over « Een nieuw voorstel tot hervorming van ons huwelijksgoederenrecht ».

Sedert tien jaar is er sprake van deze hervorming. Tegen het bestaande systeem worden voornamelijk twee verwijten aangevoerd : 1° dat het te ingewikkeld is en 2° dat het onrechtvaardig is.

Er zijn reeds verschillende voorstellen tot wijziging geweest en meer bepaald :

1° het ontwerp Ciselet

2° het ontwerp Hayoit de Termicourt

3° het ontwerp Merchiers.

Het huidig systeem is te ingewikkeld : omdat er verschillende vermogens zijn, omdat er een te groot onderscheid getrokken wordt tussen roerende en onroerende goederen en omdat er schulden van verschillende waarde dus op verschillende wijzen in aanmerking moeten genomen worden.

Wat in de plaats stellen ? - Hoe vereenvoudigen ?

De vrijheid van huwelijksvoorwaarden moet gehandhaafd blijven. De statistieken wijzen uit dat op ongeveer 60.000 huwelijken die jaarlijks worden gesloten, er nagenoeg $\frac{1}{4}$ met en $\frac{3}{4}$ zonder huwelijkskontraat worden aangegaan.

Om aan de grote onwetendheid op dit gebied te verhelpen, zou aan de a.s. echtgenoten de verplichting kunnen opgelegd worden om zich voor hun huwelijk tot een notaris te wenden en om op de burgerlijke stand door voorlegging van een getuigschrift te bewijzen dat zij deze verplichting hebben nagekomen.

Volgens Professor Dekkers is het eenvoudigste regime de algemene gemeenschap van goederen. Hij zal dat stelsel dan ook als uitgangspunt nemen.

Zekere goederen moeten echter kunnen uitgezonderd worden. De zogenaamde « familiegoederen » b.v. moeten uit de gemeenschap gesloten blijven.

Evenzo voor de schulden moet er een zeker onderscheid kunnen gemaakt worden.

Het uitgangspunt zou dus zijn : een algemene gemeenschap als basis dienende; met enkele correctieven die de algemeenschap zouden milderen.

Het huidig systeem is ten tweede onrechtvaardig.

Hoe deze onrechtvaardigheid opvangen

Het uitgangspunt hiervoor zou zijn dat man en vrouw ieder afzonderlijk het recht zouden hebben te beheren.

Om de concrete betwistingen op te lossen, moeten uitzonderingen gemaakt worden en dient een lijst opgesteld van bewerkingen waarvoor de samenwerking van beiden nodig is. Hiertoe kon op twee manieren te werk worden gegaan :

1° ofwel door algemene principes vast te leggen waaruit de oplossing kan afgeleid worden,

2° ofwel door alle gevallen op te sommen en de concrete oplossing voor te schrijven.

Professor Dekkers zegt dat deze kwestie onlangs nog gediscussieerd is geworden op een vergadering van de Nationale Raad van de gediplomeerde vrouwen, en dat de vergadering in 't algemeen sceptisch stond tegenover zijn voorstel.

Er werd onder andere aangeroerd dat dergelijke oplossing dienstig zou zijn voor goede huwelijken maar niet voor slechte, en dat men voornamelijk voor deze laatste een oplossing moet betrachten.

Met welke middelen ?

1° De mogelijkheid om de daden gesteld in strijd met de wettelijke voorschriften te laten vernietigen. Dit nochtans onder behoud der eventuele rechten van derden te goeder trouw, zodat voor dit geval er slechts aanleiding zou bestaan tot vergoeding van de geleden schade.

2° Tussenkomsst van de rechter (cfr. art. 214 B.W.). Is dergelijke tussenkomsst wel gewenst ? Komt ze vaak voor ? Het antwoord op deze vragen biedt geen bezwaren. Uit een onderzoek ingesteld in verschillende arrondissementen is het inderdaad gebleken dat de tussenkomsst van de rechter op grond van artikel 214 van het B.W. niet zo vaak ingeroepen wordt. Bij voorbeeld : In het arrondissement Gent met nagenoeg 350.000 inwoners, ongeveer 50 per jaar, en in het meer landelijke arrondissement Oudenaarde, met ongeveer 250.000 inwoners, slechts één aanvraag per jaar.

Het principe van de onveranderlijkheid der huwelijksvoorwaarden werd door de opstellers van het B.W. ingevoerd omdat destijds het huwelijkscontract, voornamelijk de belangen van de familie waartoe elk der aanstaande echtgenoten behoorden, moest vrijwaren, en het familiaal bezit zoveel mogelijk behouden.

Daartoe moest het contract voor het huwelijk opgesteld worden en onveranderlijk zijn.

Deze redenen bestaan niet meer. Een eigenlijk familiaal bezit behoort tot de zeldzaamheden en bij het aangaan van een huwelijk wordt alleen nog acht geslagen op de persoon van de aanstaande echtgenoten.

Vandaar dat de regel van onveranderlijkheid der huwelijksvoorwaarden mag vervallen.

Professor Dekkers eindigt met te zeggen dat wij moeten uitgaan van wat wij thans rechtvaardig vinden, daarbij de nodige uitzonderingen moeten voorzien en dat het ten eerste gewenst is de notarissen die op dit gebied een rijke ondervinding bezitten in het hervormingswerk te betrekken om aldus een stelsel op te bouwen dat aan de noodwendigheden van de tijd en de samenleving zou beantwoorden.

Professor Dekkers werd met een warm applaus bedacht.

De heer Voorzitter dankt de spreker voor zijn uiteenzetting en deelt mede dat spreker bereid is over de kwestie te discussieren en de confraters die vragen zouden willen stellen van antwoord te dienen.

Meester Beuckelaers vindt het voorstel niet eenvoudiger dan hetgeen we thans kennen. Op zichzelf is de algemene gemeenschap eenvoudig, maar de uitzonderingen die moeten voorzien worden zullen de moeilijkheden uitlokken.

Hij vindt de tussenkomsst van de rechter niet gewenst, omdat ze niet het wederzijds begripen tussen de echtgenoten zal kunnen vervangen.

Meester De Bounge wenst twee punten te behandelen :

1° In verband tussen het huwelijksgoederenrecht en het erfrecht.

Hij oordeelt dat 50 tot 75 % van de huwelijkscontracten gesloten worden zonder de overtuiging van een wel bepaald regime tot stand te brengen maar wel om de erfrechten van de overlevende echtgenoot te corrigeren.

Partijen komen bij de notaris om een contract op te stellen en weten alleen te verklaren dat het « langst leven langs gebruik » moet zijn. Deze uitdrukking is er klaarblijkelijk op gericht het erfrecht van de overlevende uit te breiden.

2° Wijziging van het contract gedurende het huwelijk.

Deze wijziging is volgens hem gerechtvaardigd maar er moet een doelmatige publiciteit aan verbonden zijn b.v. door inschrijving in het huwelijksboekje en van retroactiviteit kan geen sprake zijn.

Professor Dekkers beaamt de stelling van Meester De Bounge.

Meester De Vroe is ook van oordeel dat huwelijks-goederenrecht en erfrecht twee verschillende zaken zijn en dat eerst het erfrecht dient hervormd.

Hij kant zich tegen de algemene gemeenschap voornamelijk wegens de incidentie op het passief die door het aangaan van schulden door de echtgenoten persoonlijk en door ieder quasi-delictuele verantwoordelijkheid tot grote praktische moeilijkheden en onrechtvaardigheden kan leiden.

Hij toont zich resoluut voorstander van de scheiding van goederen.

Meester Kreglinger-Van Santen is van oordeel dat de scheiding van goederen de voorkeur verdient. Uit de praktijk weet zij dat de meeste moeilijkheden ontstaan bij de stelbels van gemeenschap.

Meester De Bounge doet hierbij opmerken dat Meester Kreglinger als advocaat voornamelijk de uitzonderingen kent en dat wij ons wel moeten wachten hieruit een algemene regel af te leiden.

Meester Michielsens oordeelt ook dat de hervorming van het erfrecht eerst moet behandeld worden. Hij meent dit te mogen besluiten uit het feit dat echtgenoten, die geen huwelijkscontract maakten, bij de notaris komen om wederzijdse giften tussen echtgenoten te maken.

Meester Van der Auwera is evenals de spreker voorstander van de algemene gemeenschap, zij beantwoordt het meest aan de bijzondere soort vennootschap die de echtgenoten door hun huwelijk tot stand brengen en waarvan zij het beheer volgens bepaalde bijzondere regelen kunnen inrichten. Hij acht de herziening van de regel der « onveranderlijkheid » van het huwcontract wettig en billijk.

Meester Willem Janssens brengt de Notariële Dagen van Doornik in herinnering waarin het ontwerp Ciselet besproken werd.

Aldaar kwam naar voor dat een wijziging dient gezocht in de richting van een gemeenschap van aanwinsten maar dat de vrouw ook als beheerster zou moeten kunnen optreden ofwel als een soort mandataris.

Hierop werd de vergadering geheven. De aanwezigen werden dan uitgenodigd op een aperitief die aangeboden werd in de zaal « Jules Papen ».

L. Mortelmans, secretaris.

Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht.

De eerstkomende vergadering van de Unie zal gehouden worden op zaterdag, 7 april 1962, te 14.30 uur, in het Paleis van Justitie te Brussel, zaal der eerste kamer van het Hof van Beroep.

Ter gelegenheid van deze bijeenkomst zal de Unie het genoegen hebben te verwelkomen de heer Prof. Paul Sivadon, wetenschappelijk raadgever van het psychiatrisch instituut der Universiteit te Brussel, die zal spreken over « Rechten en plichten van de maatschappij ten opzichte van de anti-sociale geesteszieke ».

Op deze zitting zal tevens overgegaan worden tot de verkiezing van het comité voor de driejaarlijkse periode 1962-1964.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift van de Vrederechters, jrg. 1961 - n° 12 :

Rechtspraak. — Inhoudstafel.

Jrg. 1962 - n° 1 :

Redactieraad. — Ereraad. — Vrederechtersbond. — Rechtspraak.

Tijdschrift voor sociaal recht, jrg. 1962 - n° 1 :

L. P. Suetens, La grève. Techniques nouvelles et leur licéité en droit comparé.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift, jrg. 1962 - n° 6 :

Algemeenheden. — Inkomstenbelastingen. — Indirecte staatsbelastingen. — Gemeentelijke belastingen. — Varia. — Buitenlandse belastingen.

Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, jrg. 1962 - n° 1 :

N. Tonckens, Een ontvoering in Stad en Lande in de zeventiende eeuw. — F. Wieacker, Zur Verpfändung fremder Sachen.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1962 - n° 11 :

F. A. A. Schweigman, Adoptie en Canoniek Recht. — H. G. Stibbe, Mr. J. C. P. Vrijt. — De positie van de verdachte in de canonieke strafprocedure. — J. C. Van Oven, Een nieuw rapport over het echtscheidingsvraagstuk.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1962 - n° 4714 :

D. P. A. Nakken, Opruiming van aanspraken. Het K.B. van 21 oktober 1957 en het ontwerp Archiefwet 1962 (VI). — P. W. van der Ploeg, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Cooperatieve Vereniging.

Bestuurswetenschappen, jrg. 1962 - n° 2 :

A. Robson, The present state of teaching and research in public administration. — K. Groen, Allhande in de kantlijn van een proefschrift. — C. W. de Vries, Nieuwe Duitse openbare instellingen in de bondsrepubliek Duitsland.

Journal des Tribunaux, jrg. 1962 - n° 4354 :

Chr. Debuyt, La notion de responsabilité à travers l'œuvre du professeur E. De Greeff. — R. A'en, Le transfert à titre gratuit des actions et parts nominatives des sociétés commerciales.

N° 4355 :

M. Taquet et Ph. P. Gosseries, La Charte sociale européenne.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1962 - n° 6 :

P. Sivadon, Droits et Devoirs de la société à l'égard du malade mental antisocial. — E. Rigaux, Des raisons, qui ont empêché jusqu'à présent l'institution du délit d'insolvabilité. — D. Reifen, La législation récente sur la Protection de l'Enfance en Israël.

Jurisprudence du Port d'Anvers, jrg. 1962 - n° 1-2 :

Affrètement fluvial. — Affrètement maritime. — Compétence. — Contrat d'emploi. — Contrat de travail. — Faillite. — Obligations conventionnelles. — Procédure. — Remorquage. — Responsabilité. — Vente. — Voies navigables. — Bibliographie.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités, jrg. 1962 - n° 2 :

Rechtspraak.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1962 - n° 3 :

Compétence administrative et judiciaire. — Bibliographie. — Assistance publique et domicile de secours. — Cimetières et inhumations. — Droit rural. — Etat civil. — Expropriation pour cause d'utilité publique. — Finances communales. — Finances publiques. — Droit constitutionnel. — Nationalité. — Revue de la jurisprudence.

Revue Pratique du Notariat Belge, jrg. 1962 - n° 2468 :

J. Dendal, La tutelle officieuse peut-elle être conférée à deux époux ?

Recueil Dalloz, jrg. 1962 - n° 10 :

Jurisprudence.

N° 11 :

J. Boré, L'obligation de l'armateur à l'égard du marin blessé à terre.